

הלכות הגעלה וליבון משלחן ערוך אדמו"ר הזקן

עם מקורות ובאורים

*

נערך על ידי
הרה"ת ר' שלום דובער לוין

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

770 איסטערן פארקוויי
שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וחמש לבריאה
ברוקלין, נ.י.

ב"ה

פתח דבר

הלכות הגעלה וליבון נתבארו בשלחן ערוך רבינו סימנים תנא-ב. הבאים לפנינו, בתוספת מקורות ובאורים.

עוד איזה הלכות בנושא זה מופיעים בשלחן ערוך רבינו סימנים תסא, תצד, תקט.

סימן תצד סט"ז נתבאר בס' "הלכות חג השבועות", והסעיפים שבסימן תסא ובסימן תקט – באים כאן בתור הוספה, עם מקורות ובאורים.

עיקר המטרה בחיבור שלפנינו הוא, להקל על המעיין להבין את כללות שיטת רבותינו בהלכה זו. לכן השתדלתי לבאר הדברים בסגנון קל ומובן, והגבלתי עצמי בכל אלה, שלא להכנס יותר מדאי לפלפולים, מלבד במקום שהוא נחוץ להבנת הנושא.

ויה"ר שנזכה לעסוק כל ימינו בתורת רבותינו הקדושים, לירד לעומק דבריהם, וישמיעונו נפלאות מתורתם, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

שלום דובער לוי

ח"י אלול, ה'תשע"ה
ברוקלין, נ.י.

תנא דיני הגעלת כלים ובו ע"ח סעיפים:

א כל הכלים¹ שאינו רוצה להכשירן לפסח על ידי הגעלה או ליבון², וכן כל כלי חרס שאין להם הכשר על ידי הגעלה וליבון,

-
- ¹ עיקרי ההלכות שנתבארו בסימן זה :
- (א) דיני כלי חמץ בפסח (ס"א-ד).
 - (ב) קניית כלים חדשים מנכרי (ס"ה).
 - (ג) הכשר כלי חרס (ס"ו-יב).
 - (ד) כלים שנאסרו ע"י האור (ס"ג).
 - (ה) הכשר סכינים (ס"ד-כג).
 - (ו) הכשר חצובה (ס"ד).
 - (ז) הגעלת כלים (ס"ה-לה).
 - (ח) הכשר מחבת (ס"ו-ז).
 - (ט) הכשר כלי עם טלאי (ס"ח-מ).
 - (י) הכשר כיסוי כלים (ס"א-ב).
 - (יא) כלים שהשתמשו בהם בצונן ובדברים חריפים (סמ"ג-ו).
 - (יב) כלי לישת ואפיית חמץ (סמ"ז-נז).
 - (יג) הגעלה בעירווי ואבן מלובן (סנ"ח-ט).
 - (יד) כלים שנאסרו בשריה (ס"ס-סד).
 - (טו) תנור של חמץ (סס"ה-ח).
 - (טז) הכשר כלים המצוים (סס"ט-עא).
 - (יז) כלים שתשמישן צונן (סע"ב).
 - (יח) כלי זכוכית, וציורי היתוך זכוכית (סע"ג-ה).
 - (יט) הכשר שפודים וברזות וידיות (סע"ו-ח).
- ² ח"י ס"ק ד (והוא הדין בשאר כלים ... אם אינו רוצה להגעילן או ללבנם, גם כן אפשר בהאי תקנתא, לשפשפן ולקיימן עד אחר פסח).

אם הוא רוצה להשהותן עד לאחר הפסח³, צריך לשפשפן⁴ (עיין

³ פסחים ל, א (אמר רב קדירות בפסח ישברו ... ושמואל אמר לא ישברו, אבל משהי להו לאחר זמנו). רי"ף שם ת, א (והלכתא כותיה דשמואל). טור ושו"ע ס"א (קדירות של חרס שנשתמש בהם חמץ כל השנה ... משפשפן היטב בענין שלא יהא חמץ ניכר בהם, ומותר לשהותן לאחר הפסח).

ואף שבדופני הכלים בלוע טעם חמץ, מכל מקום אין עוברים על בליעת טעם זה בבל יראה ובל ימצא, כמבואר לעיל (סי' תמוז ס"ג): "שהחמץ הבלוע בדפנות אינו עובר עליו בבל יראה ובל ימצא, שהרי אינו מצוי לך, לפיכך מותר להשהותן עד לאחר הפסח".

וכן הוא גם בכלים שנתבשל בהן חמץ בתוך הפסח, כדלעיל (שם): "כלים שנתבשל בהן חמץ בפסח משפשפן ומדיחן היטב, שלא יהא חמץ נראה בהן בעין ... מותר להשהותן עד לאחר הפסח".

ובאופנים מסויימים מותר אפילו להשתמש בהם בפסח, כדלקמן (סעיפים ב; ד).

ולכן נתבאר בסדר מכירת חמץ של רבינו הזקן: "כלים מחומצים שיש עליהם חמץ בעין ... נכללו גם כן במכירה זו" (ונתבאר ב"סדר מכירת חמץ" עם ביאור, הערה 54). משא"כ הכלים הנקיים, שרק בלוע בהם טעם חמץ, אינם נמכרים, ויכולים להשאר בביתו, כמבואר כאן.

ומה שרגילים להניח את כל כלי החמץ בארונות הסגורים הנמכרים לנכרי, אין מניחים אותם שם כדי למכרם לנכרי, אלא כדי שיהיו סגורים במקום הצנוע (כדלקמן בסמוך), היינו בארון המושכר לנכרי לימי הפסח.

ולכן נהוג שכמעט בכל בית בישראל אוכלים בפסח על שלחן שהוא חמץ מדינא, ואין מכשירים אותו לפסח, כי הכשרתו היא קשה ביותר, כמבואר לקמן (סעיף נח): "השולחנות שאוכלים עליהם כל השנה, והתיבות שדרך להצניע בהן אוכלים כל השנה, נהגו כל ישראל להגעילן על ידי עירו מכלי ראשון, לפי שלפעמים נשפך עליהם מרק מן הקדירה וכבולעו כך פולטו, וצריך לזוהר בכל משפטי העירו שנתבאר למעלה, ועכשיו נוהגין במדינות אלו להגעילן על ידי עירו עם אבן מלובן, לפי שלפעמים מניחים עליהם פשטיד"א חמה (פת חמה)".

והיינו שרק הכיור, שלא נאסר אלא על ידי עירו, גם הכשרתו היא על ידי עירו. משא"כ השולחנות (שבחדר האוכל והמטבח), שלפעמים מניחים עליהם פת או עוגה חמה, הרי שהוא נאסר מחמץ שלא על ידי עירו, ולכן אין הגעלת העירו מועלת בו, אלא על ידי עירו עם אבן מלובן. ואילו בזמנינו היא מהעבודות הקשות, שהרי מלבד הקושי בהעברת אבן מלובן על השלחן, הרי המים הרותחים נשפכים בעת ההגעלה על הרצפה, ומקלקלים את הרצפה (ואת הדירה שבקומה התחתונה).

אלא אם כן מה עושים? משאירים את השלחנות בלי הגעלה, ומדביקים עליהם מפה עבה של נייר כסף או פלסטיק – כדי שיבדיל בין השלחן המחומץ לבין הכלים של פסח והאוכל החם שבהם, שאז אין הבלוע שבשלחן יוצא ממנו אל

סימן תמ"ד⁵) היטיב, קודם שעה ששית בערב פסח⁶, ולהדיחן מעט⁷, בענין שלא יהא חמץ ניכר בהן⁸.

המפה העבה הנ"ל, כדלקמן (סעיף סה): "ומי שרוצה להשתמש בפסח על גבי התנור, מניח עליו חתיכת ברזל או שאר דבר שאין משתמשין בו בפסח, ועל גבי זה הדבר המפסיק מותר להניח אפילו מאכלים חמים בשעה שהתנור מתחמם בפסח".

יוצא אם כן, שבכל בית נשארים שלחנות מחומצים, שאין מוכרים אותם לנכרי, ומשתמשים בהם בפסח.

⁴ טור ושו"ע שם (משפספן היטב, בענין שלא יהא חמץ ניכר בהם).

⁵ לענין ערב פסח שחל בשבת, בסעיף ח (להדיחן בשבת אחר גמר האכילה להסיר את החמץ הדבוק בהן ... שיש בהדחה זו צורך מצוה להעביר החמץ מהכלי כדי לבערו).

ומקורו בשו"ת מהר"י ווייל (סוס"י קצג): "ואם אי אפשר לקנחם בטוב באצבע, אז נראה לי שיוכל להדיחם, כיון דצורך מצוה הוא".

וכ"ה ברמ"א (סי' תמד ס"ג): "ואם ... אי אפשר לקנחו, יש להדיחו מעט להעביר החמץ".

ומשם למדים לכאן, שלכתחלה אין להסתפק בשפשוף, אלא גם ידיחם.

⁶ מעיקר הדין יכול לשפספן גם בתחלת שעה ששית, כדלעיל (סי' תמה ס"א): "אינו מחוייב לבערו בסוף שעה חמישית, כדי שלא ימצא ברשותו בתחילת שעה ששית, אלא מתחילת שעה ששית ואילך הוא שמחוייב לבערו (ומכל מקום טוב לנהוג לבערו בסוף חמישית, כמו שנתבאר בסימן תל"ד)".

והיינו כדלעיל (סי' תלד ס"א-א): "נכון הדבר שבשעה שהוא מבער מן בית את החמץ ... יחזור ויבטל פעם שנית כל חמץ שיש ברשותו ... וכיון שהוא צריך לבטל בשעת הביעור ... צריך הוא ליזהר ולבער קודם שתגיע שעה ששית, שמתחלת שעה ו' ואילך אין בידו לבטלו".

וראה עוד לקמן (סעיף ב והערה 21), הטעם שאין להשתמש בהן מתחלת שעה חמישית.

⁷ כלשון הרמ"א (סי' תמד ס"ג): "להדיחו מעט". והיינו כדי להשהותם עד אחר הפסח, משא"כ אם רוצה להשתמש בהם צונן בדרך עראי, נתבאר לקמן (סעיף ב והערה 14), שצריך "להדיח את הכלי היטב".

וראה לעיל (סי' תמז ס"ג, בנתבשל בהן חמץ בפסח): "ומדיחן היטב". ולקמן (סעיף מט): "שיזהר להדיחם ולשפספם במים יפה יפה קודם שישתמש בהם". וכן לקמן (סעיף ב): "שידחם וישפספם היטב במים כדי להסיר ולמרק האיסור הדבוק בהם בעין".

⁸ מעיקר הדין אינו צריך לשפסוף ולהדיח, שגם אף אם נראה בהן חמץ בעין, פחות מכזית, אינו מחוייב לבערו, כדלעיל (סי' תמב סכ"ח-ט): "הבצק

ויצניעם במקום צנוע שאינו רגיל לילך לשם כל ימי הפסח, כדי שלא ישכח וישתמש בהן בפסח⁹. ואע"פ שכל הכלים הבלועים

שבעריבה ... אין צריך לבערו אלא די לו בביטול ... הוא בטל לגבי העריבה אם הוא מודבק בה ... בצק הדבוק לכותל הבית או לקרקעיתו או לקורותיו אם אין ממנו כזית במקום אחד ... די לו בביטול מן התורה". היינו שאם הוא פחות מכזית ודבוק לכלי או לכותל, סגי בביטול ואין צריך לבערו.

מכל מקום נתבאר כאן ש"צריך לשפשף ... היטיב ... ולהדיחן מעט, בענין שלא יהא חמץ ניכר בהן". וכ"ה לעיל שם (סי' תמז ס"ג): "משפשף ומדיחן היטב שלא יהא חמץ נראה בהן בעין".

והוא רק לחומרא, מהטעם שנתבאר לעיל (סי' תמב ס"ל): "וכל זה מעיקר הדין אבל ישראל קדושים הם ונוהגין להחמיר על עצמן וגוררים כל החמץ הנמצא, אפילו משהו, והוא דבוק בבית או בכלי".

וכן נתפרש לעיל (סי' תמד ס"ח): "וטוב להדיחם אפילו אין בהם אלא מעט חמץ, בענין שאין צריך לבערו מעיקר הדין".

ולכן נתבאר בסדר מכירת חמץ של רבינו הזקן: "כלים מחומצים שיש עליהם חמץ בעין ... נכללו גם כן במכירה זו". והיינו שגם אם החמץ בעין הוא פחות מכזית ודבוק לכלי, מכל מקום מחמירים בזה ומוכרים את הכלי.

⁹ רא"ש פ"ב סי' ו (צריך לשומרן במקום שאין הרגל מצויה, שלא יטעו להשתמש בהו בפסח). שו"ת הרא"ש כלל יד ס"א (וצריך ליתנם במקום שאין הרגל דורס, דחמץ לא בדילי אינשי מיניה, ודילמא אתי לאשתמושי בגוייהו, וטוב לסוגרם בחדר ולהצניע המפתח). **טור ושו"ע** שם (ומצניען בפסח במקום צנוע שאינו רגיל לילך שם, כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח. וטוב לסוגרם בחדר ולהצניע המפתח).

*

עיקר הלכה זו של הצנעה במקום צנוע נאמרה לענין חמצו של נכרי המופקד אצל ישראל, בפסחים (ו, א): "אמר רב יהודה אמר רב חמצו של נכרי עושה לו מחיצה עשרה טפחים משום היכר". וכן נפסק לעיל (סי' תמ ס"ה): "צריך שיעשה לפניו מחיצה גבוה י" טפחים, כדי שיהיה לו היכר ולא ישכח על איסור חמץ ולא יבא להסתפק ממנו".

ומזה למדים גם לענין כלי חמץ בפסח, שיש להצניעם במקום צנוע, "שלא ישכח וישתמש בהן בפסח".

ואף לענין תבשיל שנתבשל בכלי חמץ, נתבאר לעיל (סי' תמב ס"ח): "תבשיל שנתבשל קודם הפסח בקדירה שבישל בה החמץ בו ביום ... להשהותו עד לאחר הפסח, ויזהר להצניעו בחדר שאינו רגיל לילך לשם כמו שיתבאר בסי' תנ"א".

משאר איסורין מותר להשהותן עמו בבית, ואין חוששין לשכחה. מכל מקום חמץ, כיון שהוא רגיל בו כל השנה, יש לחוש בו יותר לשכחה¹⁰.

וטוב לסגרם בחדר מיוחד ולהצניע המפתח שלא ילך לשם כל ימי הפסח¹¹:

ב ומכל מקום דרך עראי ומקרה מותר להוציאן ממקום שהצניען

וכן הוא בכל דבר שאסרו לאכלו בפסח והתירו להשהותו, כמבואר בשו"ת תורת שלום (סי' יב): "כל מקום שאמרו מותר להשהותו, הוא שישהה אותו מוצנע בחדר שאינו רגיל לילך לשם".

אך מכל מקום אין דינם שוה ממש, שהרי כאן אין צריך מחיצה גבוהה עשרה טפחים. וטעם החילוק יתבאר לקמן (סעיף ד, והערה 32).

¹⁰ ח"י ס"ק ו (דחמץ כיון דלא בדילי מיניה כולי שתא גזרינן טפי). מנחת יעקב כלל יז ס"ק יא (ומשמעות כל הפוסקים ... דמותר לקיימו בביתו ... דכלים של בשר וחלב מותר לשום בתוכן פירות או צונן ... קדירה של חרס דחמץ בפסח יש לסגרן בחדר ולהצניע המפתח, שאני התם כיון דרגיל בהם כולי שתא אתי למטעי).

וכן הדין לענין מאכל שיש בו טעם משהו חמץ, שהתירו למכור בפסח לנכרי, אשר גם בזה נתבאר לעיל (סי' תמוז ס"א): "אם אין ממשות החמץ כלום בתערובת אפילו משהו, יש מתירין למכור לנכרי כל התערובת ... רק שיזהר למכור כל התערובת תיכף ומיד שנתערב בו החמץ, שאסור להשהותו בפסח ... שמא ישכח ויאכלנו. ואע"פ שכל מאכלות אסורות מותר להשהותן זמן מועט כמו חודש או שני חדשים, ואין חוששין שמא ישכח ויאכלנו כמו שנתבאר ביו"ד סי' נ"ז, מכל מקום חמץ, כיון שהוא רגיל בו כל השנה, יש לחוש יותר לשכחה, ולפיכך החמירו בו חומרות הרבה וגדרו כמה גדרים כדי להתרחק ממנו, ולכך אין ללמוד ממנו לשאר איסורי תורה".

¹¹ שו"ת הרא"ש שם. טור ושו"ע שם.

ולהשתמש בהן דבר צונן¹², בין לח ובין יבש¹³, רק שיזהר להדיח את הכלי היטיב קודם שמשתמש בו, שלא יהיה שום משהו חמץ דבוק בו בעין¹⁴ (ולענין דיעבד עיין סי' תמ"ז¹⁵).

¹² רמ"א ביו"ד סי' קכא ס"ה (בשאר איסורים): "אבל מותר להשתמש בו צונן אפילו לכתחלה על ידי הדחה ושפשוף היטב, וכל שכן בכלי שצריך הגעלה, ודוקא בדרך עראי".

ט"ז כאן ס"ק ג (ועיין ביורה דעה כו', דשם נתבאר דדרך עראי מותר אם הדיחו תחלה). ח"י ס"ק יא (אבל דרך עראי מותר להשתמש בו על ידי הדחה).

וכ"ה לעיל סי' תמוז ס"ג (להניח בתוכן דבר צונן דרך עראי או להחם בהן מים חמין לרחיצה ולכביסה דרך עראי מותר אפילו בפסח). סי' תנ ס"ג (להשתמש בו דרך עראי במקרה על ידי צונן מותר, אפילו לצורך אכילה ושתיה ... או אפילו על ידי חמין לצורך רחיצה וכביסה). לקמן סמ"ג (אבל בצונן מותר, כגון ליתן בתוכה מצה אפויה צוננת, או שאר דבר צונן אפילו לח, דרך עראי ומקרה).

¹³ טור ושו"ע יו"ד סי' צד ס"ג (מותר לתת לתוכה פירות או צונן), לפירוש הב"י שם ד"ה ומ"ש אך מותר (משמע דאפילו דבר לח כל שהוא צונן מותר). ש"ך שם ס"ק יב (כתב הב"י משמע אפילו דבר לח כל שהוא צונן מותר עכ"ל. ועיין לעיל סי' צ"א ס"ק [ג] הארכתי בזה). ושם: "דאפילו אם נשתמש בכלי דבר איסור בחמין, מותר לאכול בו אחר כך צונן לח".

וכן הוא לעיל סי' תנ ס"ג (דרך עראי במקרה על ידי צונן מותר, אפילו לצורך אכילה ושתיה). לקמן סמ"ג (בצונן מותר ... אפילו לח ... שהצונן אפילו הוא לח אינו מפליט מה שבלוע בתוך הכלי אלא אם כן שוהה בתוכו מעת לעת).

¹⁴ בש"ך יו"ד סי' צא ס"ק ג, לענין שאר איסורים): "מותר לאכול בו אחר כך צונן לח, בלא הדחה כלל לא הכלי ולא המאכל, אלא שמקנח הכלי ... שמקנחה היטב בתחלה".

ואילו כאן (לענין פסח) הצריך רבינו הדחת הכלי היטב קודם שמשתמש בו. וכדלעיל (סי' תמוז סנ"א): "יש נזהרין כל שלשים יום לפני הפסח שלא לשאוב בכלי חמץ מן יין וחומץ המוצנע לפסח אלא אם כן הכלי חמץ הוא מורק ושוטף שאין בו שום ליכלוך חמץ".

ומקורו במהרי"ל (הלי' לי' יום קודם הפסח): "צריך לזוהר למלאות עם כלים השייכים לפסח שאין בהם חמץ, או בכלי ישן מורק ושוטף, שלא יהא נדבק בהן שום חמץ". והובא גם במ"א (סי' תמוז ס"ק כט): "ואם הכלי היה מורק ושוטף שרי".

¹⁵ סעיף נא (ואם לא נזהרו ושאו בו ממנו בכלי חמץ שאינו מורק ושוטף נזהרין שלא לשתותו בפסח, אבל מעיקר הדין אין כאן חשש איסור, שהרי סתם כלים הן נקיים ואין בהם ליכלוך בעין).

ואפילו היא קדרה של חרס שנתבשל בה חמץ כל השנה די לה בהדחה להשתמש בה צונן בפסח מעיקר הדין¹⁶ (אבל המנהג הוא שלא להשתמש כלל בפסח בכלי חרס ישנים אפילו בצונן כמו שיתבאר¹⁷).

ואם הוא סכין צריך לנעצו עשר פעמים בקרקע קשה קודם שמשתמש בו צונן בפסח¹⁸.

אבל אסור¹⁹ להשתמש בהן בקביעות²⁰, משעה ה' בערב פסח²¹

¹⁶ **טור ושו"ע סכ"ב** (כל הכלים אפילו של חרס שנשתמש בהן חמץ... להניח בהם מצה אפויה מותר... והאידינא נהגו עלמא דלא לאשתמושי בפיסחא במאני דפחרא עתיקי (כלי חרס ישנים)).

והוא מרי"ף פסחים פ"ב ט, א (והאידינא נהוג עלמא דלא לאשתמושי בפסחא במאני דפחרה עתיקי, אבל בחדתי שפיר דמי). רא"ש פ"ב סי' ט. וראה פסקי אדה"ז יו"ד סי' צא ס"ב.

¹⁷ סעיף מג, וש"נ. ולעיל סי' תנ סוף סי"ג.

¹⁸ **טוש"ע יו"ד סי' קכא ס"ז** (בשאר איסורים): "סכין ישן, בין גדול בין קטן, הניקח מהעובד כוכבים, אם בא להשתמש בצונן, אם אין בה גומות, נועצה עשרה פעמים בקרקע קשה".

ומקורו מגמרא (ע"ז עו, ב): "ונועצה עשרה פעמים בקרקע... שאינה עבודה".

¹⁹ קאי אדלעיל מיניה (בתחלת הסעיף, בכלי מתכת דסגי בהדחה): "דרך עראי ומקרה מותר להוציאן ממקום שהצניען ולהשתמש בהן דבר צונן".

²⁰ **רמ"א סוף ס"א** (כל כלי הצריך לבון או הגעלה אסור להשתמש בו אפילו צונן בלא הכשר, ועיין ביו"ד סי' קכ"א). ונתפרש שם (ס"ה): "מותר להשתמש בו צונן... בדרך עראי... אבל אם רוצה להשתמש בו בקבע יש מחמירים ואומרים דאפילו להשתמש בו צונן צריך הגעלה או ליבון, גזרה שמא ישתמש בו חמין, והכי נוהגין".

וגם כאן ברמ"א, פירש כן הט"ז (ס"ק ג): "ועיין ביו"ד כו', דשם נתבאר דדרך עראי מותר אם הדיחו תחלה". וכ"ה בח"י (ס"ק יא): "אסור להשתמש בו אפילו צונן, והיינו דרך קביעות, שמא אתי להשתמש בו חמין, ואם כן אפלו הדיחו תחלה אסור, אבל דרך עראי מותר להשתמש בו על ידי הדחה".

²¹ עולת שבת ס"א (ומשמע דדין זה מיירי אפילו קודם פסח ומשש שעות ואילך). ח"י שם (ודרך קביעות אפילו בערב פסח אחר זמן איסורו אסור להשתמש בו). ורבינו הוסיף ופירש דהיינו מתחלת שעה חמישית.

והנה לעיל (סעיף א והערה 6), שמדובר באיסור שהיית חמץ בביתו, שאיסורו מדברי סופרים הוא מתחלת שעה ששית, לכן הצריך לשפשף "קודם שעה

ואילך, אפילו בצונן, עד שיכשירם לפסח על ידי הגעלה או ליבון על דרך שיתבאר, גזירה שמא ישכח וישתמש בהן בחמין :

ג אם שכח בערב פסח ולא שפשף את הכלים מחמץ הדבוק בהן ונזכר בתוך הפסח, אם הוא חול המועד (אבל בשבת ויום טוב אסור ליגע בהחמץ אפילו כדי לבערו כמו שנתבאר בסימן תמ"ו²² ע"ש) צריך לשפשפן מיד שנוזכר²³. ואין חוששין שמא ישכח ויאכל מהחמץ בשעה שנוגע בו כשמשפשפו מטעם שנתבאר בסי' תל"ה²⁴.

ואם עבר הפסח ולא שפשפן צריך לשפשפן לאחר הפסח²⁵, להעביר מהן החמץ הדבוק בהן, שהוא אסור בהנאה מפני שעבר עליו

ששית". משא"כ כאן שמדובר באיסור אכילה, שאיסורו מדברי סופרים מתחלת שעה חמישית (כדלעיל סי' תמג ס"א: "אסרוהו חכמים ב' שעות קודם חצות היום דהיינו חמישית וששית ... אסור לאכלו משעה ה' ואילך"). לכן אסר להשתמש בו מתחלת שעה חמישית של ערב פסח.

ואף שכל החומרות של תערובת חמץ בפסח במשהו, הן רק מליל טו, כדלעיל (סי' תמז ס"א): "חמץ שנתערב בתוך הפסח, דהיינו מליל ט"ו עד מוציא יו"ט האחרון של פסח, כיון שהחמירה בו תורה..."

מכל מקום, כיון שאיסור דידן, שלא להשתמש בקביעות בצונן, הוא לא רק באיסור חמץ בפסח, אלא גם בשאר האיסורים (כמובא לעיל מיו"ד סי' קכ"א), לכן איסורו הוא גם בערב פסח, מתחלת זמן איסור אכילתו, דהיינו מתחלת שעה חמישית.

²² סעיף ה (ואם מצא חתיכת חמץ בביתו ביו"ט או בשבת, אפילו יש בה כזית, לא יבערנה בו ביום ... דכיון שהחמץ אסור בהנאה בפסח הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו ביו"ט שהרי אינו ראוי לכלום).

²³ ח"י ס"ק ד (ואם לא שפשפן קודם פסח, משפשפן תוך הפסח, או לאחר פסח, כדין לא ביער קודם פסח, כמבואר לעיל סימן תל"ה).

ואם מיירי כאן בפחות מכזית, גם זהו רק לחומרא (כדלעיל הערה 8). וראה מ"מ וציונים.

²⁴ סעיף ב (בשעה שהוא מחפש אחריו אף אם ימצאנו לא ישכח ויאכלנו שהרי כל עצמו אינו מחזר אחריו אלא כדי לבערו מן העולם ואיך ישכח איסורו ויאכלנו), וש"נ.

²⁵ ח"י שם. וכדלעיל שם ס"ד (עבר כל הרגל ולא בדק חייב לבדוק לאחר הרגל לאור הנר ... ואם לא יבדוק ויחפש אחריו כדי לבערו, יש לחוש שמא ימצאנו מאליו וישכח ויאכלנו).

הפסח:

ד יש נוהגין לסדר כלי בדיל של חמץ בתוך הבית²⁶ בגובה הכותל, במקום שאין יד אדם מגעת לשם, והם סדורין שם כל ימי הפסח לנוי, ואין למחות בידם²⁷.

ואע"פ שכל דבר שגזרו עליו חכמים מחמת חשש שמא ישכח וישתמש בו לא חלקו בגזירתם, ואסרו אפילו הגביה אותו דבר עשר קומות²⁸, כמו שנתבאר בסימן רע"ה²⁹ וסי' ש"ז³⁰. מכל מקום כיון שאיסור זה שאסור להשהות כלי חמץ בתוך הבית בפסח לא גזרו עליו חכמי הגמרא, אלא חכמי הדורות האחרונים הוא

²⁶ כדלקמן סי' תעב ס"ו (אע"פ שבכל השנה טוב למעט בכלים נאים זכר לחורבן מכל מקום בליל פסח טוב להרבות בכלים נאים כפי כחו אפילו הכלים שאין צריך לסעודה יסדרם יפה על השולחן לנוי זכר לחירות).

²⁷ ח"י ס"ק ז (עיי' בב"ח מה שהחמיר וקורא תגר על אותן המעמידין כלי בדיל של חמץ למעלה מקום שאין יד אדם מגעת שם. ועיי' בספרי מנחת יעקב כלל י"ז ס"ק י"א שכתבתי בשם מו"ח הגאון מוהר"ר וואלף נר"ו השגה גדולה על הב"ח בזה, כדי לקיים המנהג, וכן הסכמת האחרונים, והכי נהוג). ויועתק לקמן (הערה 32).

²⁸ ב"ח ס"א ד"ה ומ"ש וטוב (וחדשים מקרוב באו להשים כלי בדיל של חמץ בבית החורף לנוי, ואומרים שאין לחוש שמא ישתמש בהם כיון שהם בגובה ... ואני אומר טעות גמור הוא, דמאחר שכתב הרא"ש (פ"ב סי' ו) וצריך לשמרן במקום שאין הרגל מצויה שלא יטעו להשתמש בו בפסח, אם כן אין חילוק. והדין נתבאר ממה שאמרו בפרק קמא דפסחים (ו א) חמצו של גוי עושה לו מחיצה גבוהה עשרה, אלמא דצריך להצניעו בחדר מיוחד ... ואפילו שמוהו בגובה הרבה לא פלוג רבנן, וראיה ברורה ממה שאמר רב[ה] בפרק קמא דשבת (יב ב) דאין משתמשין לאור הנר ואפילו גובה עשר קומות שאינו יכול ליגע אליו, שלא חילקו חכמים, וכן קיבלתי מרבותי).

²⁹ סעיף ב (ואפילו הוא גבוה עשר קומות שאינו יכול ליגע אליו כלל ואפילו הוא סגור בעששית אסור בכל ענין שלא חלקו חכמים בדבר שהנר שאסרו להשתמש לאורו תשמיש שצריך עיון אסרוהו בכל ענין).

³⁰ סעיף כב (ואפילו אם חקיקה הבולטת הוא גבוה הרבה בראש הכותל, שאינו יכול להגיע שם למחוק, אסור, מפני שלא חלקו חכמים בגזרתם בין גבוה לנמוך כמ"ש בסי' ער"ה).

שהחמירו כן³¹, לפיכך אין להחמיר בו כל כך. ובפרט שעל פי הרוב אין הכלים בני יומן מבליעת החמץ בשעה שמסדרין אותם בערב פסח בגובה הכותל³².

זהו טעם המנהג, ומכל מקום המחמיר להצניע במקום צנוע תבוא עליו ברכה³³:

ה נכרי המוכר כלים חדשים בשוק בין של חרס בין של מתכות בין של זכוכית³⁴, לוקחין ממנו כל כלי שהוא נראה חדש, ואין חוששין שמא נשתמש בו הנכרי פעם אחת, שכל כלי העשוי למכור אין

³¹ והיינו כדלעיל (הערה 9), שמה שהצריך הרא"ש להצניע את כלי החמץ במקום צנוע, למד מההלכה שבפסחים (ו, א): "אמר רב יהודה אמר רב חמצו של נכרי עושה לו מחיצה עשרה טפחים משום היכר".

³² **מנחת יעקב כלל יז ס"ק יא** (בשם חותנו מוה"ר בנימין וואלף שפירא): "מה שפסק הב"ח ... אותן הנוהגין להשים כלי בדיל דחמץ בגובה כדי שלא להשתמש טועים הם, דצריכין רשות בפני עצמו. והדין נתבאר ממה שאמרו בפסחים חמצו של עכו"ם עושה לו מחיצה גבוה י', אלמא דצריך להצניע בחדר מיוחד ואפילו שמהו בגובה לא פלוג רבנן. וראייה ברורה ממה שאמר רבא בפ"ק דשבת דאין משתמשין לאור הנר אפילו גבוה י' קומות, הרי שלא חילקו חכמים עכו"ל. ולא ירדתי לסוף דעתו כלל, דהיאך מדמה דין הכלים לחמצו של עכו"ם, דהתם יש לחוש שיפגע באיסור עצמו, וכן בשבת שמא יטה ויעשה איסור חמיר, משא"כ הכא דליכא חשש רק שיפגע בטעם הכלים, וגם הוא לפגם, לא חששו כולי האי. ובפרט בכלי בדל דתשמישן אינם רק על ידי עירוני, לכן די בקצת הרחקה, והנח לישראל מנהגן ודוק".

מ"א ס"ק ב (ואפשר דנהגו כן משום דאין בני יומן, ואף אם ישתמש בהם רבו המתירין ... ומכל שכן באותן שרוב תשמישן בכלי שני או בצונן, כגון קנקנים, דאין לחוש).

פר"ח ד"ה ומ"ש ומצניען (ולי נראה דאין לגזור גזירות מדעתינו, ואין לדמות הגזירות זו לזו, והנהו ראיות דאייתי אינן, דשאני התם דגזרינן לדילמא אתי למיכל מיניה דאיכא איסור כרת, וכן גזרינן שמא יטה דהוי מבעיר, אבל הכא ... מסתמא לא הווי בני יומן, ונותן טעם לפגם מותר אף בפסח לדעת רוב הפוסקים ... אין למחות ביד הנוהגים היתר בכיוצא בזה).

³³ **מ"א ס"ק ב** (והמחמיר תבוא עליו ברכה). **פר"ח ד"ה ומ"ש** ומצניען (אין למחות ביד הנוהגים היתר בכיוצא בזה, ומכל מקום טוב לחוש לסברת הב"ח, נראה לו).

³⁴ כלומר, לא רק כלי זכוכית, שיש להתיר אפילו כשנכנס לבית הנכרי ליקח ממנו, כדלקמן בסוף הסעיף, אלא אפילו שאר כלים יש להתיר בלוקח בשוק.

משתמשין בו כלל³⁵.

אבל אם נכנס לבית הנכרי ליקח ממנו כלים חדשים, לא יקח אלא כלי חדש שמכיר בו היטיב שלא נשתמש בו עדיין, אבל אם יש להסתפק שמא נשתמש בו פעם אחת, אף שהוא נראה חדש, אין ללקחו³⁶. אלא אם כן הנכרי מסיח לפי תומו שלא נשתמש בו עדיין, או שהוא לוקח כלי אחד מתוך הרבה כלים³⁷, כמו שנתבאר

³⁵ איסור והיתר כלל נח דין מו (כלים חדשים שקונין מהשוק אפי' בכלי חרס אין צריך לספק בהן לשמא נשתמשו דאין דרך כלל להשתמש בכלים חדשים העומדים לימכר). הובא בח"י ס"ק ב. ובש"ך יו"ד סי' קכא ס"ק טו. ובדרכי משה שם ס"ק ב.

³⁶ ח"י שם (אבל כלי מתכות שנקנים מן העכו"ם בביתו, ואינו מכיר בהן ודאי שהם חדשים, צריכין מספק להגעילן או ללבנם, כפי תשמישן).

³⁷ דרכי משה שם, בשם שו"ת הרשב"א ח"א סי' תצו (מי שנכנס לבית גוי ויש שם כלים קרובים לחדשים, ונסתפק אם הם חדשים, והגוי מסיח לפי תומו, אם נאמן. שורת הדין נראה שכל שהוא אומר שהוא חדש לפי תומו, ונראה כמו שהוא אומר, שמותר, לפי שאף אם נשתמש בהן מכל מקום סתם כליהם של גוים אינן בני יומן. ומורי הר"ר יונה ז"ל היה נזהר שלא ליקח אלא במקום שיש שם כלים מיוחדים אחרים, קדרה מתוך קדרות וסכין מתוך סכינים).

והנה בשו"ע (יו"ד סי' קכב סי"א): "כלי סעודה שביד העובד כוכבים ומסיח לפי תומו ואומר שחדשים הם, ויראה שהוא כמו שהוא אומר, מותר לקנותם ממנו". והיינו כפי שהובא מהרשב"א, שכן "שורת הדין".

אבל ברמ"א (שם): "ויש מחמירים ואומרים שאינו נאמן ואין ליקח כלים מן העובד כוכבים רק כשמוכר הרבה כלים וקונה כלי בין הכלים. וכן נוהגים לכתחלה. אבל במקום הדחק כגון שנתארח בבית עובד כוכבים ואין לו כלים נוהגים כסברא הראשונה, וכן עיקר". והיינו שמחמיר כדעת הרשב"א בשם רבינו יונה, שלא לסמוך על מסיח לפי תומו.

ורבינו פסק להיתר, כדעת הש"ך (שם ס"ק י): "נראה דהיינו טעמא, דכיון דסתם כלים של עובד כוכבים אינן בני יומן, אם כן ליכא אלא איסור דרבנן, ועובד כוכבים מסיח לפי תומו נאמר באיסור דרבנן". וכדלקמן (סי' תקיג סט"ו) "ובכל איסורי דברי סופרים סומכים על נכרי מסיח לפי תומו". וראה קובץ דברי תורה יג ע' צו.

ועל מה שהתיר ב"כלי אחד מתוך הרבה כלים", כתב בשו"ת תורת שלום (סי' טו): "לא יקח כלי שעומדת בפני עצמו (ואפשר כמו כן כלי יחידית. וכן נראה בדרכי משה סי' קכ"א ביו"ד)". והיינו מ"ש שם: "אלא במקום שיש שם כלים מיוחדים אחרים, קדרה מתוך קדרות וסכין מתוך סכינים".

ביורה דעה סימן קכ"ב עיי"ש, לפי שיש לחוש שמא עשאו הנכרי לצורך עצמו וכבר נשתמש בו פעם אחת ואחר כך נמלך למכרו לישראל הבא אליו.

ומכל מקום בכלי זכוכית³⁸ יש להתיר לקנות הצלולים, אפילו אין הנכרי מסיח לפי תומו, ואינו לוקח כלי מתוך הכלים, דכיון שהם צלולים בודאי לא נשתמש בהם עדיין³⁹:

ו כל כלי חרס שנשתמש בו חמץ בחמין שהיד סולדת בו⁴⁰, בענין שכיוצא בו בשאר כלים צריכין הגעלה⁴¹, אבל כלי חרס אין לו תקנה על ידי הגעלה, שהתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא

³⁸ ראה לקמן סעי'ג (כל כלי זכוכית אפילו נשתמש בהן חמץ בחמין כל השנה ... אין צריכים שום הכשר לפסח אלא די להם בשטיפה כדינה לפי שהם חלקים וקשים ואינן בולעים כלום. ויש אומרים שאפילו הגעלה אינה מועלת לכלי זכוכית).

³⁹ מהרי"ל ה' מאכלות אסורות בפסח (כשקונין צלוחית בפסח לכוסות מאד יזהרו שלא לקנות כי אם הירוקים וצלולים במאד, שברור שלא שימשו בו דבר. וכן העיד מהרי"ז שטי"ן, שפעם אחת הלך עם מהרי"י סג"ל לקנות צלוחית, וראה שמאד הטריח מהרי"י סג"ל על החנוני, עד שמצא אחד שברור לו מרוב צלוליתו שלא נשתמש בו). הובא בחי"י ס"ק סו.

ובשו"ת תורת שלום (סי' טו): "ועיי' בדרכי משה שם בשם הכלבו וצ"ע". והיינו מ"ש בד"מ יו"ד (סי' קכ"א ס"ק ב): "כתב הכל בו הלכות איסור מאכלות (סח ב), שמעתי בשם הראב"ד ז"ל, כי קערות של חרס שקערורות ירקקות או אדמדמות שמביאין מעבר לים, אסור להשתמש בהן בחמין לעולם, וכן כל דבר לח אפילו בצונן, מפני שאינן חדשות, כי הוא שמע מאדם גדול שמנהגם שכל מי שעושה סעודה שוכר מן האומנין הקערות, כדרך שאנו עושין בכלי זכוכית, ואחר כן מחזיר אותן להן, ואין הדבר ניכר".

⁴⁰ היינו כשנבלע בו האיסור על ידי כלי ראשון. ואם נאסרו על ידי כלי שני, או על ידי עירווי מכלי שני, יתבאר לקמן סל"ב-ד.

⁴¹ היינו כשנבלע בו האיסור על ידי חמין וכיו"ב, ואם נאסרו על ידי כבוש, יתבאר לקמן (סעיף סא): "ולא אמרו שכלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם אלא כשנבלע בו האיסור על ידי חמין ... אבל כשנבלע בהן האיסור בצונן על ידי כבישה מעת לעת, הוא נפלט גם כן בצונן על ידי מילוי ועירווי, ואפילו הוא כלי חרס".

מידי דופיו⁴² (פירוש גיעול⁴³ הנבלע בו) לעולם, אפילו יגעילנו כמה פעמים, אלא לעולם פולט הוא מעט מעט בכל הגעלה, ועיקר גיעול הבלוע בתוכו אינו נפלט ממנו לגמרי⁴⁴, וכשיבשלו בו היתר אפילו אחר כמה הגעלות יפלוט מעט מהבלוע שבתוכו לתוך התבשיל.

והיכן העידה תורה כך, גבי כלים הבלועים מנותר, שאמרה תורה⁴⁵ וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר. למדנו מכאן שאין הגעלה מועלת לכלי חרס⁴⁶:

ז ומכל מקום קבלו חכמים⁴⁷, שיש לכלי חרס הכשר על ידי ליבון

⁴² **גמרא דף ל ע"ב** (והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם). טור ושו"ע סכ"ב (לשל חרס לא מהני הגעלה). וכ"ה לקמן סמ"ג (אלא אם כן הוא של חרס, שאין הגעלה מועלת לו להשתמש בו בחמין).

⁴³ המכתם פסחים שם (שאינו יוצא מידי דפיו לעולם, כלומר מידי הדופי והריעותא שלו). מאמר חמץ להרשב"ץ (אבא מארי החכם ז"ל היה גורס כלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לשון דופי).

⁴⁴ ראה תוס' (חולין ח, א דס"ה שלבנה): "אין יוצא מידי דופיו לעולם ... ופולט תמיד בכל הגעלותיו ... ולא אמר כל מה שעתיד לפלוט פולט בהגעלה ראשונה, אלא אינו יוצא מידי דופיו לעולם". ראי"ש ע"ז (פ"ה סל"ד): "ולא אמרינן דכל מה דעתיד לפלוט דפולט בהגעלה ראשונה, אלא אינו יוצא מידי דופיו, ופולט תמיד מעט מעט".

ומה שהוסיף רבינו תיבת "ועיקר גיעול הבלוע בתוכו אינו נפלט ממנו לגמרי", ביאר ב"מראי מקומות וציונים", שהוא כדי שלא יועיל בו הנאמר לקמן (סי"ג בהגהה): "נצלה עליהם בשר לבדו שהוא היתר ... אותו מועט טעם בשר הבלוע ... קלוש הוא מאד ואינו כדאי שיחול עליו שם חדש, דהיינו שם בשר בחלב, לפיכך די להם בהגעלה כדי להפליט מהם עיקר טעם הבשר". משא"כ כאן נשאר בו עיקר הטעם, ולכן חל עליו שם איסור.

⁴⁵ ויקרא ו, כא.

⁴⁶ רש"י בחומש שם (ומורק ושוטף, לפלוט את בליעתו, אבל כלי חרס, למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם) ובגמרא שם (שהרי בכלי עץ ומתכות כתב לך ישטף, תעבירו באש ומורק ושוטף, אבל בכלי חרס ישבר).

⁴⁷ גמרא שם (הא הוסק התנור מיהא שרי), ובזבחים צו, א (נהדרינהו לכבשונות).

באור⁴⁸, דהיינו שיסיקנו כל כך עד שיהיו ניצוצות ניתזים ממנה⁴⁹, שאז נשרף ונכלה כל האיסור הבלוע בתוכו⁵⁰:

⁴⁸ באור, בלהב אש. כמו באור אשכס (ישעי' נ, יא), באור תבעיר (יחזקאל ה, ב). והוא גם פירוש הראשון ברש"י על הפסוק באור כשדים (נח יא, כח) – "כבשן האש". וכן כל פעם שתזכר תיבת "אור" לקמן בהמשך הסימן.

⁴⁹ ירושלמי סוף ע"ז (לענין ליבון סכין): "והליבון צריך שיהו ניצוצות מנתזין ממנה". וכ"ה לקמן (סעיף יג): "דהיינו שילבנו באור יפה יפה עד שיהיו ניצוצות מנתזין ממנו".

טור וש"ע סי' תס"א ס"א (לענין ליבון תנור): "ושיהו ניצוצות ניתזין ממנו". וכ"ה לקמן שם ס"א: "עד שיהיו ניצוצות ניתזין ממנה, שבפחות מכן אינו נקרא ליבון גמור".

ובליבון מתכת שוה שיעור זה לשיעור האמור בגמרא (ע"ז עו, א): "ועד כמה מלבנן אמר רבי מני עד שתשיר קליפתו". וכ"ה לקמן (סעיף יג): "או עד שתשיר קליפתו העליונה". ושם יתבאר.

אמנם לפעמים לא סגי בליבון זה, ולפעמים סגי אף בליבון קל, ובכללות יש לנו ארבעה סוגי ליבון:

(א) "ליבון גמור" המבואר כאן: "שיהיו ניצוצות מנתזין ממנו". ששוה לשיעור: "שתשיר קליפתו העליונה".

(ב) "שילכו הגחלים על פני כולו" – בהכשרת תנור, כדלקמן (סי' תס"א ס"א): "וצריך לזהר שילכו הגחלים על פני כולו... שכמו שבכל השנה כשנאפה חמץ בתוכו בולע ממש על ידי גחלים (שמפזרים אותם על גבי התנור קודם האפייה) כך הוא פולטו על ידי גחלים".

(ג) ליבון קל, שנתבאר לקמן (סעיף י): "עד שאם יגע אדם בצד החיצון של הכלי יהיה היד סולדת בו".

(ד) ליבון קל במקום חלודה או סדקים או טלאי, שנתבאר לקמן (סעיף טז): "להשהות הגחלים כל כך על החלודה עד שיהיה קש או חוט נשרף מצד השני".

ויתבאר כל אחד מהם במקומו.

⁵⁰ בדק הבית בית ד שער ד (לו, ב) ד"ה עוד כתב וכלי חרס (אינו הכשר כהגעלה בכלי מתכות, דהתם להפליט מה שבלע, אבל ליבון בשום מקום אינו מפליט כל איסור שבו אלא כלוי הוא, שהוא מכלה איסור שבתוכו, ולפיכך הוא הכשר). איסור והיתר כלל נח אות יט (דכח האש שורף כל דבר ומה שנשאר בו עתה לא יפלט ממנו לעולם). ש"ך יו"ד סי' קכ"א ס"ק יז (ליבון בשום מקום אינו מפליט כל איסור שבו, אלא כלוי הוא שמכלה איסור שבתוכו).

וכן הוא לקמן סי"ג (שאז בודאי נשרף כל האיסור הבלוע בתוכו), וס"ח (ונשרף כל החמץ הבלוע בו). סי' תנב ס"ט (שאז האיסור נשרף ונכלה לגמרי).

ח במה דברים אמורים כשמסיקו מבפנים⁵¹ (פירוש בתוך חלל הכלי), וגם דרך היסקו כל השנה הוא מבפנים⁵², כגון תנור של חרס⁵³ וכיוצא בו.

אבל כלי חרס שדרך היסקו כל השנה הוא מבחוץ, כגון קדרה⁵⁴ ומחבת וטפקא של חרס, דהיינו כלי חרס שמסיקין אותו תחתיו מלמטה ואופין על גביו מלמעלה⁵⁵, אף אם הוא רוצה להכשירו על ידי היסק מבפנים⁵⁶, כגון שימלאנו גחלים בוערות⁵⁷, אין זה מועיל כלום, גזירה שמא יחוס עליו שלא יתבקע מחמת הגחלים, כיון

וכן אמרינן אף במקום דסגי בליבון קל, כדלקמן ס"י (והערה 69): "בודאי נשרף כל החמץ הבלוע בתוכו, אע"פ שלא נתלבן כל כך עד שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו ... וליבון קלי", שגם זהו מטעם "נשרף כל החמץ הבלוע בתוכו". וש"נ.

וראה לקמן סעיף הבא (והערה 63).

⁵¹ **גמרא שם ל**, ב (זה הסיקן מבפנים וזה הסיקן מבחוץ). מ"א ס"ק ד (ואנן קי"ל כהאי תירוצא).

⁵² תורת הבית הקצר בית ד שער ד לז, א (במה דברים אמורים כשהסיקו מבפנים, וכלי שדרכו להסיקו מבפנים, כתנור וכיוצא בו).

⁵³ דיני הכשרת התנור יתבארו לקמן סי' תסא ס"א, וסי' תצד ס"ז.

⁵⁴ גמרא שם (בקדירה של חרס ... הסיקן מבחוץ). תורת הבית שם (ואם כלי שאין דרכו להסיקו מבפנים כקדירות). טור ושו"ע ס"א (קדרות של חרס ... היסק שיסיקם באש אינו מועיל להם).

⁵⁵ תשובת הגאונים שערי תשובה סי' רעג (טפקא שהיא של חרס, והיא ניסקת מלמטה, ועל גבה אין שם גחלים כלל, ואין שלהבת עולה על גבה, והפת אופין מלמעלה, ואופים בה חמץ, אסור לאפות בה מצה בפסח, כדרבה בר אהילאי דאמר האי בוכיא היסקו מבחוץ הוא ואסור).

הובא בטור רס"י תסא (כתב רב נטרונאי ... וטפקא של חרס שהסיקה מלמטה ועל גבה אין גחלים ולא שלהבת ואופין בה כל השנה אסור לאפות בה בפסח). וכפירוש הב"י שם (שאם הי' של חרס לא מהני ביה היסק, אלא דומיא דקדרות).

⁵⁶ גמרא שם (וכי תימא הכי נמי ליעבד ליה הסקה מבפנים, חייס עליה משום דפקעה). טור ושו"ע ס"א (דחיישינן דילמא חייס עלייהו שמא פקע, ולא עבד להו הסקה מעליא).

⁵⁷ רא"ש פ"ב סי' ז (אפי' מלינהו גומרי אסירי). טור ושו"ע ס"א (ואפילו אם ימלאום גחלים).

שאינן זה דרכו בכל השנה, ולא ימלאנו גחלים בוערות ויסיקנו מבחוץ⁵⁸.

והיסק חיצון אינו מועיל כלום⁵⁹ מן התורה, שהרי האיסור נשתמש ונבלע בפנימית הכלי, וצריך להפליטו גם כן דרך פנימית הכלי⁶⁰ דכבולעו כך פולטו⁶¹ כמו שיתבאר⁶², וכשמסיקו מבחוץ

⁵⁸ רש"י שם ד"ה חייס (ואי שרית ליה על ידי היסק פנים מורה היתירא וסמך אהיסק בחוץ). הובא בפר"ח ס"א ד"ה ומ"ש ולא עבד.

⁵⁹ משמע אפילו בדיעבד (ראה משב"ז ס"ק ב וס"ק ד).

⁶⁰ כך נתבארה הלכה זו לענין ליבון כלי חרס. וכן הוא גם לענין ליבון כלי מתכות, כדלקמן (סעיף י): "יכול למלאותו גחלים מבפנים". היינו שהליבון מבחוץ אינו מועיל לטעם החמץ שנבלע בו מבפנים.

ואפילו במקום דסגי בליבון קל, גם בזה אינו מועיל הליבון מבחוץ, כדלקמן (שם): "ויששה אותם בתוכו, עד שאם יגע אדם בצד החיצון של הכלי יהיה היד סולדת בו ... שהרי כלי מתכות הן נכשרין על ידי הגעלה, וליבון קל הזה אינו גרוע מהגעלה". היינו שגם ליבון זה צריך להיות דוקא מתוכו, ולא מבחוץ.

ואם ההיסק הוא מאותו צד שבאה בליעת האיסור, אלא שהניחו עליו טלאי, אין הליבון קל מכשיר הכלי מעבר לטלאי, אבל הליבון הגמור מכשיר אף מעבר לטלאי, כדלקמן (סעיף לח): "כלי שיש בו טלאי ... בצד הפנימי של הכלי ... אין לו תקנה אלא שילבן מקום הטלאי ליבון גמור כדינו, שהאש שורף את כל הבלוע אף שמעבר לטלאי שבתוך הכלי".

אמנם לפעמים רואים אנו שהליבון הקל מועיל אפילו מבחוץ:

(א) לקמן (סעיף ע): "כלי מתכת ישן שנתבשל בו חמץ כל השנה ואחר כך חיפהו בבדיל, יש להתיר מעיקר הדין להשתמש בו בפסח בלא הגעלה, לפי שהליבון שמלבנים אותו בשעת ציפוי פולט האיסור ממנו כמו שאם היה מגעילו שהרי האש מחממו כל כך מבחוץ עד שהבדיל ניתך בתוכו מבפנים וליבון כזה אינו גרוע מהגעלה כיון שהיד סולדת בו משני עבריו מבית ומחוץ בכל שטח הכלי".

(ב) לקמן (סי' תקט ס"א): "מותר ללבן ביום טוב כלי ברזל שאפו בו מאכל של גבינה כדי לאפות בו מאכל בשר ... [דכיון שהתירא בלע סגי בליבון קל], שאינו ניכר שמתקן כלי אלא הוא מחממו כדי לאפות בו, ובלבד שמיד שיעבירו מן האש יתן בו המאכל של בשר". ונראה מלשונו דמיירי שמסיקו מבחוץ כדי לאפות בפנים הכלי, ומכל מקום סגי בזה להכשירו.

וראה הערות ובאורים (גליון תתקטו ע' 70. שיעורי הלכה למעשה ח"א ע' רצז).
⁶¹ גמרא שם.

⁶² סעיף לח (שכבולעו כך פולטו), והאיסור נבלע בצד הכלי מצד הפנימי שלו, ששם הוא דרך תשמישו, וצריך להפליט האיסור גם כן מצד הפנימי של

אין האיסור נפלט דרך פנימית הכלי על ידי היסק חיצון זה⁶³:

ט ואפילו אם רוצה להסיקו מבפנים ומבחוץ, כגון שמכניסו ריקן לתוך התנור מלא אש, ששלהבת עולה מכל צדדי הכלי ומלבנו יפה מבפנים ומבחוץ, אין זה מועיל כלום, גזירה שמא יחוס עליו שלא יתבקע ויוציאנו מן התנור טרם שיתלבן יפה יפה⁶⁴ עד שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו⁶⁵.

אבל אם מחזירו לתוך כבשן מלא אש שמצרפין בו כלי חרס חדשים, הרי זה מותר להשתמש בו בפסח⁶⁶, דכיון שמכניסן

(הכלי). וסעיף סה (אין החמץ נפלט משם על ידי היסק זה שהוא בתוך חלל התנור, שהרי אין החמץ נבלע שם דרך חלל התנור אלא דרך גביו, וכבולעו כך פולטו).

וראה גם לקמן סעיף יא (שהיסק מבחוץ אינו מועיל), וסי"ג (כבולעו כך פולטו), וסי" תנב ס"ב (לענין הגעלה).

⁶³ **טור** (דכיון שאין נותנין האש בפנים אינו מפליט החמץ הבלוע בו), ו**שו"ע** ס"ב (דאין החמץ שבו נפלט בכך).

ואעפ"י שנתבאר לעיל סעיף הקודם, שבליבון אין צורך להפליט את הטעם הבלוע בדופן, כי אם שהטעם הבלוע בדופן נשרף ונכלה (ראה "הערות לשלחן ערוך אדמו"ר הזקן", רבלין). מכל מקום על ידי ההיסק החיצון אינו שורף ואינו מפליט את הטעם הבלוע בדופן.

וראה קובץ דברי תורה יב ע' לד ואילך, שמבאר דעת רבינו, אשר הטעם נפלט מהדופן ואז הוא נשרף, וכמשמעות לשונו לקמן (סי' תנב סיי"ט): "שאז האיסור נשרף ונכלה לגמרי, ואין לחוש בו שמא יחזור ויבלע בכלי".

ועד"ז הוא לקמן (סעיף ע): "שהליבון שמלבנים אותו בשעת ציפוי מפליט האיסור ממנו".

⁶⁴ **רא"ש** פ"ב סי' ז (ויראה לי דדוקא החזרת כבשונות שמצרפין בהן כלי חרס חדשים ... כיון דהכניסו להיסק גדול כזה ודאי לא חייס עלייהו דילמא פקעי. אבל לתנורין שלנו לא, דאיכא למיחש דחייס עלייהו ויוציאן מן התנור קודם שנתלבנו היטב). **טור** ו**שו"ע** סי"א (ומיהו אם החזירם לכבשן שמצרפין בו כלי חרס חדשים מותר, דכיון שמכניסן להיסק גדול כזה ודאי לא חייס עלייהו דילמא פקעי, אבל לתנורים שלנו לא). ט"ז ס"ק ב (דאיכא למיחש דילמא חייס עליה ומוציאן מן התנור קודם שיתלבנו).

⁶⁵ כדלעיל סי"ז ושי"נ.

⁶⁶ שאילתות מטות שאילתא קלז (קדירות דאישתמשו בהו גוים ואהדרינן לכבשן בהדי כלים חדשים, דליכא למימר לא שלט בהו נורא, שפיר דמיל). ראבי"ה סי' תסד ע' 80 (וראיתי ראשונים שאמרו שאינו מועיל לקדירה אם

להיסק גדול כזה בודאי אינו חושש עליהם אם יתבקעו :

י וכל זה בכלי חרס, אבל בכלי מתכות שאינו נפקע מחמת חום האש, הרי הוא יכול למלאותו גחלים מבפנים⁶⁷.

וישהה אותם בתוכו עד שאם יגע אדם בצד החיצון של הכלי יהיה היד סולדת בו⁶⁸ מחמת שנתלבן הכלי מן הגחלים, שאז בודאי

ילבנה בכבשן, דחייס דילמא פקעה ולא מלבן שפיר. וכן כתב זקיני כן. ושגגה היא ביד[ם], ולא אמרו חכמים כן אלא היכא שמתלבן מבחוץ ולא מבפנים, אי נמי על ידי מילוי גומרי ח[ש]ן לפקיעה, אבל כשמחזירו לכבשן מתלבן מפנים ומבחוץ, כי השלהבת באה לו בכל צדדיו, ולא פקעה). הובא ברא"ש שם. טור וש"ע שם.

⁶⁷ **טור** (וכן קדרות של מתכת אם רוצה להסיקן ולמלאותן גחלים שרי). **ב"י** ד"ה וכן קדרות (זה דבר פשוט, שכיון דשל מתכת היא ליכא למיחש עלה דילמא פקעה). לבוש ס"ב (וכן קדירה של מתכת, אם רוצה להסיקה ולמלאותה גחלים שרי). עולת שבת ס"ב (וכתב הטור דהוא הדין קדירות של מתכת, ופשוט הוא).

ונראה מתוכן הדברים, אשר גם במקום שצריך ליבון גמור, כמו במחבת דלקמן סל"ו (מחבת שמטגנין בה עיסת חמץ כל השנה ... אף על פי שמשח את המחבת בשמן או בשומן תחת העיסה כדי שלא תשרף, אין זה נקרא טיגון אלא אפייה ... וצריכה ליבון גמור כדינו, וכן הדין באגנות שאופין בהן עוגות), גם בזה סגי במילוי גחלים מבפנים (אף שדרכו להסיקו מבחוץ), ואינו חושש עליהם שמא יפקעו מחמת החום.

אמנם כאן מיירי (כדלעיל ס"ו ואילך) בכלי "שנשתמש בו חמץ בחמין שהיד סולדת בו ... צריכין הגעלה", ולכן כותב שבזה סגי בליבון קל, ואינו חושש עליהם שמא יפקעו מחמת החום.

וראה תפארת צבי (לרבי צדוק מלובלין), שו"ת יו"ד סוס"י ח (ד"ה וראיתי בשו"ע מהרב).

⁶⁸ הלכה זו היא בכל מקום דסגי בהגעלה בכלי מתכות, בין אם נאסר על ידי בישול (שבזה מיירי כאן), ובין אם נאסר על ידי צלי, אלא שנבלע בהם דבר היתר (שנתבאר לקמן ס"ג ובהגהה שם, דסגי בהגעלה), אשר בכל אלו סגי אף בליבון קל, שאינו גרוע מהגעלה. חלק מהמקורות דלקמן מיירי באופן הראשון וחלקם מיירי באופן השני :

מרדכי סוף ע"ז רמז תתס (עד שתהא יד סולדת בו משני עבריה ... דכיון דהתירא בלע א"כ די להם בהגעלה ... והא לא גרע אותו ליבון מהגעלה). הובא בב"י ד"ה והליבון.

מ"א ס"ק כז (דכלים שדינם בהגעלה סגי בליבון קל כזה שאינו יכול ליגע בו בצד השני), **ופר"ח ס"ד וסוף ס"ה**, בשם תשובות הרא"ש ח"א ס"י מג (באותן

נשרף כל החמץ הבלוע בתוכו⁶⁹, אע"פ שלא נתלבן כל כך עד שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו, שהרי כלי מתכות הן נכשרין על ידי הגעלה, וליבון קל הזה אינו גרוע מהגעלה:

יא בוכיא⁷⁰ (והוא כלי העשוי מלבנים ועפר ומסיקין אותו מבחוץ ואופין ומטגנין בתוכו⁷¹), אם הסיקו מבחוץ אינו נכשר לפסח על

שתשמישן בכלי ראשון שהכשרן די בהגעלה למה לא יכשרו על ידי האש כשהאש חממה אותו כל כך עד שעבר חום האש שמבחוץ בתוכו יותך העופרת ששמו בתוכו שזה כפל כפלים מחום המים כלי ראשון), בשם ס' התרומה סי' קסא, בשם ר"י (ואומר מורי רבינו דאם עשה כל כך אש בפניהם שאינו יכול ליגע בחוץ בדופני החבית וידו סולדת לו ליגע בחוץ אז חשיב כהגעלה ומותר). תוס' ע"ז לג, ב ד"ה קינסא (וכתב הרב ר' משה מקוצי ... אם האש גדול כל כך וחזק מבפנים שידו סולדת מבחוץ מותר וחשוב כמו הגעלה), והוא בסמ"ג [ג] ל"ת קמח נה, א (אם האש גדול כל כך וחזק בפנים שידו סולדת בחוץ מותר וחשוב כמו הגעלה).

שו"ת הרא"ש כלל יט ס"ז (ובעל התרומות כתב, וכן כתוב בתוספות, דאם עושה אש מבפנים ויתחמם החבית מבחוץ עד שאינו יכול ליגע בו, חשיב כהחזרת כבשונות).

טור ושו"ע ביו"ד סי' קלה סי"ד (אא"כ הסיקן כל כך עד שעבר חומם לצד חוץ כל כך שהיד סולדת בו).

וראה גם לקמן ס"ז. סוף סל"ז. סוף סל"ח (במוסגר). ס"ע. אלא שבמקום חלודה או סדקים נוהגים להחמיר עד שיהיה קש או חוט נשרף, כדלקמן ס"ז וש"נ.

⁶⁹ היינו שגם בליבון קל אמרינן ש"נשרף כל החמץ הבלוע בתוכו", כמבואר בשו"ת הרשב"א (ח"א שעא): "שמניחין גומרי על מקום הסדקין אם הוא כלי של מתכת כדי שישרף גוף האיסור אם ישנו". וכ"ה לקמן (סעיף לח): "כדי שישרוף ממשות האיסור שתחתיו אם ישנו". וכדאמרינן כן לענין ליבון גמור (לעיל ס"ז והערה 50).

⁷⁰ גמרא ל, ב (האי בוכיא הסיקו מבחוץ הוא ואסור). טור ושו"ע ס"ב (כוביא ... הסיקו מבחוץ ואסור לאפות בו בפסח, דאין חמץ שבו נפלט בכך).

⁷¹ רש"י שם (כלי שהוא מרעפים שקורין טייליש, ואופין ומטגנין בו ככר). טור בשם רש"י (וכוביא פירש רש"י כלי שעושין מלבנים ועפר כמו כירה ואופין ומטגנין בו). שו"ע שם (כוביא שהוא כלי שעושים מלבנים ועפר ואופים ומטגנים בו). וראה גם רבינו ירוחם נתיב ה ח"ב לט, ד (פירוש כי הוא של אבן).

ידי היסק זה, כמו שנתבאר⁷².

אבל אם מלאוהו גחלים מבפנים⁷³, או שהסיקו מבפנים עד שנתלבן⁷⁴ כדינו, ועל דרך שיתבאר בסימן תס"א⁷⁵, מותר להשתמש בו בפסח, ואין לחוש שמא לא ילבנו יפה יפה מחמת שיחוס עליו שלא יתבקע, דכיון שהוא עשוי מלבנים ועפר אין לחוש בו שמא יתבקע⁷⁶:

יב לפיכך לבנים שנשתמש בהן חמץ כל השנה, מותר ללבנם

⁷² סוף סעיף ח. וראה גם מ"א ס"י תס"א ס"ק ב.

⁷³ גמרא שם (ואי מלייה גומרי שפיר דמי). טור ושו"ע שם (ואם מלאו גחלים מבפנים שרי).

⁷⁴ רשב"א בתורת הבית הקצר בית ד שער ד לו, א (אם הסיק אותו מבפנים עד שנתלבן מותר).

ואף שהרשב"א מיירי ב"הסיקו מבפנים וכלי שדרכו להסיקו מפנים", מכל מקום פירש הב"י (ד"ה וכוביא): "דכוביא ... אפשר דמודה הרשב"א דבמלייא גומרי שפיר דמי, דכיון דעשוי מלבנים ועפר הוא ליכא למיחש ביה דלמא פקע". ואם כן מובן, שבכוביא מותר גם אם הסיק מבפנים עד שנתלבן. וכן הוא במ"א (ס"ק ד): "ועכ"פ צריך שיסיקנו יפה עד שיתלבן, ואז לא גרע מקדירה שמלאה גחלים, דהכא לא שייך חייס עליה".

⁷⁵ סעיף א (שם) "כל השנה כשנאפה חמץ בתוכו בולע ממש על ידי גחלים", אזי גם בהכשרתו "צריך לזוהר שילכו הגחלים על פני כולו". משא"כ כאן שנאסר רק על ידי חום ההיסק שמבחוץ, לכן סגי בהיסק מבפנים בלי גחלים). וכן הוא לקמן ס"י תצד ס"ז.

⁷⁶ ב"י ד"ה וכוביא (דכיון דעשוי מלבנים ועפר הוא ליכא למיחש ביה דילמא פקע). ט"ז ס"ק ד (דלא חיישינן בזה דלמא חייס דלא פקע, כיון שהוא עשוי מלבנים ועפר).

וראה גם רבינו ירוחם נתיב ה ח"ב לט, ד (הובא בב"י רס"י תס"א): "בוביא שאופין בה חמץ כל השנה אסור לאפות בה מצה בפסח משום שמסיקין אותה מבחוץ, ואם מלאו גחלים והסיקו מבפנים מותר, פירוש כי הוא של אבן ולא חס עליו שמא ישבר כמו בקדרות".

באור⁷⁷ ולהשתמש בהן בפסח⁷⁸.

במה דברים אמורים בלבנים שנצרפו בכבשן, אבל לבנים שנתייבשו בחמה, אם לא נשתמש בהן חמץ על ידי האור, כמו צלייה ואפייה⁷⁹, אלא שנשפך עליהם תבשיל רותח של חמץ⁸⁰, אין צריכים ליבון, ודי להם בהגעלה⁸¹ כשאר כלי אדמה⁸², כמו שיתבאר⁸³, ומותר לאפות ולצלוח עליהם בפסח:

יג אבל אם נשתמש בהן חמץ על ידי האור, וכן שאר כל הכלים אפילו של מיני מתכות שנשתמש ונבלע בהן חמץ על ידי האור⁸⁴

⁷⁷ בלהב אש, כדלעיל (הערה 48).

⁷⁸ מ"א סוף ס"ק ד (לבנים השרופים בכבשן יש להם כל דין כלי חרס, דהא מעשיו ממש ככלי חרס, אלא שהוא עב ביותר, ואם נשפך דבר רותח עליו אין לו תקנה אלא בליבון).

אלא שבזה אין דינו ככלי חרס, שכאן אין לחוש בו שמא יתבקע, כדלעיל סעיף הקודם.

⁷⁹ שדינו יתבאר לקמן סעיף הבא.

⁸⁰ שבזה מיירי מלעיל תחלת סעיף ו, ועד כאן.

⁸¹ אבל לא סגי בזה בליבון קל.

ואף שנתבאר לעיל (סעיף י): "בכלי מתכות ... ישהה אותם בתוכו עד שאם יגע אדם בצד החיצון של הכלי יהי' היד סולדת בו ... וליבון קל הזה אינו גרוע מהגעלה". לכאורה דין זה הוא דוקא בכלי מתכת, שעל ידי ליבון קל מבפנים יתחמם גם מבחוץ עד שהיד סולדת בו. משא"כ בלבנה, שעל ידי הליבון קל מבפנים לא יתחמם מבחוץ עד שהיד סולדת בו.

ולפי זה יוצא, שגם בכיור של שיש, או גם שלחנות שיש שבמטבת, לא יועיל בהם ליבון קל, שהרי שיעור "עד שאם יגע אדם בצד החיצון של הכלי יהיה היד סולדת בו", לא שייך לא בעץ ולא בשיש, רק במתכת.

⁸² מ"א שם (אבל לבנה שנתייבשה בחמה יש לה דין כלי אדמה).

⁸³ לקמן סעיף כה (אחד כלי מתכת ... וכלי אדמה (פירוש כלי חרס שלא נצרפו בכבשן אלא נתייבשו בחמה) ... צריך להכשירן על ידי הגעלה).

⁸⁴ ברייתא ע"ז עה, ב (דברים שנשתמש בהן על ידי האור כגון השפודין והאסכלאות מלבנן).

ובגמרא שם (עו, א): "והתנן גבי קדשים (זבחים צו, א) השפוד והאסכלא מגעילן בחמין ... הכא היתירא בלע (גבי קדשים כי בלע האי שפוד היתירא בלע, הלכך סגי ליה בהגעלה, רש"י), התם איסורא בלע".

בלבד שלא על ידי משקה⁸⁵, כגון השפודים והאסכלאות שצלו עליהם מולייתא של חמץ, שגוף החמץ נוגע בהן בשעת צלייתו, ואין ביניהם שום משקה (טופח⁸⁶) שיוליך טעם החמץ לתוך

ולפי זה גם כאן בחמץ, שנבלע קודם הפסח, הי' צריך להיות סגי בהגעלה. ומכל מקום הביאה הרי"ף להאי ברייתא בפסחים פ"ב (ח, ב). ופירש הרי"ן (שם ד"ה דברים שנשתמש): "כיון שהביאה הרי"ף ז"ל בהלכות חמץ ומצה, נראה שדעתו שדברים שנשתמש בהן חמץ על ידי האור צריכין לבון. ואף על גב דאסיקנא בסוף ע"א (עו, א) דכל היכא דהיתרא בלע בהגעלה סגי ליה. כבר כתבתי למעלה דאיכא למימר דחמץ כיון ששמו עליו איסורא בלע מקרי". והוא מה שכתב שם (בדיבור הראשון): "חמץ כיון שהיה שמו עליו קודם שנבלע בכלים הללו, בשעת בליעתו איסורא בלעי. וכן נראה שהוא דעת הרב אלפסי ז"ל שהביא כאן בהלכותיו דברים שנשתמש בהן על ידי האור כגון השפודין ואסכלאות מלבנן, ולא חלק כלל בדין זה לענין חמץ, משמע דסבירא ליה שאף לענין חמץ דינן כן".

והיינו שמחלק בין הא דאמרינן בגמרא (שם) לענין בליעת טעם קדשים, שבשעת הבליעה עדיין לא היה נותר, ולכן נקרא התירא בלע; לבין בליעת טעם חמץ קודם הפסח, שגם לפני בליעתו בכלי הי' הטעם חמץ (אלא שעדיין לא נאסר אז), וכדלקמן (בסוף ההגהה): "אף על פי שהחמץ בשעה שנבלע בהם היה מותר באכילה, מכל מקום כיון שהיה עליו שם חמץ, לא נפקע שם זה גם מטעם הקלוש שנבלע מאד בתוכם על ידי האור, וכשמגיע הפסח ממילא נאסר טעם קלוש הזה שבתוכם, כיון שכבר נקרא עליו שם חמץ משעה שנפלט ונתפרש מממשות החמץ".

גם ה**רא"ש** הביא ברייתא זו בפסחים (פ"ב סי' ז). וכתב על זה הב"י (ד"ה כלים שמשתמשין): "וכן נראה שהוא דעת הרא"ש, שהרי גם הוא כתב ברייתא זו בפרק כל שעה".

ועל פי זה נפסק בטור ושו"ע (ס"ד): "כלים שמשתמשים בהם על ידי האור, כגון שפודים ואסכלאות וכיוצא בהם צריכים ליבון".

ודעה השנית תתבאר לקמן בהמשך הסעיף, שכיון שחמץ קודם הפסח הוא עדיין דבר היתר (אף שנקרא חמץ), לכן נחשב התירא בלע, כמו בליעת טעם הקדשים לפני שנעשה נותר.

⁸⁵ מ"א ס"ק ט (על ידי האור, פירוש בלי מים, כגון שפוד ואסכלה שצולין עליו מולייתא של חמץ).

⁸⁶ והיינו שרבינו מסתפק בשיעור המשקה, שעל ידו תספיק הגעלה. ולקמן סל"ו יתבאר דין המחבת שמטגנים בה, "אף על פי שמשח את המחבת בשמן או בשומן תחת העיסה כדי שלא תשרף, אין זה נקרא טיגון אלא אפייה, כיון שאין העיסה רוחשת בשמן או בשומן, והרי נבלע בה החמץ על ידי האור בלבד, וצריכה ליבון גמור כדינו".

השפוד והאסכלה, אלא על ידי חום האש בלבד⁸⁷ נבלע בהם טעם החמץ, לפיכך אינו נפלט מהם על ידי הגעלה במים רותחים.

דכבולעו כך פולטו⁸⁸, וכלי שנבלע בו חמץ על ידי משקה נפלט ממנו על ידי הגעלה במים רותחים, אבל כל כלי שנבלע בו החמץ על ידי חום האש בלבד שלא על ידי משקה, אינו נפלט ממנו אלא על ידי חום האש בלבד, דהיינו שילבנו באור יפה יפה עד שיהיו ניצוצות מנתזין ממנו⁸⁹, או עד שתשיר קליפתו העליונה⁹⁰, שאז בודאי

⁸⁷ משא"כ פת חמה שהוציאו מהתנור והניחוה על השלחן, סגי בהגעלה וכיו"ב, כדלקמן (סעיף נח): "השולחנות שאוכלים עליהם כל השנה, והתיבות שדרך להצניע בהן אוכלים כל השנה ... נוהגין במדינות אלו להגעילן על ידי עירו עם אבן מלובן, לפי שלפעמים מניחים עליהם פשטיד"א חמה (פת חמה)".

ואף שהפשטיד"א והפת החמה נאפו על ידי חום האש בלבד, מכל מקום בליעת טעם הפת בתוך השלחן אינה על ידי האש, כי אם על ידי חום הפשטידא והפת שהוחמו על ידי האש. ובזה דינו שוה לדין הכלי שנאסר על ידי בישול.

וכן נתבאר בפרי מגדים (משבצות זהב סוף ס"ק ה): "אותם סכינים שחותכין בהם לחם חם בהוסר מאש די בהגעלה". וכן כתב הפרי מגדים בספרו "תיבת גמא" (ר"פ בהעלותך. הובא בהגהות רעק"א כאן): "כלי שמניחין לחם חמץ חם מיד שהוציא מתנור, דיש לומר דלא מקרי תשמישו על ידי אור. ואף שפשוט הוא, כתבתי להוציא מלב המתעקשים והטועים, ובוודאי מי שישר הולך אומר האמת".

⁸⁸ רש"י ע"ז שם (כל דבר אשר יבא באש, שנשתמשו בו בני מדין על ידי האור, תעבירו באש, כעין בולעו לאיסור יפליטנו, כדאמרן כבולעו כך פולטו).

מ"א ס"ק י (דמה שבולע על ידי מים פולט על ידי מים, אבל זה בלע על ידי האור ממש, צריך ליבון).

⁸⁹ ירושלמי סוף ע"ז (והליבון צריך שיהו ניצוצות מנתזין ממנה). טור ושו"ע ס"ד (עד שיהו ניצוצות ניתזין מהם), וברס"י תסא. וכ"ה לעיל ס"ז וס"ט, ולקמן רס"י תסא (עד שיהיו ניצוצות ניתזין ממנה, שבפחות מכן אינו נקרא ליבון גמור), ובסי' תצד ס"ט"ז.

⁹⁰ גמרא ע"ז דף ע"א [א] (ועד כמה מלבנן אמר רבי מני עד שתשיר קליפתו). רמב"ם הלי' מאכלות אסורות פי"ז ה"ג (מלבנן באור עד שתנשר קליפתו). איסור והיתר הארוך כלל נח דין כ (והליבון מבליעת איסור היא עד שתסיר קליפתו, או עד שיהו הנצוצין מנתזין הימנו, ולי' הרמב"ם עד שתנשר קליפתה העליונה). ח"י ס"ק כד (או עד שתסור קליפתו העליונה).

נשרף כל האיסור הבלוע בתוכו⁹¹.

[וכן הדין בכלים⁹² שנבלע בהן שאר איסורי תורה או איסורי דברי

ובקשר לשני שיעורים אלה כתב הפרי מגדים (בראש סדר הגעלה שבמשבצות זהב סוס"י תנב): "מלבנו עד שיסיר קליפתו, או ניצוצות נתזין הימנו, ודא ודא אחד הוא".

ולענין שיעורו בזמנינו, הובא ב"מעדני אשר" (ח"א סי' קנט): "והנה מציאות זו של ניצוצות ניתזין צריך בירור, דכיום לא רואים ניצוצות יוצאים מהכלי. וראיתי בסי' דרך כוכב עמ' 310, שכבר עמד על המחקר בזה הרה"ג אהרן פפויפר זצ"ל, וכתב על כך בזה"ל "ואחרי זמן פגשתי מומחה גדול למתכות ושאלתי אותו מה דעתו על זה, ואחרי מחשבה של כמה ימים ביאר לי את הענין באופן ברור מאד, שבזמנם כשהיו מייצרים כלי מתכות לא היו דוחסים אותם כל כך כמו היום, והיו יותר רווחים של אוויר במתכת, וכך שהיה מתקבץ שם הרבה טעם מהאוכל. וכשהיו מחממים את הכלי בחום גבוה היה טעם האוכל הבלוע נהפך לפחם, ופחם זה מוציא ניצוצות עד שהיו נראים ניצוצות יוצאים מן הכלי. אמנם בזמנינו כשמיצרים כלי מתכת דוחסים את החומר מאד, יש הרבה פחות אוויר בתוך גוף הכלי, והטעם הנבלע בו הוא מעט מאד, ולכן כשמחממים הכלי בחום גבוה, אף אמנם שהטעם הבלוע הופך לפחם, בכל אופן אין ניכרים ניצוצות כלל, כיון שיש מעט מאד טעם שנהפך לפחם, ובזה כבר נסתלקה התמיהה הראשונה למה בזמנינו אין רואים ניצוצות יוצאין. ושאלתיו מאיזה שיעור חום שמחממים המתכת כבר יהפך הטעם הבלוע בה לפחם, ואמר לי שלדעתו כבר ב-350 מעלות צלסיוס, אבל בודאי אין צריך יותר מ-400 מעלות צלסיוס כדי שכל הטעם הבלוע יהפך לפחם" עכ"ל. ומהג"ר לוי יצחק הלפרין שליט"א שמעתי, דאולי הכוונה בשיעורא דניצוצות ניתזין [שהוא שיעורא דקליפתן נושרת] היא, לבעין שנדבק לכלי, שאינו ניטל על ידי נקיון של מים, ורק על ידי האש הוא ניתז ומתקלף ... 450° בערך, עכת"ד".

⁹¹ איסור והיתר שם דין יט (דכח האש שורף כל דבר, ומה שנשאר בו עתה לא יפלט ממנו לעולם). וכדלעיל ס"ז וש"נ.

⁹² תוכן המשך הגהה זו:

כל המחלוקת המובאת כאן בפנים היא לענין טעם חמץ הבלוע בכלים, שיש אומרים שיש לו דין איסורא בלע ויש אומרים שיש לו דין התירא בלע.

משא"כ בשאר האיסורים מודים כולם, שאם הבלוע הוא דבר איסור צריך ללבנם, ואם הבלוע הוא דבר היתר, כמו בשר בחלב, נכשר עלי ידי הגעלה.

ודרך אגב מבאר כאן דין בשר בחלב הנ"ל, שאפילו אם נבלע טעם בשר וחלב בכלי, בזה אחר זה, יש לו עדיין דין התירא בלע, ונכשר בהגעלה.

סופרים על ידי האור בלבד, שצריך ללבנם⁹³ יפה יפה כשיעור שנתבאר. אלא שבשאר איסורין אין צריך ליבון אלא כשנבלע בהם דבר איסור, אבל אם נבלע בהם על ידי האור דבר היתר ואחר כך נעשה איסור⁹⁴, כגון שנצלה עליהם בשר⁹⁵ לבדו שהוא היתר, ואחר כך נבלע בהן חלב⁹⁶,

⁹³ משנה ע"ז עה, ב (הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, את שדרכו ... ללבן באור ילבן באור), ובגמרא שם עו, א (התם איסורא בלע).

⁹⁴ גמרא שם "והתנן גבי קדשים (זבחים צו, א) השפוד והאסכלא מגעילן בחמין ... הכא היתירא בלע". ופירש"י שם: "גבי קדשים כי בלע האי שפוד היתירא בלע, הלכך סגי ליה בהגעלה".

⁹⁵ הגהת סמ"ק סי' קצד ע' קסג (כשמלבנה מחלב לצורך בשר או איפכא, דאז לא בעי ליבון גמור שתסיר קליפתה, אלא סגי בליבון קצת ... דבהכי סגי ולא גרע מהגעלה, דמועלת אף בתשמישו על ידי האור היכא דהיתרא בלע). הובא בהגהות מיימוניות הל' יו"ט פ"א אות ה (כשמתלבנות מחלב לבשר או איפכא, דאז לא בעי ליבון גמור שתשרף קליפתה, אלא סגי ליה בליבון קצת ... דלא גרע מהגעלה, דמועלת אף בתשמישה על ידי האור, היכא דהיתרא בלע). מרדכי ע"ז שם רמז תתס, בשם ר"י (ואומר ר"י דאותם ... הבלועות היתר, כגון של חלב שצריכין ללבנה כדי לאפות תחתיהם פשטיד"א של בשר או איפכא, אז אין צריכין ליבון גדול ... דכיון דהיתרא בלע אם כן די להם בהגעלה, ואף על גב דתשמישה על ידי האור). מ"א ס"ק יא (המרדכי והגהות מיימוניות כתבו כן בליבון מחלב לבשר).

וכ"ה לקמן סי' תקט ס"ב (כשמלבן מחלב לבשר או מבשר לחלב ... שאין צריך ללבנו היטב עד שיהא נצוצות נתזים ממנו אלא די לו בליבון קל). וראה מ"מ וציונים.

⁹⁶ בכל המקורות הנ"ל מיירי שטעם בשר לבדו נבלע בדופני הכלי, ורוצה להכשירו כדי להשתמש בו חלב, או שטעם חלב לבדו נבלע בדופני הכלי, ורוצה להכשירו כדי להשתמש בו בשר.

אמנם כאן בא רבינו לבאר, שאף אם הבשר וחלב נבלעו שניהם בכלי קודם הגעלה, זה אחר זה, גם אז נקרא היתירא בלע, כיון שכל אחד מהם נבלע לבדו בזה אחר זה, ולכן סגי בהגעלה. ונתפרש יותר לקמן (סעיף כה): "כשמגעיל כלי הבלוע מבשר וחלב ... אם לא נבלעו בו בבת אחת אלא בזה אחר זה".

*

בהשקפה ראשונה היי אולי מקום לפרש הלכה זו, במחבת בשרית שחיממו (צלו) עליה גבינה, שהרי בתחלה נבלע בה טעם בשר לבד על ידי האור, ואחר כך נבלע בה טעם גבינה לבד על ידי האור.

אמנם באמת נחשבת משכחת זו לאיסורא בלע, שהרי בשעה שחימם בה את הגבינה, נפלט טעם הבשר שבמחבת אל תוך הגבינה, שנאסרה באיסור בשר

בחלב. ואחר כך בשעת בליעת הטעם בכלי כבר היי טעם איסור. וכיון שטעם האיסור נבלע על ידי האור, בודאי לא תועיל בה הגעלה, אלא ליבון.

לכן כותב כאן רבינו משכחת אחרת: "ואחר כך נבלע בהן חלב", דהיינו מחבת בשרית שחיממו (בישול) בה חלב, שאז נפלט טעם הבשר שבמחבת אל תוך החלב, שנאסר באיסור בשר בחלב, ואחר כך נבלע טעם איסור זה בדופני המחבת על ידי בישול החלב.

ובזה מבאר רבינו שמועלת לו הגעלה, שהרי טעם הבשר בחלב שנבלע בדופני המחבת על ידי בישול החלב, נפלט על ידי ההגעלה, ואילו טעם הבשר שנבלע על ידי צלייתו, שהוא הטעם הקלוש שנשאר אחרי ההגעלה, הוא מעולם לא נאסר באיסור בשר בחלב.

באופן זה נתבארו דברי רבינו, על ידי מוה"ר שמעון ב"ר אלחנן (רב ביקטרינוסלב וחרסון), בקובץ יגדיל תורה נ"י. ח"ה ע' עז (באופן הב'): "שמתחלה צלו בה בשר ואחר כך בישלו בה חלב, דאף כשיצא מעט בשר לתוך החלב ונעשה נבלה, מכל מקום הא אותו טעם בשר שנבלע בחלב ואחר כך נבלע בחזרה לתוך הכלי שנצלה, אותו החלב והבשר נפלט אחר כך על ידי הגעלה, מחמת שנבלע על ידי בישול. ולא נשאר רק הטעם שלא יצא על ידי הגעלה. והוא נעשה איסור כשהוא בלוע".

וההוכחה לכל הנ"ל היא מגמרא הנ"ל (ע"ז עו, א): "והתנן גבי קדשים (זבחים צז, א) השפוד והאסכלא מגעילן בחמין ... הכא היתירא בלע". ופירש"י שם: "גבי קדשים כי בלע האי שפוד היתירא בלע, הלכך סגי ליה בהגעלה". והיינו שאחרי שהטעם הוא כבר בלוע לא יחול עליו שם נותר. וכך גם כאן, שאחרי שהטעם כבר בלוע, לא יחול עליו שם בשר בחלב.

וכעין זה כתב החוות דעת (סי' צג סוף ס"ק ב): "אם בישל חלב בקדרה של בשר, והיה בהחלב ס', דאינו אוסר שוב החלב שמבשלין אחר כך, דכבר הוקלש הטעם בשר על ידי חלב ... דהא מבואר בסוף ע"ז במסקנא דרב אשי דמשני התם ליתא לאיסורא בעינא, ופרש"י משום דכשנעשה נותר לא הוי האיסור בעין, שבתוך דופני הכלי הי' בלוע, ומעולם לא הוכר האיסור עיי"ש ... והכי נמי כשנעשה איסור בשר בחלב כבר הי' בלוע בדופן, ומותר אפילו באיסורא".

וראה עוד בזה בלקו"ש חכ"ט ע' 125 הערה 35. שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' מב. נחלת יהושע סי' יח אות ב. שדי חמד אס"ד ה סוף אות יז. עני בן פחמא סוס"י כג. מ"מ וציונים. שו"ת שארית ישראל יו"ד סי' ד. אהלי שם ח ע' קיז. כבוד מלכים (הוספות ע' סד).

*

וככל הדברים האלו סובר רבינו גם לענין נותן טעם בן נותן טעם דהתירא (ראה לקמן הערה 103, ששתי ההלכות האלו קשורות זה בזה), שאף אם נבלע טעם בשר וטעם חלב בזה אחר זה, נחשב נותן טעם בן נותן טעם דהתירא, כדלקמן (סי' תנב ס"ד): "כשאינו מגעילן ביחד, אף על פי שמגעילן בורה אחת, אלא

הרי הן נכשרין על ידי הגעלה.

ואף על פי שטעם בשר הנבלע בהן על ידי האור אינו נפלט מהם לגמרי על ידי הגעלה. מכל מקום אותו מועט טעם בשר הבלוע מאד בתוכם, עד שאינו נפלט מהם רק על ידי האור, קלוש הוא⁹⁷ מאד, ואינו כדאי שיחול עליו שם חדש, דהיינו שם בשר בחלב.

לפיכך די להם בהגעלה, כדי להפליט מהם עיקר טעם הבשר עם עיקר טעם החלב, שהן אסורין מחמת שהן כדאי להקרא עליהם שם בשר בחלב⁹⁸, והן נפלטין על ידי הגעלה⁹⁹, לפי שאינן בלועין מאד.

ומותר טעם הבשר עם מותר טעם החלב¹⁰⁰ שהן בלועין מאד, הרי הן קלושין מאד, ואינן כדאי להיות נקרא עליהן שם בשר בחלב. כיון שטעם הבשר היה קלוש מאד קודם שנבלע בו החלב, אין שם חדש יכול לחול על טעם קלוש הזה.

מה שאין כן כשנצלה עליהם חמץ קודם הפסח, אין הגעלה מועלת להם

שמכניסין זה אחר זה, לא נאסרו המים כלל, לפי שיש כאן נותן טעם בן נותן טעם של היתר קודם שיבוא לכלל איסור". ושם יתבאר.

וכן נראה מדברי רבינו לקמן (סי' תצד סט"ז), שאם נבלע טעם הבשר והחלב בתנור, בזה אחר זה, עדיין חשוב התירא בלע. ונתבאר בקונטרס "הלכות חג השבועות" (סוף הערה 106).

⁹⁷ ר"ן פסחים (ח, ב דיבור הראשון): "לא חל [שמון] על אותה בליעה מועטת שנשארה לאחר הגעלה". והלשון "קלוש" הוא בר"ן חולין פ"ח (מא, א דיבור הראשון): "דלא שרינן נותן טעם בר נותן טעם אלא בשל היתר כבשר בחלב, דכיון דטעם שני אכתי היתרא הוא, כיון דאקליש כולי האי, לא חשיב למיסר. אבל במידי דאיסורא, כל היכא דאיכא טעמא כלל אוסר עד סוף כל העולם". אלא שהוא כתב זאת לענין טעם שני בנותן טעם בן נותן טעם דהתירא, שנתבאר לעיל (סי' תמוז סמ"ה). וראה לקמן (הערה 103), ששתי ההלכות האלו קשורות זה בזה.

⁹⁸ שהרי נאסרו באיסור בשר בחלב בעת בישול החלב, כשהיי החלב בעין, לפני שנבלע טעם זה בדופני הכלי.

⁹⁹ כיון שנבלעו על ידי בישול, לכן נפלטו על ידי הגעלה.

¹⁰⁰ היינו אף גם לפני ההגעלה, בשעה שטעם הבשר והחלב היו עדיין בלועים בדופני הכלי, גם אז לא נאסר טעם הקלוש של הבשר (הבלוע בכלי על ידי הצליה), מטעם הקלוש של החלב (הבלוע בכלי על ידי הבישול).

להכשירן לפסח. אף על פי שהחמץ בשעה שנבלע בהם היה מותר באכילה, מכל מקום כיון שהיה עליו שם חמץ, לא נפקע שם זה גם מטעם הקלוש שנבלע מאד בתוכם על ידי האור, וכשמגיע הפסח ממילא נאסר טעם קלוש הזה שבתוכם, כיון שכבר נקרא עליו שם חמץ משעה שנפלט ונתפרש מממשות החמץ¹⁰¹ שנצלה עליהם¹⁰².

ויש חולקין על זה¹⁰³ ואומרים, שכל הכלים שבלעו חמץ קודם הפסח אפילו על ידי האור בלבד, הרי הן נכשרין על ידי הגעלה, דכיון שבשעת בליעתן בלעו דבר היתר¹⁰⁴, ואחר כך כשמגיע זמן

¹⁰¹ לפני שנבלע בדופני הכלי.

¹⁰² ר"ן פ"ב ת, ב דיבור הראשון (אבל חמץ כיון שהיה שמו עליו קודם שנבלע בכלים הללו, בשעת בליעתן איסורא בלעי). ושם ד"ה דברים שנשתמש (דחמץ כיון ששמו עליו, איסורא בלע מקרי).

¹⁰³ תוד"ה והלכתא ל, ב (על הא דאמרינן בגמרא שם: "הני סכיני בפסחא ... ברותחין", ביארו בתירוץ הב', הטעם שאין צריכים ליבון, כי "התירא בלע"). יראים השלם ס"י נב (וכי מכשר להו למאני דפסחא מגעילן ברותחין בחמין, כיון דהיתרא בלע, שבשעת בליעת היתר). **מרדכי** פסחים רמז תקפד (והלכתא אידי ואידי ברותחין. ודוקא גבי חמץ דהתירא בלע, אבל במקום שאיסורא בלע ... סכין מלבנה). **איסור והיתר** כלל נח דין יז (שהעתיק דברי המרדכי הנ"ל). דרכי משה ס"ק ה (ובאיסור והיתר כתב דחמץ מיקרי התירא בלע) **רמ"א** ס"ד (ויש מקילין).

והיינו שבליעת טעם החמץ קודם הפסח, דינו כמו בליעת טעם הקדשים לפני שנעשה נותר, שבזה אמרינן בגמרא (ע"ז עו, א) "הכא התירא בלע", והלכך סגי ליה בהגעלה.

*

מחלוקת כעין זו, אם חמץ לפני הפסח נקרא התירא בלע או איסורא בלע, ישנה גם לענין דין נותר טעם בן נותר טעם דהתירא, כדלעיל (סי' תמז סמ"ה): "אין בו אלא נותר טעם בן נותר טעם של היתר, כלומר ... מן החמץ נפלט לקדירה ומקדירה לשומן ... ועדיין הכל היתר, כיון שעדיין לא הגיע הפסח ולא נאסר החמץ כלל ... ויש חולקין על זה ואומרים ... אף על פי שקודם הפסח הוא עדיין של היתר ... היה שמו חמץ ועכשיו שמו חמץ, אלא שעד עכשיו לא אסרו הכתוב ועכשיו הוא כחתיכת נבילה".

וביאר במ"א (ס"ק יא) שבי המחלוקת תלויות זה בזה. ובשוע"ר לא נתפרש שתלויות זה בזה; אבל ראה לעיל (הערות 96-97) שכנראה גם רבינו מקשר בין שתי הלכות אלו.

¹⁰⁴ יראים שם (דהיתרא בלע, שבשעת בליעת היתר).

איסורן כבר אין האיסור בעין אלא הוא בלוע בתוכן¹⁰⁵, לפיכך הקילו להכשירן על ידי הגעלה בלבד.

והעיקר כסברא הראשונה¹⁰⁶. ואפילו בדיעבד, שנשתמש בחמין באותן כלים הבלועים מחמץ על ידי האור בלבד והוגעלו קודם הפסח, ולא ליבנם באור יפה יפה כשיעור שנתבאר, הרי חמין הללו אסורין בפסח. אלא אם כן יש הפסד מרובה, או מניעת שמחת יום טוב, שאז יש לסמוך על סברא האחרונה¹⁰⁷. וכן במקום שיש עוד צד אחר להקל, יש לצרף גם סברא האחרונה ולסמוך עליהם לכתחלה, להכשיר בהגעלה את הכלים הבלועים מחמץ על ידי האור, וכמו שיתבאר¹⁰⁸:

יד מצוה מן המובחר לכל מי שאפשר לו שיקנה לו סכינים חדשים לפסח¹⁰⁹ אבל מעיקר הדין אפילו אותן סכינים שמשתמשין בהם חמץ בחמין כל השנה די להם בהגעלה לפסח¹¹⁰ ואע"פ שסכינים הבלועים משאר איסורין יש אומרים¹¹¹ שצריך ללבנם באור כדי להשתמש בהן בחמין כמו שנתבאר ביורה דעה סימן קכ"א¹¹² מכל

¹⁰⁵ ראה רש"י ע"ז עו, א ד"ה לעולם כדאמרינן (שכשנעשה נותר לא הוי איסור בעיניה, שבתוך דופני הכלי היה בלוע, ומעולם לא הוכר איסורו).

¹⁰⁶ שו"ע שם (שהביא רק דעה הא'). רמ"א שם (ונוהגין כסברא ראשונה בכל דבר שדינו בליבון). מ"א ס"ק יא (ואם כן אפילו בדיעבד יש לאסור, אם לא ליבנו אותו כל כך).

¹⁰⁷ וביאר ב"שאלו ציון" (ח"ב סי' יט אות ה): "ברור מללו דבשביל הפסד מרובה או מניעת שמחת יום טוב לבד אין להקל לכתחלה, אלא בדיעבד לבד".

¹⁰⁸ סעיף יד, סכ"ה וסל"ז.

¹⁰⁹ משמעות הגמרא ל, ב. פיוט לשבת הגדול אלהי הרוחות. מהרי"ל הל' הגעלה (ע' כב). ט"ז ס"ק ה. מ"א ס"ק ו.

¹¹⁰ גמרא שם. טור ושו"ע ס"ג.

¹¹¹ ריב"ם [בתוס' ע"ז עו, ב ד"ה אמר, וברא"ש שם פ"ה סי' לד. וכדעה הב' דלקמן סכ"ו (שאינן הולכין בכלים אחר רוב תשמישן). מ"א ס"ק ו.

¹¹² סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה שו"ע שם ס"ז.

מקום כיון¹¹³ שיש אומרים¹¹⁴ שאפילו כלים הבלועים מחמץ על ידי האור בלבד די להם בהגעלה לפסח וגם יש אומרים¹¹⁵ שסכינים אין להם דין כלים הבלועים על ידי האור בלבד כמו שנתבאר ביורה דעה שם לפיכך יש להתיר לכתחלה להכשיר סכינים בין גדולים ובין קטנים¹¹⁶ על ידי הגעלה בלבד.

והוא שיגעילם ברותחין בכלי ראשון¹¹⁷ וכלי ראשון נקרא הכלי שהרתיחו בו המים אצל האש אפילו אם עכשיו בשעה שמגעילין בתוכו אינו עומד אצל האש הרי זה נקרא כלי ראשון¹¹⁸ ומגעילין בתוכו כל כלי הצריך הגעלה בכלי ראשון¹¹⁹ אם המים שבתוכו הן עדיין רותחין דהיינו שמעלין רתיחה כמו שיתבאר בסימן תנ"ב¹²⁰:

טו וקודם הגעלה צריך לשוף את הסכינים¹²¹ במשחזת או ברחיים¹²² או בדבר אחר¹²³ המסיר את כל החלודה שבהן וכן שאר כל הכלים צריך להסיר כל החלודה והטינופת¹²⁴ שבהן קודם שמגעילן שנאמר¹²⁵ בפרשת הגעלת כלי מדין אך את הזהב וכו'.

¹¹³ ח"י ס"ק יד.

¹¹⁴ כדלעיל ס"ג ושי"נ.

¹¹⁵ ר"ת בתוס' וברא"ש שם. דעה הא' דלקמן סכ"ו (שהולכין בכלים אחר רוב תשמישן).

¹¹⁶ ר"ן פ"ב (ח, א) ד"ה אבל. דרכי משה ס"ק ב.

¹¹⁷ גמרא שם. טור ושו"ע שם.

¹¹⁸ טור ושו"ע שם.

¹¹⁹ אפילו נשתמש בו איסור בכלי ראשון על האש. ראה לקמן סכ"ה.

¹²⁰ סעיף ג. וראה נטעי גבריאל ה"ל פסח ח"ג ע"ת.

¹²¹ רא"ש פ"ב סי' ז. טור ושו"ע ס"ג.

¹²² טור ושו"ע שם.

¹²³ בי"ח ס"ז ד"ה וקודם. אליה זוטא ס"ק ד.

¹²⁴ מהרי"ל ה"ל הגעלה (ע"כ).

¹²⁵ במדבר לא, כב. רש"י על הפסוק. רא"ש שם בשם ספרי. ילקוט שמעוני מטות רמז תשפה.

כלומר רק את הזהב וגוי' דהיינו כשאין שם חלודה רק זהב בלבד מועלת הגעלה להפליט הבלוע אבל כשיש שם חלודה או שאר טינופת יש לחוש שמא יש שם משהו מממשות האיסור בעין תחת החלודה והטינופת ואין הגעלה מועלת למה שהוא עומד בעינו ואינו בלוע בתוך דופני הכלי¹²⁶ :

טז ואם אינו יכול להעביר החלודה או שאינו רוצה לטרוח¹²⁷ ולהעבירה ישים גחלים בוערות על מקום החלודה¹²⁸ וישהה אותם שם עד שאם יגע אדם בצד השני של הכלי במקום שכנגד החלודה יהיה היד סולדת בו¹²⁹ מחמת שנתלבן הכלי מן הגחלים שאז בודאי נשרף כל ממשות איסור שתחת החלודה¹³⁰ והעולם נהגו להחמיר להשהות הגחלים כל כך על החלודה עד שיהיה קש או חוט נשרף מצד השני¹³¹ (דהיינו שקושרין קש או חוט סביב הכלי מצד השני נגד הגחלים שעל גבי החלודה ומשהה את הגחלים כל כך עד שישרוף הקש או החוט שכנגדן בצד השני¹³²) ואחר כך מגעילין את הכלי¹³³ ואם לא עשה כן קודם הגעלה יעשה

¹²⁶ ט"ז ס"ק ו. וראה גם לקמן סי' תנב ס"ז. קובץ דברי תורה יב ע' מג.

¹²⁷ ראה ט"ז ס"ק ז.

¹²⁸ לבוש ס"ד (דסגי בליבון קל. וראה לקמן סל"ח דהיינו ע"י גחלים על אותו מקום).

¹²⁹ מרדכי סוף ע"ז רמז תתס (לענין ליבון מחלב לבשר). הובא בב"י ד"ה והליבון. מ"א ס"ק כז, ופר"ח ס"ד וסוף ס"ה, בשם תשובות הרא"ם [ס] ח"א סי' מג, בשם ס' התרומה סי' קסא, בשם ר"י. תוס' ע"ז לג, ב ד"ה קינסא, בשם רבנו משה מקוצי, בסמ"ג [ג] ל"ת קמח (נה, א). שו"ת הרא"ש כלל יט ס"ז. טור ושו"ע יו"ד סי' קלה ס"ד. וראה גם לעיל ס"י ושי"נ.

¹³⁰ שו"ת הרשב"א סי' שעא. וכדלקמן סל"ח.

¹³¹ מרדכי שם. הגהות מיימוניות פי"ז אות ה, בשם ה"ר אביגדור כ"ף. אגור סי' תשמב בשם חמיו ה"ר אברהם זכ"ש. רמ"א ס"ד וסט"ז. וכ"ה לקמן ס"י"ט וסל"ח (במוסגר) וסמ"ד. וראה לעיל ס"י, שבמקום שאין חלודה וכיו"ב סגי ביד סולדת בצד החיצון, ושי"נ. וראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה ריש ע' רכו.

¹³² אגור שם. הגהת באר הגולה.

¹³³ שו"ת הרשב"א שם. וראה גם לקמן סוף ס"י"ט.

כן אחר ההגעלה¹³⁴ :

יז וכל זה כשהחלודה הוא בצד הפנימי של הכלי במקום שמתמשין בו בקבע אבל אם הוא בצד החיצון של הכלי¹³⁵ שלא נשתמש שם חמץ ואע"פ שלפעמים מגיע תשמיש החמץ גם מבחוץ מכל מקום כיון שרוב הפעמים אין מגיע תשמיש החמץ עד לשם לפיכך אין חוששין שמא יש שם ממשות החמץ בעין תחת החלודה ואין צריך להעבירה כלל :

יח וכל זה בחלודה שיש בה קצת ממשות (שקורין ראש"ט) שכשגורדין אותה משם יש בה כמה עפרורית שאז יש לחוש אם לא יגרדו אותה משם שמא יש תחתיה משהו ממשות האיסור בעין ואינו נראה לעין מחמת שהחלודה מכסהו אבל אם אין בחלודה ממשות כלל רק מראה בלבד כמו שנמצא לפעמים שיש שחרות או אדמימות בצד הפנימי של הכלי שאף אם יגרדו אותם לא יהיה שם שום עפרורית אין לחוש כלל שמא יש שם משהו חמץ שאינו נראה¹³⁶ וכן הדין באותן כתמים הנעשים בכלי בדיל (שקורין ערד פלעקי"ן) שאין מעכבין את ההגעלה כיון שאין בהם ממשות רק מראה בלבד¹³⁷ :

יט סכין או אחד משאר כלים הצריכין הגעלה שיש בו גומא או סדק או נקב שאינו יכול לחטט בתוכו לנקרן ולנקותן היטיב אין הגעלה מועלת להם¹³⁸ אם הן במקום שמתמשין בו בקבע דהיינו מצד הפנימי של הכלי¹³⁹ לפי שיש לחוש שמא יש שם משהו

¹³⁴ היינו ליבון קל. וראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה רכו. אור חדש (פאפא) ניסן תשס"ב ע' 22.

¹³⁵ מהרי"ל ה"ה הגעלה (ע"ה). רמ"א ס"ה. ט"ז ס"ק י. מ"א ס"ק טז. וראה גם לקמן ריש סלי"ח (לענין טלאי).

¹³⁶ ט"ז ס"ק ו. ח"י ס"ק יח.

¹³⁷ ח"י שם.

¹³⁸ רא"ש ע"ז פ"ה סי' לד (גומות). שו"ת הרשב"א סי' שעא (סדק). וכדלקמן סלי"ח). רמ"א ס"ה.

¹³⁹ כדלעיל סי"ז.

ממשות החמץ בעין¹⁴⁰ ואין הגעלה מועלת למה שהוא בעין לפיכך צריך להניח גחלים בוערות על הסדק¹⁴¹ והגומא וישהה אותם שם עד שאם יגע אדם כנגדן בצד החיצון של הכלי יהיה היד סולדת בו שאז בודאי נשרף כל ממשות איסור שבתוך הסדק או הגומא והעולם נהגו להחמיר להשהות שם כל כך את הגחלים עד שיהיה קש או חוט נשרף בצד החיצון¹⁴² ואחר כך מגעילן ואם לא עשה כן קודם ההגעלה יעשה כן אחר ההגעלה¹⁴³ :

כ לפיכך אותם סכינים שידותיהן תחובין תוך בית יד והן קבועין שם במסמרים קטנים אין הגעלה מועלת להם כי יש גומות דקות הרבה במקום (סביב) המסמרים¹⁴⁴ ואין צריך לומר אם גוף הבית יד נעשה מב' חלקים מדובקין ויש ריוח מעט ביניהם להכניס לשם את הסכין שעל פי הרוב אי אפשר לנקר שם היטיב שלא יהיה שום טינופת דבוק שם¹⁴⁵ ואין הגעלה מועלת אלא לכלי זך ונקי כמו שנתבאר וכן אם יד הסכין דבוקה בבית יד על ידי דבק אין הגעלה מועלת לה דכיון שהדבק מתקלקל במים רותחין יש לחוש שמא יחוס על הדבק ולא ירתיח את המים יפה יפה¹⁴⁶ וכן אם הבית יד היא עשויה מקרן¹⁴⁷ וכן שאר כל הכלים העשויין מקרן אין הגעלה מועלת להן שהקרן מתקלקל במים רותחין ויש לחוש שמא יחוס עליו¹⁴⁸ :

¹⁴⁰ רשב"א שם. וכדלקמן שם.

¹⁴¹ רשב"א שם. רמ"א שם.

¹⁴² רמ"א ס"ד. וכדלעיל ס"ז וש"נ.

¹⁴³ כדלעיל סוף ס"ז.

¹⁴⁴ אחרונים. ב"ח סוף ס"ז ד"ה ומ"ש דהליבון. מ"א ס"ק ה. ח"י ס"ק טו.

¹⁴⁵ ח"י שם.

¹⁴⁶ אחרונים. שו"ת מהר"י ווייל סי' קצג. ב"ח ס"ט ד"ה כתב בעל המנהיג. ט"ז ס"ק יג. מ"א ס"ק יט. ח"י שם. וראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה ריש ע"י רכז.

¹⁴⁷ מהרי"ל הלי הגעלה (עי' כג). ב"ח וט"ז ומ"א וח"י שם.

¹⁴⁸ המנהיג הלי פסח סי' ל. טור ושו"ע ס"ז.

כא וכל זה בבית יד של סכין שמשתמשין חמץ בגוף הסכין ורוב הפעמים מגיע תשמיש החמץ גם בהבית יד של סכין¹⁴⁹ אבל שאר כל הכלים שיש בידותיהן גומות וסדקים וחלודה אין צריך לנקרן כלל ואפילו אם לא הגעיל כלל את הידות¹⁵⁰ ותחבן בפסח לתוך התבשיל הרי זה מותר באכילה¹⁵¹ כיון שאין דרך להשתמש חמץ בידות הכלים ומכל מקום לכתחלה צריך להגעיל גם את הידות¹⁵² ע"י עירווי מכלי ראשון לכל הפחות¹⁵³ לפי שלפעמים כשמדיחין את הכלים מלכלוך חמץ שבהן בתוך מים חמין נבלע קצת מלכלוך החמץ לתוך הידות¹⁵⁴:

כב ואם לא הגעיל כלל אפילו את גוף הכלי ותחב את יד הכלי לתוך התבשיל יש אוסרין את התבשיל אם הכלי וידו הן של מתכות לפי שכשנשתמש חמץ בחמין בגוף הכלי נבלע החמץ גם ביד הכלי שכל מתכת שחם מקצתו חם כולו¹⁵⁵ וכמו שנבלע החמץ בהיד על ידי גוף הכלי כך הוא נפלט ממנו על ידי גוף הכלי¹⁵⁶ אבל כשלא הגעיל אפילו את גוף הכלי הרי נשארה בליעת החמץ בתוך

¹⁴⁹ ט"ז ס"ק [יז] (בודאי נגע).

¹⁵⁰ רק הכלים, שמועיל לבי הדעות דלקמן סכ"ב.

¹⁵¹ איסור והיתר כלל נח דין מד. רמ"א סי"ב.

¹⁵² מרדכי רמז תקעז. טור ושו"ע סי"ב.

¹⁵³ רמ"א שם.

¹⁵⁴ ב"ח סי"ב ד"ה וכל הכלים. פר"ח סי"ג. ח"י ס"ק מ.

¹⁵⁵ גמרא עד, א.

¹⁵⁶ בדיק הבית בית ד שער ד (לח, א). טור יו"ד סי' קכא. רמ"א שם סי"ז. ט"ז [ס"ק יז, שפסק כטור שם. וראה ט"ז] ביו"ד סי' קכא ס"ק ז (שפסק כהרשב"א בתורת הבית הקצר בית ד שער ד (לה, א), והשו"ע שם סי"ז, שגם ההגעלה במקצת אינה מועילה, וכ"ה דעת המ"א כאן ס"ק כד, וא"כ אסור גם לעיל סכ"א). וראה לקמן סע"ה, שגם לדעה זו, חם מקצתו חם כולו אינו יכול להפליט ולהוליך למקצת השני ולאסור המאכל, ושי"נ. וראה הערות לשו"ע אדה"ז (כאן ושם). פסקי אדמו"ר הזקן ע' 141.

היד ונפלט ממנו לתוך התבשיל¹⁵⁷ ויש חולקין על זה¹⁵⁸ ואומרים שאף על פי שכל מתכת שחם מקצתו חם כולו אף על פי כן הבלוע שבמקצתו אינו מתפשט בכולו על ידי חום זה ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד מרובה או במקום מניעת שמחת יו"ט:

כג הנדן של סכינים שמכניסין לתוכו סכין של חמץ כל השנה אין הגעלה מועלת לו להכשירו להכניס לתוכו סכין של פסח¹⁵⁹ לפי שאי אפשר לנקרו ולנקותו היטב מן החמץ בעין שנדבק בו כי עמוק עמוק הוא מי ימצאנו¹⁶⁰ אלא א"כ פותח את התפירות ומגרדו יפה יפה¹⁶¹ (שאיז אפילו הגעלה אין צריך):

כד חצובה (שקורין דרייפוס)¹⁶² והוא כלי שיש לו ג' רגלים ומעמידין עליה קדירה או מחבת בתנור על האור כל השנה אם רוצה להשתמש בה בפסח צריך ללבנה באור לפי שלפעמים נשפך עליה עיסה¹⁶³ ונבלע בה טעם חמץ על ידי האור שלא על ידי משקה:

כה אחד כלי מתכת ואחד כלי עץ ואחד כלי גללים וכלי אבנים¹⁶⁴

¹⁵⁷ ראה הערות לשו"ע אדה"ז.

¹⁵⁸ **ש"ך שם ס"ק יז** (בשם תשובת מהר"ם מ"ץ, וים של שלמה חולין פ"ז סי' מא, וכמה פוסקים). פרי"ח שם ס"ק טו. וכ"ה בש"ך סי' צד ס"ק ג' וס"ק כח. פרי"ח שם ס"ק ג' וס"ק כד (והיא סברא הראשונה שבמ"א כאן ס"ק כד). וראה קובץ דברי תורה יח ע' צו ואילך.

¹⁵⁹ מהרי"ל הלי הגעלה (ע"כ). **רמ"א ס"ג**.

¹⁶⁰ **מטה [משה]** סי' תקמו. **אליה זוטא** ס"ק ה.

¹⁶¹ **מ"א ס"ק ח**. וראה גם לקמן סי' תנג סכ"ד.

¹⁶² שו"ת מהרי"י ווייל רס"י קצג. **רמ"א ס"ד**.

¹⁶³ **מ"א ס"ק יב**.

¹⁶⁴ **רי"ף פ"ב (ח, ב)**. **רא"ש פ"ב סי' ז**. טור ושו"ע ס"ח (שפירשו בורמי דגללא שברי"ף ורא"ש שהם כלי אבנים, כפירש"י שבת טז, ב ד"ה גללים, שיש). ח"י ס"ק לו (שכולל גם כלי גללים. והיינו כפירש"י שם נח, א ד"ה כלי גללים: צעיפי בקר).

וכלי אדמה¹⁶⁵ (פירוש כלי חרס שלא נצרפו בכבשן אלא נתייבשו בחמה¹⁶⁶) ואחד כלי עצם¹⁶⁷ (חוץ מקרן כמו שנתבאר למעלה¹⁶⁸) ומה שקורין פערי"ל מוט"ר¹⁶⁹ שנשתמש בהן חמץ על ידי משקין חמין כדרך שנשתמש בהן כך צריך להכשירן על ידי הגעלה¹⁷⁰.

כיצד כלים שנשתמש ונבלע בהן חמץ כל השנה על ידי חום כלי ראשון כגון קדירות ואלפסין ויורות¹⁷¹ וכן כף שהוא מיוחד להגיס בו הקדירה¹⁷² כשהיא אצל האש או אפילו לאחר שהעבירה מן האש¹⁷³ אלא שהתבשיל בתוכה חם בכדי שהיד סולדת בו וכן כף שהוא מיוחד להוציא בו התבשיל מהקדירה לתוך הקערה כל אלו וכיוצא בהן שדרך להשתמש בהן חמץ כל השנה על ידי חום כלי ראשון צריך להגעילן בתוך כלי ראשון רותח ועל דרך שיתבאר בסימן תנ"ב¹⁷⁴.

ונקרא כלי ראשון אפילו לאחר שהעבירוהו מן האש¹⁷⁵ כמו שנתבאר למעלה¹⁷⁶.

¹⁶⁵ אור זרוע פסקי ע"ז סי' רצז. הגהות אשרי סוף ע"ז. מ"א ס"ק ד. ח"י ס"ק יב.

¹⁶⁶ רש"י שבת נח, א ד"ה אלא אי אמרת. מ"א וח"י שם.

¹⁶⁷ מרדכי רמז תקפב. רמ"א ס"ח.

¹⁶⁸ סעיף כ.

¹⁶⁹ מלבושי יו"ט ס"ז. ח"י ס"ק לו. אליה זוטא ס"ק יא.

¹⁷⁰ גמרא [ברייתא] ע"ז עה, ב. טור ושו"ע ס"ה.

¹⁷¹ ברייתא שם. רמב"ם פ"ה הכ"ג.

¹⁷² גמרא ל, ב. רש"י שם ד"ה עץ פרור. טור ושו"ע שם.

¹⁷³ פרי"ח ס"ה. וראה לעיל סי' שיח ס"ז.

¹⁷⁴ סעיף ג.

¹⁷⁵ טור ושו"ע ס"ג. דעה הא' בטור יו"ד סי' קכא.

¹⁷⁶ סעיף יד.

ויש אומרים¹⁷⁷ שכל כלי שנשתמש בו איסור על ידי חוס כלי ראשון כשהיה הכלי ראשון אצל האש צריך להגעילו גם כן בתוך כלי ראשון העומד אצל האש דכבולעו כך פולטו ולכתחלה יש להחמיר ולחוש לדבריהם בשאר איסורים אבל בחמץ אפילו לכתחלה יש לסמוך על סברא הראשונה¹⁷⁸ שהרי יש אומרים¹⁷⁹ שאפילו כלים שנשתמש בהן חמץ על ידי האור בלבד מועלת להם הגעלה בכלי ראשון לאחר שהעבירוהו מן האש ואין צריך לומר כשמגעיל כלי הבלוע מבשר וחלב¹⁸⁰ שלדברי הכל יכול להגעילו בכלי ראשון לאחר שהעבירוהו מן האש אף על פי שטעם הבשר והחלב נבלעו בו על ידי האור אם לא נבלעו בו בבת אחת אלא בזה אחר זה מטעם שנתבאר למעלה¹⁸¹:

כו וכלים שנשתמשו בהם חמץ על ידי עירו מכלי ראשון כגון קערות אין צריך להגעילן בתוך כלי ראשון אלא די להם שיערו עליהם רותחין מכלי ראשון כדרך תשמישן¹⁸² (ואף על פי שלפעמים כופין קערה על גבי אלפס שאצל האש¹⁸³ ועולה ההבל מהתבשיל שבאלפס ונבלע בהקערה¹⁸⁴ ונמצא שנבלע בה חמץ לפעמים על ידי חוס כלי ראשון מכל מקום כיון שרוב תשמיש הקערות הוא לערות לתוכן מכלי ראשון הרי נכשרין גם כן על ידי

¹⁷⁷ ר"ן סוף ע"ז (לח, ב) ד"ה גרסינן בגמ' דרש. **עולת שבת** ס"ק ג. דעה הבי' בטור יו"ד סי' קכא. פר"ח ס"ה.

¹⁷⁸ **משמעות אחרונים**. ח"י ס"ק יד (דכל מקום שיש עוד צד להקל סמכין אסברא זו).

¹⁷⁹ כדלעיל סי"ג ושי"נ. וראה דברי נחמי' או"ח סי' ל. שדי חמד אס"ד מערכת ה אות כג ד"ה העולה ואילך. מ"מ וציונים.

¹⁸⁰ שהבשר וחלב נבלעו זה אחר זה קודם הגעלה. וכ"ה לעיל סי"ג ושי"נ.

¹⁸¹ סעיף יג.

¹⁸² תוס' שבת מב, ב סד"ה אבל. **טור ושו"ע** ס"ה-ו. וראה לעיל סי' קסח סי"ח שיש מחלוקת אם עירו מבשל ככלי ראשון או ככלי שני, ושי"נ.

¹⁸³ מחזור ויטרי ה' פסח (ע' 256). לבוש ס"ו.

¹⁸⁴ כדלקמן סמ"א ושי"נ.

עירווי מכלי ראשון שאנו הולכים בכל כלי אחר רוב תשמישו¹⁸⁵).

ויש חולקין¹⁸⁶ על זה ואומרים כיון שלפעמים משתמשין חמץ בקערות על ידי חום כלי ראשון צריך להגעילן גם כן בתוך כלי ראשון כי איך תועיל הגעלת עירווי מכלי ראשון להפליט מן הקערה מה שבלוע בה לפעמים על ידי חום כלי ראשון עצמו:

כז ולענין הלכה יש להחמיר לכתחילה כסברא האחרונה וכן נוהגין¹⁸⁷ ואין לשנות.

ואם הקערה היא גדולה שאי אפשר לו להגעילה בתוך כלי ראשון יתן עליה אבן מלובן ויערה עליה מים וותחין מן כלי ראשון¹⁸⁸ ויעביר עליה האבן על פני הקערה כדי שירתח את כל המים שעירה עליה ויהיה חומם כל כך גדול כחום כלי ראשון¹⁸⁹ וכן יעשה בכל הצריך הגעלה בכלי ראשון.

אבל כלי קטן שיכול להכניסו בתוך כלי ראשון וכן קערות קטנות אין להגעילן על ידי עירווי ואבן מלובן¹⁹⁰ לפי שיש חולקין¹⁹¹ על זה ואומרים שהגעלה כזו אינה חשובה כהגעלה בתוך כלי ראשון.

¹⁸⁵ רי"ף פ"ב (ח, ב). רמב"ם פ"ה הכ"ד (שהתירו בסתם הגעלת קערות בעירווי, לפירוש המ"א ס"ק ג). שו"ת רשב"א ח"א סי' שעב ותתיז (שהלכו אחר עיקר תשמיש). ר"ן שם דיבור הראשון. שו"ע ס"ו. והיינו כשאין בני יומן מאז השתמש בהם בכלי ראשון, כדלקמן סל"א וסע"ב.

¹⁸⁶ מחזור ויטרי שם. תוס' ע"ז עד, ב סד"ה דרש. ראב"ה סי' תסד (ע' 81). הגהות מיימוניות פ"ה הכ"ד אות ה. טור ורמ"א ס"ו.

¹⁸⁷ שו"ת הרשב"א שם (אף בכוסות דלקמן סע"ב). דרכי משה ס"ק ו. רמ"א ס"ו. וראה גם לקמן סל"ב וסע"ב. ולענין דיעבד ראה לקמן סכ"ח וסל"א.

¹⁸⁸ לכתחלה, כדלקמן ס"ל.

¹⁸⁹ מרדכי רמז תקפא. אגור סי' תשמב. איסור והיתר כלל נח דין ע. מהרי"ל הל' הגעלה (ע' כ). רמ"א שם. וכ"ה לקמן סמ"ה (במדוכה) וסנ"ח (בשלחנות). וראה גם סי' תנב ס"א וסכ"ד. אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ה ריש ע' רכת.

¹⁹⁰ לבוש ס"ו.

¹⁹¹ ב"ח רס"י תנב (שאינו מועיל אלא במקום שצריך עירווי). הובא במ"א ס"ק יח. פר"ח סט"ז. וראה גם לקמן ס"ל וסמ"ה.

ואפילו קערה גדולה אם יש לה אוגנין ובליטות כעין כפתורים ופרחים אין לה תקנה על ידי עירווי ואבן מלובן שאי אפשר להעביר האבן על פני כולה¹⁹²:

כח וכל זה לכתחילה אבל בדיעבד שכבר הגעיל את הקערות וכיוצא בהן על ידי עירווי מכלי ראשון בלבד בלי אבן מלובן והשתמש בהן בפסח בחמין יש לסמוך על סברא הראשונה ומותר לאכול חמין הללו בתוך הפסח¹⁹³.

והוא שהגעילן על ידי עירווי מכלי ראשון עצמו או שהכניס כלי ריקן לתוך כלי ראשון רותח ואחר שנשאבו המים לתוך הכלי ריקן השהה מעט את הכלי ריקן בתוך הכלי ראשון עד שהמים שנשאבו לתוכו העלו רתיחה¹⁹⁴ בתוכו ואחר כך הוציאו מתוך הכלי ראשון ועירה ממנו על הקערות שדין עירווי זה כעירווי כלי ראשון עצמו¹⁹⁵ (דכיון שכלי זה שהה בתוך הכלי ראשון עד שהמים שנשאבו לתוכו העלו רתיחה בודאי נתחממו דופני כלי זה חום גדול ואף לאחר שהוציאו עם המים שבתוכו מתוך הכלי ראשון הרי דפנותיו מעמידין את חום המים שבתוכו¹⁹⁶ ולפיכך דין כלי זה כדין כלי ראשון עצמו¹⁹⁷) אבל אם לא שהה בתוך הכלי ראשון כשיעור הזה יש להסתפק בו אם דינו ככלי ראשון עצמו או

¹⁹² מ"א שם. ח"י ס"ק לה.

¹⁹³ ח"י ס"ק לב. וראה לקמן סל"א.

¹⁹⁴ מהרי"ל ה"ל הגעלה (עי' יט). מ"א סי' תנב ס"ק ט. ח"י שם ס"ק יד. אליה [רבה] כאן ס"ק טז. וראה פס"ד צמח צדק קעת, ב. קפג, א. שו"ת יו"ד סי' עד (בקיצור).

¹⁹⁵ תוס' ע"ז לג, ב ד"ה קינסא (שר"י מסופק). רא"ש שם פ"ב סוס"י כב (שר"י סובר דהוה ככלי ראשון). טור יו"ד סי' קלה (וראה ט"ז סי' צב סוף ס"ק ל שכן היתה גירסתם בתוס').

¹⁹⁶ כדלעיל סי' שיח סי"ט ושי"נ.

¹⁹⁷ ט"ז ביו"ד סי' צב ס"ק ל (אף שלמעשה מסיק להחמיר כגירסתינו בתוס' הנ"ל שמסתפק). וראה שערי יורה דעה ע' רצז.

לאו והולכין בו להחמיר¹⁹⁸ כמו שנתבאר ביורה דעה ס"י ק"ז¹⁹⁹ לפיכך אם עירו מהרותחין שבתוכו על קערות שנשתמש בהן על ידי עירו מכלי ראשון עצמו לא עלתה להם הגעלה ואוסרין את החמין שנשתמשו בהן בפסח:

כט ואפילו אם עירה על הקערה מכלי ראשון עצמו לא עלתה להם הגעלה אלא אם כן נזהר שלא יפסוק הקילוח מן הכלי ראשון קודם שנגע הקילוח בגוף הקערה²⁰⁰ שכל קילוח שנפסק ואינו מחובר לכלי ראשון²⁰¹ הרי נתקרה ונתמעט חומו מחום קילוח שהוא מחובר לכלי ראשון²⁰² לפיכך אין קילוח זה מפליט מן הקערה²⁰³ מה שנבלע בה על ידי קילוח המחובר להכלי ראשון שהוא מקלח ממנו:

ל אבל כשמגעיל על ידי אבן מלובן אין נוהגין לזוהר בכל זה²⁰⁴ שאף שנפסק הקילוח קודם שמגיע להקערה ונתקרה מעט הרי הוא חוזר ומרתיח על ידי אבן המלובן וכן אם אפילו אינו מערה על הקערה מהכלי ראשון עצמו אלא מערה מהכלי ראשון לכלי אחר ומאותו כלי מערה על הקערה הרי זה מותר²⁰⁵ שאבן המלובן הוא מרתיח את המים ומחמם אותם חום גדול כחום כלי ראשון ומכל מקום לכתחלה טוב להחמיר וליזהר בכל זה אף כשמגעיל

¹⁹⁸ איסור והיתר כלל כז דין ב. ש"ך סי' קז ס"ק [ז]. וראה פס"ד צמח צדק קעח, א. קפג, א. פסקי אדמו"ר הזקן ע' 127.

¹⁹⁹ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה ש"ך שם.

²⁰⁰ מהרי"ל הלי הגעלה (ע' יט). מ"א סי' תנב ס"ק ט. ח"י כאן ס"ק כט.

²⁰¹ ראה רמ"א יו"ד סי' צב ס"ז (דהוי ככלי שני).

²⁰² ראה ש"ך סי' צג ס"ק ו (בטיפה).

²⁰³ ראה ש"ך סי' קה ס"ק ה (אם מפליט או מבליע כדי קליפה). וראה פסקי אדה"ז ע' 24.

²⁰⁴ ט"ז. ח"י סי' תנב ס"ק יד.

²⁰⁵ איסור והיתר כלל נח דין ע. דרכי משה ביו"ד סי' קכא ס"ק ז.

על ידי אבן מלובן²⁰⁶ שהרי יש אומרים²⁰⁷ שאבן המלובן אין לו כח להרתיח את המים ולחמם אותם חום גדול כחום כלי ראשון :

לא וכל זה כשהקערה אינה בת יומה מתשמיש כלי ראשון²⁰⁸ דהיינו שלא כפוח על אלפס רותח בתוך מעת לעת להגעלה זו שכל מה שנבלע בה על ידי כלי ראשון קודם מעת לעת להגעלה זו הוא נותן טעם לפגם ואין צריך להגעילה ולהפליטה כלל מן הקערה מן התורה אלא מדברי סופרים²⁰⁹ וחכמים הקילו לילך אחר רוב תשמיש הכלי לפי סברא הראשונה²¹⁰ אבל אם היא בת יומה מתשמיש כלי ראשון צריך להגעילה בתוך כלי ראשון ממש לדברי הכל ואפילו בדיעבד אוסרת²¹¹ החמין שנשתמשו בה בתוך מעת לעת לתשמיש כלי ראשון אם הגעילה על ידי עירווי בלא אבן מלובן :

לב וכלים שנשתמש ונבלע בהן חמץ כל השנה על ידי חום כלי שני כגון כפות²¹² שאינן מיוחדין להגיס הקדירה או להוציא בהן תבשיל מהקדירה אלא רוב תשמיש המיוחד להם הוא לאכול בהם מהקערה שהיא נקראת כלי שני (לאחר שנפסק הקילוח מהכלי ראשון²¹³) הרי הן נכשרין על ידי הגעלה בכלי שני דהיינו שיערה רותחין מכלי ראשון לתוך כלי שני וישים הכפות בתוך

²⁰⁶ משמעות רמ"א ס"ו (מכלי ראשון). ט"ז ביו"ד סי' קלה ס"ק יט (דוקא מכלי ראשון כו' לכתחלה).

²⁰⁷ ב"ח רס"י תנב. הובא במ"א ס"ק יח. פרי"ח סט"ז. וכדלעיל סכ"ז.

²⁰⁸ שו"ת הרשב"א סי' שעב, שאז הולכים אחר רוב תשמיש (לדעה הא' דלעיל סכ"ו), ואז מתירים בדיעבד (כדלעיל כח). וכ"ה לקמן סע"ב. וראה לקמן סל"ג (לענין נאסר בכלי שני שלא הגעילו כלל) שאז יש לסמוך על האומרים (לעיל סי' תמז ס"ח) שנותן טעם לפגם מותר אף בפסח.

²⁰⁹ יו"ד סי' קכב ס"ב.

²¹⁰ דלעיל סכ"ו.

²¹¹ שו"ת רמ"ע מפאנו סי' צו. עולת שבת ס"ק ז. פרי"ח ס"ו. ח"י ס"ק לא.

²¹² מ"א ס"ק יג.

²¹³ ראה לעיל סכ"ט.

הרותחין שבכלי שני²¹⁴.

ולהאומרים²¹⁵ שאין הולכים בכלים אחר רוב תשמישן צריך להגעיל כל כף וכף בתוך כלי ראשון שלפעמים מגיטין בו הקדירה או מוציאין בו תבשיל מהקדירה וכן נוהגין²¹⁶ ואין לשנות:

לג וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא הגעיל כלל את הכפות ותחבן בפסח לתוך כלי ראשון יש להתירו באכילה אם יש הפסד מרובה או מניעת שמחת יום טוב²¹⁷ לפי שיש לסמוך על סברא הראשונה²¹⁸ שהולכין בכל כלי אחר רוב תשמישו ועל דברי²¹⁹ האומרים²²⁰ שכל הכלים שנבלע בהם איסור על ידי חום כלי שני אין צריך הגעלה כלל לפי שחום כלי שני אין בו כח להבליע כלל.

ומכל מקום אין להקל אלא כשאין הכפות בני יומן²²¹ שאז יש לסמוך על האומרים²²² שנותן טעם לפגם מותר אף בפסח כי כן עיקר אבל אם הן בני יומן מבליעת חמץ אין להקל:

לד במה דברים אמורים בחום כלי שני עצמו דהיינו הכפות שבלעו

²¹⁴ רי"ף פ"ב (ח, ב). רמב"ם פ"ה הכ"ד. רא"ש פ"ב סי' ז (שהתירו בסתם הגעלת קערות בכלי שני, וכפירוש המנחת יעקב כלל לג ס"ק לג). טור וש"ע סי"ה. והיינו כשאין בני יומן מאז השתמש בהם בכלי ראשון, כדלעיל סלי"א וש"נ.

²¹⁵ לעיל סכ"ו וש"נ.

²¹⁶ שו"ת הרשב"א ח"א סי' שעב (אף בכוסות דלקמן סעי"ב). רמ"א ס"ו.

²¹⁷ ח"י ס"ק ח. באר היטב ס"ק ה.

²¹⁸ דלעיל סכ"ו.

²¹⁹ בכמה דפוסים: רוב האומרים.

²²⁰ שו"ע יו"ד סי' קה ס"ב, ורמ"א שם סי' סח ס"א, שבדיעבד קיי"ל כהאומרים שכלי שני אינו מפליט ולא מבליע. ראה מחלוקת זו גם לעיל סי' שיח ס"י"ט. וראה רמ"א סי' תמז ס"ט, ולקמן סי' תסז ס"ב וסמ"ד, שכלי שני אוסר בפסח. וראה פסקי אדה"ז ע' 27.

²²¹ באר היטב שם. וראה גם ח"י שם. ראה לעיל ס"א, שהכשירן בעירווי וסגי כשאין בני יומן מתשמיש כלי ראשון (משא"כ כאן שלא הגעיל כלל, צריך שלא יהיו בני יומן גם מתשמיש כלי שני).

²²² לעיל סי' תמז ס"ח.

חמץ על ידי חום כלי שני דהיינו בתוך הקערה שהוא כלי שני אבל עירווי מכלי שני כגון רוטב²²³ חם שהיד סולדת בו של חמץ שבתוך הקערה שנשפך על דבר היתר בפסח אין להחמיר בו²²⁴ ודי לו בהדחה אף על פי שאין כאן נותן טעם לפגם ואין צריך לומר שחום כלי שלישי ורביעי אינו אוסר בפסח אף שהיד סולדת בו.

ומכל מקום אין להקל בזה אלא אם כן יש הפסד מרובה או מניעת שמחת יום טוב כיון שיש מחמירין²²⁵ אף בשאר איסורים בכל חום שהיד סולדת בו אף שהוא כלי שלישי ורביעי שאף שאין לו כח לבשל מכל מקום יש לו כח להבליע ולהפליט אם כן על כל פנים בחמץ בפסח יש לנהוג כמותם²²⁶ שהרי יש מחמירין בחמץ בפסח אפילו בצונן כמו שיתבאר בסי' תס"ז²²⁷:

לה סלים שמולחים בהם בשר כל השנה במלח שלא נבדק מחמץ (בין סלים מנוקבים שמולחין בהן בשר לקדירה להכשירו מדמו²²⁸ ובין סלים שאינן מנוקבין שמולחין בהם הבשר לאחר שהכשירוהו מדמו) אם רוצה למלוח בהן בשר לפסח טוב להחמיר ולהגעילן²²⁹ על ידי עירווי מכלי ראשון²³⁰ להפליט מהם טעם פירור חמץ משהו שבין המלח שנבלע בהן על ידי מליחת הבשר בתוכם כל השנה שטעם משהו זה הבלוע בתוך גוף הסל אינו מתבטל

²²³ ולענין גוש, ראה לעיל סי' רנג קו"א סוף ס"ק יא, וש"נ.

²²⁴ מ"א סי' תמז סוף ס"ק ט.

²²⁵ פרי"ח יו"ד סי' סח ס"ק יח ד"ה הנה הר"ן. וראה הערות לשו"ע אדה"ז. יגדיל תורה (נ.י.) ה ע"ו. פסקי אדה"ז ע" 28.

²²⁶ מ"א ס"ק ג (לענין כלי שני).

²²⁷ סעיף כט.

²²⁸ ראה שו"ע יו"ד סי' סט סי"ז, וש"ך וט"ז שם, אם אומרים לגבי הדם עצמו מישרק שריק ולא בלע, משא"כ הכא בחמץ.

²²⁹ ראבי"ה סי' תסד (ע" 90). הגהות מיימוניות סוף הל' חמץ ומצה, בשם הרוקח (מעשה רוקח סי' ז). **טור** ודעה האי' בשו"ע סי"י (שצריך הגעלה). רמ"א סי"י (שטוב להגעילן). וראה לעיל סי' תמז סני"ו שיש מי שאומר שהמלח יש לו כח להפליט מכלי.

²³⁰ פרי"ח סי"י.

בתוכם בסי²³¹ מטעם שנתבאר ביורה דעה סימן צ"ט²³².

ומכל מקום אם לא הגעילן כלל ומלח בהן בשר בפסח מותר לאכול בשר זה בפסח²³³ אפילו אם ידוע לו שנבלע בהן חמץ הרבה פעמים ע"י מליחה או על ידי חמי האור אף על פי כן מותר לאכול בשר זה בפסח שאין המלח מפליט מה שבלוע בתוך כלים כמו שנתבאר בסי' תמ"ז²³⁴ עיין שם כל פרטי דין זה:

לו מחבת שמטגנין בה עיסת חמץ כל השנה בשמן או בשומן יש אומרים²³⁵ שצריכה ליבון גמור כדינו להשתמש בה בפסח לפי שלפעמים נשרף ונכלה השמן או השומן שתחת כל העיסה או שתחת מקצתה ונבלע בה טעם העיסה במחבת על ידי האור בלבד שלא על ידי משקה²³⁶ וטעם זה אינו נפלט ממנה על ידי הגעלה אלא על ידי ליבון דכבולעו כך פולטו²³⁷.

ויש חולקין²³⁸ על זה ואומרים שאם באנו לחוש לזה אם כן כל קדירות של מתכות שמבשל בהן חמץ כל השנה לא תועיל להן הגעלה כי לפעמים מקדיח הרוטב ונחסר הרבה עד שהתבשיל נשרף ונדבק לדופני הכלי והטעם שאין אנו חוששים לזה לפי שאע"פ שהתבשיל נשרף ונדבק לדופני הכלי מכל מקום לחלוחית

²³¹ ב"ח ס"י ד"ה סלים. מ"א ס"ק כ וס"ק נא. וראה גם לקמן סע"ו. העו"ב תמו ע' 44.

²³² סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה שו"ע שם סוף ס"א וס"ד. ט"ז שם ס"ק ב וס"ק ד. ש"ך שם ס"ק ו. רמ"א סי' צב ס"ו. ש"ך שם ס"ק כז.

²³³ מ"א ס"ק כ. ח"י ס"ק לו. וראה לקמן סע"ו, שבזה לא נאסר הבשר בדיעבד אפילו בחמין (בצלי), כי אין מחזיקין איסור מספק.

²³⁴ סעיף כו ואילך. משא"כ למלוח לכתחלה, ראה לעיל שם סנ"ו.

²³⁵ ראבי"ה סי' תסד (ע' 87) בשם אביו רבנו יואל. רשב"א בתורת הבית בית ד שער ד (לה, א), ובשו"ת ח"א סי' תקב. רמ"א בשם יש מחמירין.

²³⁶ תורת הבית שם. רא"ש פ"ב סוסי"ז בדעתם.

²³⁷ כדלעיל ס"ג.

²³⁸ ראבי"ה שם (בדעת עצמו). רא"ש שם. טור ושו"ע ס"א. ולענין ברכת המוציא ראה לעיל סי' קסח סט"ו. סדר ברכת הנהנין פ"ב הי"ב.

משקה יש בתוכו ובפנימיותו ולא נתייבש אלא צד החיצון שאצל דופן הקדירה וגם שם יש קצת לחלוחית משקה אלא שהוא יבש ואין הקדירה נקראת בשביל כך תשמישה על ידי האור להצריכה ליבון והוא הדין והוא הטעם למחבת שמטגנין בה²³⁹.

אבל מחבת שאפו בה עיסה אף על פי שמשח את המחבת בשמן או בשומן תחת העיסה כדי שלא תשרף אין זה נקרא טיגון אלא אפייה כיון שאין העיסה רוחשת בשמן או בשומן²⁴⁰ והרי נבלע בה החמץ על ידי האור בלבד וצריכה ליבון גמור כדינו וכן הדין באגנות שאופין בהן עוגות²⁴¹:

לז ולענין הלכה במחבת הבלוע משאר איסורין יש להחמיר לכתחילה כסברא הראשונה אבל מחבת הבלוע מחמץ יש להקל²⁴² כסברא האחרונה²⁴³ שהרי יש אומרים שכל הכלים אפילו תשמישן על ידי האור בלבד די להם בהגעלה לפסח²⁴⁴.

ואם המחבת היא ארוכה ואי אפשר להכניסה כולה כאחת בתוך כלי ראשון יכניס חציה והופכה ומכניס חציה האחרת²⁴⁵ ואם היא ארוכה ביותר שאף אם יכניסנה חצאין ישאר באמצעיתה מקום שלא נגעל ילבן אותו מקום באור²⁴⁶ או ישים עליו גחלים עד שאם יגע אדם בצד החיצון כנגד אותו מקום יהיה היד סולדת בו²⁴⁷ וכן

²³⁹ רא"ש שם. ט"ז ס"ק טז.

²⁴⁰ פר"ח סוף סי"א. וראה לעיל סי"ג, במוסגר.

²⁴¹ מ"א ס"ק כא. וכדלקמן סמ"ב.

²⁴² שו"ע יו"ד סי' קכא ס"ד. ט"ז שם ס"ק ג. ש"ך שם ס"ק ח.

²⁴³ טור ושו"ע סי"א (להתיר בהגעלה). עי' בח"י ס"ק לט (שכן נוהגים), ס"ק יד, ס"ק כב וס"ק לח (שבמקום שיש עוד צד להקל מצרפים סברא זו). וכדלעיל סי"ג וש"נ.

²⁴⁴ ח"י שם. ט"ז שם.

²⁴⁵ תורת הבית הקצר בית ד שער ד (לה, א). טור ושו"ע שם.

²⁴⁶ טור ושו"ע שם.

²⁴⁷ ס' התרומה סי' קסא, בשם ר"י. תוס' ע"ז לג, ב ד"ה קינסא, בשם רבנו משה מקוצי, בסמ"ג [ג] ל"ת קמח (נה, א). שו"ת הרא"ש כלל יט ס"ז. טור

יעשה בשאר כל הכלים שהן ארוכין ביותר :

לח כל כלי שיש בו טלאי (אם הטלאי הוא בצד פנימי של הכלי²⁴⁸) אינו נכשר בהגעלה עד שיסיר את הטלאי קודם ההגעלה לפי שהבלוע שבעובי הכותל תחת הטלאי אינו נפלט לגמרי מן הכלי על ידי הגעלה²⁴⁹ שהטלאי מעכב על הרוותחים שבתוך הכלי ואין בהם כח להפליט הבלוע שמעבר לטלאי (ואפילו אם מכניס כל הכלי לתוך רוותחין ונמצא שהרוותחין מגיעין גם בצד החיצון של הכלי שאין שם טלאי אף על פי כן אין בהן כח להפליט הבלוע משם²⁵⁰ לפי שכבולעו כך פולטו והאיסור נבלע בצד הכלי מצד הפנימי שלו ששם הוא דרך תשמישו וצריך להפליט האיסור גם כן מצד הפנימי²⁵¹ של הכלי על ידי הרוותחין שבתוך הכלי וכיון שיש שם טלאי אין כח ברוותחין שבתוך הכלי להפליט כל האיסור שמעבר לטלאי) בפעם אחת אלא נפלט הוא מעט מעט ועל ידי הגעלה זו נפלט מעט וכשישתמשו בו בפסח יהיה חוזר ונפלט מעט²⁵² ולפיכך אין לו תקנה אלא שילבן מקום הטלאי ליבון גמור

ושו"ע יו"ד סי' קלה סי"ד. תשובות הרא"ם ח"א סי' מג. מרדכי סוף ע"ז רמז תתס. הובא בב"י ד"ה והליבון. מ"א סי"ק כז. פר"ח סי"ד וסוף סי"ה. וראה גם לעיל סי"י ושי"ג.

²⁴⁸ חמד משה סט"ו. וראה גם לקמן בסוף הסעיף לדעה הב' (שהחשש הוא שמא נשאר משהו ממשות תחת הטלאי). וכ"ה לעיל סי"ז (לענין חלודה).

²⁴⁹ רא"ש פ"ב סי' ז. ובשו"ת כלל יד סי"א. טור ושו"ע סי"ג (ולדעה הא' מודה לטעם זה גם הרשב"א בשו"ת ח"א סי' שעא, כשקדמה הבליעה לטלאי).

²⁵⁰ כקושית הפרי"ח סי"ג.

²⁵¹ כדלקמן סי' תנב סי"ב, וכדלעיל סי"ח (לענין ליבון).

²⁵² רא"ש שם. עולת שבת סי"ג.

כדינו²⁵³ שהאש שורף את כל הבלוע²⁵⁴ אף שמעבר לטלאי שבתוך הכלי ואם הוא כלי של עץ²⁵⁵ אין לו תקנה עד שיסיר הטלאי קודם ההגעלה.

במה דברים אמורים כשקדמה בליעת האיסור בכלי להטלאי²⁵⁶ דהיינו שקודם ששמו הטלאי בכלי כבר נשתמש ונבלע איסור בכלי במקום הטלאי ואותו בלוע כשמשימין עליו טלאי אינו נפלט לגמרי מן הכלי על ידי הגעלה²⁵⁷ אבל אם קדם הטלאי לבליעת האיסור בכלי דהיינו ששמו הטלאי בכלי כשהיה הכלי חדש שלא נבלע בו איסור עדיין או אפילו נבלע בו איסור אלא שהגעילו והכשירו קודם ששמו בו את הטלאי²⁵⁸ ואחר כך חזר ונשתמש בו איסור וכן אפילו אם לא הגעילו עד לאחר שימת הטלאי אלא שבשעה שהגעילו ליבן את מקום הטלאי כדינו ואח"כ חזר ונשתמש ונבלע בו איסור כל זה נקרא קדם הטלאי לבליעת האיסור בכלי²⁵⁹ והרי הוא נכשר על ידי הגעלה ואף הבלוע שתחת הטלאי נפלט על ידי הגעלה זו כיון שהוא נבלע שם כשהיה הטלאי כבר שם מודבק בכלי הרי הוא נפלט גם כן כשהטלאי מודבק בכלי דכבולעו כך פולטו ומכל מקום אם אין הטלאי מודבק לכלי יפה אלא יש שם קצת סדק וגומא בענין שיש לחוש שמא נכנס שם

²⁵³ ב"ח סי"ב ד"ה מחבת (בקדמה בליעת איסור לטלאי אין להתיר בהנחת גחלים, אבל בליבון המחבת כולה שרי אפילו קדם האיסור לטלאי, כי האש שורף כל דבר ומה שנשאר בו עתה לא יפלוט לעולם). מ"א ס"ק כז (וכ"כ הבי"ח דבקדמה בליעה לטלאי לא מהני גחלים אלא צריך ללבן כל הכלי).

ואף שנתבאר לעיל (סעיף ח) שגם בליבון גמור אינו מועיל כמלבנו מבחוץ, מכל מקום כאן שמלבנו מבפנים סגי אפילו מעבר לטלאי (וראה לעיל הערה 60).

²⁵⁴ בדק הבית בית ד שער ד (לז, ב) ד"ה עוד כתב וכלי חרס. איסור והיתר הארוך כלל נח אות יט.

²⁵⁵ ראה שו"ת הרשב"א שם. שו"ע שם.

²⁵⁶ ראבי"ה ס"י תסד (ע' 87). מרדכי רמז תקעח. טור ושו"ע שם.

²⁵⁷ רא"ש שם. שו"ע [אוצ"ל: עולת שבת] שם.

²⁵⁸ מ"א ס"ק כו.

²⁵⁹ ח"י ס"ק מב. עולת שבת סוף סי"ג. וראה פרישה ס"ק ג.

תחת הטלאי קצת משהו מממשות האיסור²⁶⁰ צריך להניח גחלים בוערות על הטלאי²⁶¹ (וישהה אותם עד שאם יגע אדם בצד החיצון כנגד אותו מקום יהיה היד סולדת בו או עד שאם יניח שם קש או חוט יהיו נשרפין²⁶² לפי המנהג שנתבאר למעלה²⁶³) כדי שישרוף ממשות האיסור שתחתיו אם ישנו שם או ירחיב הסדק הרבה כ"כ עד שיוכל לנקר בתוכו יפה ולהוציא כל מה שבתוכו²⁶⁴.

ויש אומרים²⁶⁵ שאפילו אם קדמה בליעת איסור להטלאי הרי הוא נכשר בהגעלה שההגעלה מפלטת אף הבלוע שמעבר לטלאי²⁶⁶ אלא שאם קדם תשמיש האיסור בכלי להטלאי והטלאי הוא במקום שמשמשין בו בקבע דהיינו מצד הפנימי של הכלי²⁶⁷ אנו חוששין שמא נשאר משהו ממשות החמץ בכלי תחת הטלאי ולפיכך אף אם הוא מודבק יפה להכלי צריך להניח גחלים על הטלאי כדי שישרוף ממשות האיסור שתחתיו או יגביהנו מעט בענין שיוכל לנקר תחתיו יפה²⁶⁸ אבל אם קדם הטלאי לבליעת האיסור בכלי אין צריך להניח עליו גחלים אלא אם כן אינו

²⁶⁰ ט"ז ס"ק יח. ח"י סוף ס"ק מב (אף לדעה הב', וכדלקמן בסוף הסעיף).

²⁶¹ שו"ת הרשב"א שם, לפירוש הב"ח והמ"א שם (דמייירי בקדם הטלאי לבליעה).

²⁶² מ"א שם, בדעת הרשב"א שם (שסגי בליבון קל, וא"כ תלוי בבי' אופני ליבון קל, כנהוג במקום שיש סדק או חלודה).

²⁶³ ס"ז וסי"ט.

²⁶⁴ רשב"א שם. שו"ע שם.

²⁶⁵ רשב"א שם, לפירוש הבי"ב בשו"ע, ופר"ח סוף סי"ג, וח"י ס"ק מב (דאיירי בקדמה בליעה לטלאי).

²⁶⁶ שהרשב"א (דקיי"ל כוותיה) לא ס"ל הטעם שהובא בתחלת הסעיף מהרא"ש וטור ושו"ע, בקדמה בליעה לטלאי לא נאסר (אלא מטעם ממשות האיסור, שבזה סגי בליבון קל בגחלים).

²⁶⁷ ראה גם בתחלת הסעיף, לדעה האי' (שהבלוע שתחת הטלאי אינו נפלט לגמרי).

²⁶⁸ רשב"א שם. שו"ע שם.

מודבק יפה להכלי²⁶⁹.

ולענין פסק הלכה יש להקל כסברא האחרונה²⁷⁰ ומכל מקום במקום שאפשר טוב לחוש לסברא הראשונה²⁷¹:

לט וכל זה בטלאי שהוא כעין טס ומודבק לכלי על ידי מסמרים כמו שהוא דרך להמצא ביורות ובאלפסין אבל טלאי שלא נדבק בכלי על ידי מסמרים אלא על ידי האש כמו שהוא דרך לעשות בכלי בדיל שנקבו שמטיפין עליהם בדיל שניתך באש הרי הם נכשרים בהגעלה ואין צריך להניח גחלים על הטלאי אף אם קדמה בליעת האיסור בכלי לפי שעל ידי חום הבדיל נשרף כל ממשות האיסור שתחתיו אם ישנו שם²⁷² וגם הבלוע שמעבר לטלאי²⁷³ נפלט בהגעלה²⁷⁴ ואין הטלאי מעכב כלל כיון שאינו מודבק לכלי על ידי מסמרים אלא על ידי חום האש הרי נעשה הכל גוף אחד²⁷⁵ וכלי אחד ממש.

ואין צריך לומר אם בעת שימת הטלאי ליבן את מקום הטלאי באור כמו שהוא דרך לעשות בכלי ברזל שניקבו שמימין חתיכת ברזל על הנקב ועל ידי האש מתחברת חתיכה זו לגוף הכלי ונעשה הכל גוף אחד שאז אין צריך להגעיל כלל את המקום שנתלבן באור²⁷⁶ אם לא נשתמש בו איסור אחר כך:

מ רושם שהאומנים עושים בתוך הכלי להכיר מעשה ידיהם הרי הוא נכשר בהגעלה מאחר שנעשה כשהכלי היה חדש הרי קדם

²⁶⁹ ט"ז וח"י שם (אף לדעה הב' שלפנינו).

²⁷⁰ שגם בקדמה בליעה לטלאי סגי בליבון קל.

²⁷¹ שאז צריך ליבון גמור.

²⁷² ט"ז ס"ק יח. ח"י ס"ק מא.

²⁷³ שלא נשרף מחום התכת הבדיל.

²⁷⁴ שלאחר התכת הבדיל.

²⁷⁵ ח"י שם.

²⁷⁶ כדלקמן סעיף ע.

הוא לבליעת האיסור בכלי²⁷⁷ וכבולעו כך פולטו²⁷⁸ ובלבד שינקר אותו היטיב²⁷⁹ או יניח עליו גחלים²⁸⁰ :

מא כיסוי של ברזל שמכסים בו הקדירה כל השנה צריך הגעלה²⁸¹ בכלי ראשון²⁸² דכיון שהוא מזיע מחום התבשיל שבקדירה²⁸³ הרי נבלע בו החמץ על ידי חום כלי ראשון וכבולעו כך פולטו.

ואם לא הגעילו ושכח ושמנו בפסח על הקדירה שיש בה תבשיל רותח אם נזכר מיד והסירו מן הקדירה וראה שהוא יבש עדיין שלא התחיל להזיע מחום התבשיל שבקדירה הרי התבשיל מותר אפילו באכילה אם לא נגע בו הכיסוי וגם הקדירה מותרת אע"פ שנגע בה הכיסוי שאין איסור יוצא מכלי לכלי בלא רוטב²⁸⁴ כמו שנתבאר ביורה דעה ס"י ק"ה²⁸⁵ אבל אם שהה הכיסוי מעט על הקדירה בענין שיש לחוש שמא כבר התחיל צד הפנימי של הכיסוי להזיע²⁸⁶ עד שהיד סולדת בו²⁸⁷ בזיעה זו וחזר ונתייבש מחמת חום ואין צריך לומר אם כשמסיר הכיסוי מהקדירה רואה בו קצת לחלוחית שהיד סולדת בו שהזיע מחום התבשיל

²⁷⁷ הגהת איסור והיתר כלל נח דין סח. רמ"א סי"ג.

²⁷⁸ לבוש סי"ג.

²⁷⁹ רמ"א שם, וכדלעיל סל"ח.

²⁸⁰ מ"א ס"ק כח. ח"י ס"ק מג.

²⁸¹ מחזור ויטרי הלי פסח (ע' 256). רוקח סי' רנד. טור ושו"ע סי"ד.

²⁸² מחזור ויטרי שם. רוקח שם. פרי"ח סי"ד. וראה גם לעיל סכ"ו.

²⁸³ טור ושו"ע שם.

²⁸⁴ עולת שבת סי"ד. אליה זוטא ס"ק טז.

²⁸⁵ סימן זה בשו"ע"ר לא הגיע לידינו, וראה ש"ך שם ס"ק כב. רמ"א סי' צב ס"ח. ט"ז שם ס"ק כט, וסי' צז ס"ק ג. וראה גם לקמן ססי"ז. פסקי אדה"ז ע' 126. ולענין מכלי למאכל ראה לקמן סני"ו ושי"נ.

²⁸⁶ איסור והיתר כלל לא דין יט. דרכי משה יו"ד סי' צג ס"ק ב.

²⁸⁷ רמ"א יו"ד סי' צב ס"ח. ש"ך יו"ד סי' צג ס"ק ה.

שבקדירה²⁸⁸ הרי התבשיל והקדירה אסורין²⁸⁹ (אם הכיסוי הוא בן יומו או אפילו אינו בן יומו לפי מנהג מדינות אלו²⁹⁰ שאוסרין נותן טעם לפגם בפסח או לפי מנהג קצת מקומות שמחמירים בכיסוי קדירה אפילו בשאר איסורין ואוסרין אף שאינו בן יומו כמו שנתבאר ביורה דעה סי' צ"ג²⁹¹ עיין שם) לפי שההבל העולה מהתבשיל להכיסוי הוא מחבר את זיעת הכיסוי עם התבשיל ונעשה כאלו נתערבה הזיעה בתבשיל²⁹² וזיעה זו יש בה טעם חמץ שהוא נפלט מן הכיסוי כשהוא מזיע:

מב כיסוי של ברזל שמשימין על חררה כשנאפת על הכירה צריך ללבנו²⁹³ ליבון גמור כדינו לפי שברוב הפעמים הוא נוגע בגוף החררה שתחתיו²⁹⁴ ובולע ממנה טעם החמץ שלא על ידי משקה אלא על ידי חום האש בלבד²⁹⁵:

מג כל הכלים²⁹⁶ אפילו של חרס²⁹⁷ שנשתמש בהן חמץ כל השנה בצונן מותר להשתמש מצה בפסח אפילו בחמין²⁹⁸ דכיון שלא נשתמשו בהם אלא בצונן לא בלעו כלום²⁹⁹ ודי להם בהדחה

²⁸⁸ איסור והיתר שם. רמ"א יו"ד סי' צג ס"א. וראה פסקי אדה"ז ע' 138.

²⁸⁹ טור ושו"ע סי"ד.

²⁹⁰ דלעיל סי' תמוז ס"ח. ח"י ס"ק מה.

²⁹¹ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה רמ"א שם ס"א. פסקי אדה"ז ע' 136.

²⁹² רמב"ם בפירוש המשניות ספ"ה דמכשירין. טור ושו"ע סי"ד.

²⁹³ טור ושו"ע סט"ו.

²⁹⁴ טור ומ"א ס"ק ל.

²⁹⁵ כדלעיל סי"ג.

²⁹⁶ גמרא מימרא דשמואל דף [ל], ע"ב. טור ושו"ע סכ"ב.

²⁹⁷ טור ושו"ע שם.

²⁹⁸ רא"ש פ"ב סי' ט. טור ושו"ע שם.

²⁹⁹ רא"ש שם. לבוש סכ"ב.

להעביר מה שדבוק בעין לדופני הכלי³⁰⁰ חוץ מבית שאור³⁰¹ דהיינו כלי שהאשה שורה (ומנחת) בו את השאור ליתנו בעיסה ופעמים שהשאור שוהה הרבה באותו כלי³⁰² ומחמת חריפותו נבלע טעמו באותו כלי אפילו בצונן³⁰³ ולפיכך אסור להשתמש בו מצה בחמין.

אבל בצונן מותר כגון ליתן בתוכה מצה אפויה³⁰⁴ צוננת³⁰⁵ או שאר דבר צונן אפילו לח דרך עראי ומקרה³⁰⁶ (אבל אין להשתמש בו בקביעות³⁰⁷ כי אם לכביסה ולרחיצה כמו שנתבאר בסימן ת"נ³⁰⁸) שהצונן אפילו הוא לח אינו מפליט מה שבלוע בתוך הכלי אלא אם כן שוהה בתוכו מעת לעת כמו שנתבאר³⁰⁹ אבל אסור ללוש בתוכו מצה³¹⁰ אף על פי שתשמיש בצונן הוא מכל מקום ריח החמץ הבלוע בכלי גורם למהר חימוץ העיסה הנילושה בתוכו³¹¹ קודם הגעלה.

אבל לאחר הגעלה מותר להשתמש בו אפילו בחמין³¹² שהגעלה מפלטת כל טעם וריח החמץ הבלוע בכלי אלא אם כן הוא של חרס

³⁰⁰ עולת שבת ס"ק כ. וראה לעיל ס"ב.

³⁰¹ שמואל שם. טור ושו"ע שם.

³⁰² רש"י שם ד"ה בית שאור (שוהה שם בלילה). וראה לקמן סעי'ג (גבי י"יש בכלי זכוכית): מעת לעת.

³⁰³ עולת שבת שם.

³⁰⁴ רא"ש שם. טור ושו"ע שם.

³⁰⁵ עולת שבת שם.

³⁰⁶ כדלעיל סי' תנ ס"ג וש"נ.

³⁰⁷ כדלעיל ס"ב וש"נ.

³⁰⁸ סעיף יג (דהיינו כלי המיוחד לכביסה).

³⁰⁹ סי' תמז סכ"ז. וראה שם סל"א. מ"מ וציונים.

³¹⁰ רא"ש שם. טור ושו"ע שם.

³¹¹ עולת שבת שם, בשם רבנו אליהו מזרחי בביאורו לסמ"ג ל"ת עח ד"ה וכן עריבות. פר"ח סכ"ב.

³¹² רא"ש שם, בשם ר"י, וערוך ערך בית שאור, ורוקח סי' רנז בשם אביו ועוד. ודעה ה' לקמן סמ"ד.

שאינן הגעלה מועלת לו³¹³ להשתמש בו בחמין או ללוש בתוכו. ועכשיו בדורות האחרונים נהגו כל ישראל שלא להשתמש כלל בפסח בכלי חרס כי אם בחדשים³¹⁴ אבל כלי חרס הישנים אפילו לא נשתמש בהן חמץ מעולם כי אם בצונן³¹⁵ אין משתמשין בהם בפסח אפילו בצונן³¹⁶:

מד ובית חרוסת³¹⁷ דהיינו כלי שנותנין בו חומץ ושאר דבר שיש בו קיוהא וחריפות ורגילין ליתן בתוכה קמח והוא מתחמץ מחמת הקיוהא ועשוי לטבל בו בשר³¹⁸ ומחמת חריפות החרוסת (פירוש כל דבר קיוהא נקרא חרוסת³¹⁹) נבלע גם טעם החמץ בתוך הכלי ולפיכך דינו כדין בית שאור שאין משתמשין בו בחמין ולא לשין בתוכו אלא לאחר הגעלה אם אינו כלי חרס³²⁰.

ויש אומרים³²¹ שאין הגעלה מועלת כלום לבית שאור ובית חרוסת הואיל וחמוצן קשה שנבלע בהן על ידי חריפות החרוסת או השאור לפיכך אין לו תקנה והעיקר כסברא הראשונה³²² שהבליעה שמחמת החריפות אינה גדולה וחזקה מהבלוע שמחמת חמי האור שהיא נפלטת על ידי הגעלה ברותחין וכל שכן הבליעה בצונן³²³ שמחמת החריפות ומכל מקום המנהג במדינות אלו

³¹³ גמרא שם. טור ושו"ע שם. וכדלעיל סי"ו. וראה לקמן סס"א, שגם כשנבלע האיסור ע"י צונן חריף אין הגעלה מועילה לכלי חרס לדברי הכל, ושי"נ.

³¹⁴ רי"ף פ"ב (ט, א). רא"ש פ"ב סי' ט. שו"ע שם. וכ"ה לעיל סי"ב. סי' תנ סי"ג.

³¹⁵ ב"ח סוף סי"ז ד"ה ומ"ש אבל אם. מ"א.

³¹⁶ מ"א סי"ק מג. ח"י סי"ק סב.

³¹⁷ רב אשי בגמרא שם ל, ב. טור ושו"ע סכ"ב.

³¹⁸ רש"י שם ד"ה בית חרוסת. מ"א סי"ק מא.

³¹⁹ רש"י שם.

³²⁰ כדלעיל סמ"ג ושי"נ.

³²¹ רש"י לאחר חזרתו, וגדולי שפיר"א, הובאו ברא"ש פ"ב סי' ט.

³²² טור ושו"ע שם.

³²³ רא"ש שם בשם ר"י.

להחמיר כסברא האחרונה³²⁴ במקום שאפשר כגון שהוא כלי של ברזל או נחושת וכיוצא בהם שאפשר³²⁵ ללבנו באור מחמירין ללבנו ליבון קל דהיינו שיהא קש או חוט נשרף עליו מבחוץ³²⁶ אבל כלי חרוסת של בדיל או של עץ שאי אפשר ללבנו די לו בהגעלה בכלי ראשון אבל בית שאור דינו כשאר כל כלי הלישה³²⁷ שנוהגין להחמיר שלא להשתמש בהם בפסח אפילו על ידי הגעלה כמו שיתבאר³²⁸:

מה מדוכה שרגילין לדוך בתוכה שומים ושאר דברים חריפים³²⁹ עם פירורי לחם חמץ³³⁰ הרי דינו כבית חרוסת ואם הוא של בדיל או של עץ די להם בהגעלה³³¹ בכלי ראשון אלא שאם היא של עץ יש לקלפה בכלי אומנות להחליקה קודם הגעלה לפי שמצויין בה גומות ובקעים³³² ואם היא גדולה מאד שאינו יכול להכניסה לתוך כלי ראשון להגעילה ימלאנה מים רותחין ויכניס בתוכה אבן מלובן עד שיגברו המים וירתיחו ויעלו ויכסו על כל שפתה דכיון שהרתיחו המים מחמת האבן המלובן שבתוכם הרי חומן גדול כחום כלי ראשון³³³ (אבל שאר כל הכלים הגדולים שאינן של עץ

³²⁴ רמ"א סט"ז. ט"ז ס"ק כז. מ"א ס"ק לג וס"ק מב.

³²⁵ ט"ז שם.

³²⁶ רמ"א שם. וכדלעיל סט"ז (שכן נהגו במקום שיש חלודה וכיו"ב), וש"נ. וראה לעיל ס"י (שבמקום שאפשר להכשירו בהגעלה, סגי בליבון קל שתהיה היד סולדת בצד החיצון), וש"נ.

³²⁷ ח"י ס"ק נט.

³²⁸ סעיף מח.

³²⁹ ראה לעיל ס"י תמוז סנ"ה, שע"י חריפותם ודוחק הדיכה מפליטים ומבליעים בכלי.

³³⁰ טור. ט"ז ס"ק יט. מ"א ס"ק לא.

³³¹ טור ושוי"ע סט"ז.

³³² הגהות מיימוניות (קושטא) פ"ה הכ"א, בשם סמ"ק (סי' רכב, ע' רכז, בהג"ה), בשם רבנו טוביה בשם ר"ת (בתוס' רבנו פרץ ל, ב ד"ה ובית חרוסת). רמ"א סט"ז. וכדלעיל ס"יט, שאין הגעלה מועלת לגומות ונקבים.

³³³ רבנו ירוחם נתיב ה ח"ב (מ, ב). ב"י. שו"ע שם. וכדלעיל סכ"ז.

ובדיל טוב שירתח מים בהן עצמן ויעשה כמו שיתבאר בסוף סי' תנ"ב³³⁴ ואל יערה לתוכו ורתחין מכלי ראשון אחר ואבן מלובן לפי שיש אומרים³³⁵ שהאבן המלובן אין לו כח לחמם המים חום גדול כחום כלי ראשון ולפיכך אין זו הגעלה חשובה כהגעלת כלי ראשון) ואם היא של ברזל נוהגין ללבנה ליבון קל³³⁶ :

מו אבל מדוכות שלנו שלעולם אין דכין בהם פירורי לחם ולא שאר חמץ³³⁷ אפילו היא של ברזל ונחושת אין צריך ללבנה כלל ואף להגעילה אין צריך מעיקר הדין אלא שלפי שיש לחוש שמא נפל לתוכה פירור חמץ פעם אחת ואחר כך דכו בה תבלין חריפים ונידך גם הפירור חמץ עמהם ומחמת חריפותם נבלע גם הוא עמהם בתוך המדוכה³³⁸ לפיכך טוב להחמיר ולהגעילה³³⁹ בתוך כלי ראשון.

ואם דכו בה תבלין בפסח בלא הגעלה ונתנם בתבשיל מותר לאכול התבשיל בפסח עם התבלין שבתוכה דכיון שבמדוכות שלנו אין בהן אלא חשש שמא נפל לתוכה פירור חמץ ובשביל חשש זה אין לאסור בדיעבד³⁴⁰ שמעיקר הדין אין לחוש כלל לזה שאין מחזיקין איסור מספק³⁴¹ כמבואר ביורה דעה סי' ל"ט³⁴² (ומ"מ אם עדיין לא נתנם בתבשיל טוב שלא יתנם בתבשיל עד לאחר הפסח³⁴³ דכיון

³³⁴ בשו"ע שם ס"ו, ולקמן שם סוף סעיף א.

³³⁵ ב"ח רס"י תנב. הובא במ"א ס"ק יח. פרי"ח סט"ז. וכדלעיל שם.

³³⁶ רמ"א שם. וכדלעיל סמ"ד.

³³⁷ כדלעיל סי' תמז סנ"ה.

³³⁸ ואינו מתבטל בתוכה בסי', כדלעיל סל"ה.

³³⁹ ב"ח סי"ד ד"ה מדוכה. מ"א ס"ק לא.

³⁴⁰ מסקנת מ"א שם. ח"י ס"ק מח. וראה גם לקמן סע"ו.

³⁴¹ פרי"ח ס"י, עפ"י חולין נו, ב. וראה גם לעיל סי' תכט סי"ט ושי"נ.

³⁴² סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה שו"ע שם סעיף א (חוץ מריאה). וראה מ"מ וציונים.

³⁴³ משמעות המ"א שם.

שאפשר להצניעם עד לאחר הפסח הרי זה לכתחלה³⁴⁴ אבל אם קודם הפסח דכו בה תבלין בלא הגעלה מותר לאכלם בפסח מטעם שנתבאר בסי' תמ"ז³⁴⁵ ע"ש):

מז עריבה שלשין בה³⁴⁶ ומשהין בה העיסה עד שתחמיץ³⁴⁷ הרי היא כבית שאור שבולע אפילו בצונן ולפיכך אין לשין בה מצה עד שיגעילנה בכלי ראשון וכן הדף שעורכין עליו החמץ כל השנה³⁴⁸ בתדירות דינו כבית שאור ואין עורכין עליו מצה עד שיגעילנו בכלי ראשון (אבל השולחנות שאין עורכין עליהם חמץ בתדירות אלא לפרקים אין דינם כבית שאור³⁴⁹ כמו שיתבאר³⁵⁰).

ואפילו אם רוצה לקלפו בכלי אומנות אין מועיל לו ולא לשאר כלי עץ הצריך הגעלה³⁵¹ לפי שהגעלה מפלטת ממנו כל הגיעול הבלוע בכל עביו מעבר לעבר משא"כ קילוף בכלי אומנות³⁵²:

מח ובמדינות אלו נוהגין שלא ללוש ולערוך בדפים ועריבות של כל השנה אפילו ע"י הגעלה³⁵³ לפי³⁵⁴ שחוששים לדברי האומרים³⁵⁵ שאין הגעלה מועלת לבית שאור ועוד שמן הסתם אי

³⁴⁴ ראה ח"י ס"ק לב.

³⁴⁵ סעיף נה.

³⁴⁶ גמרא מימרא דרבא שם ל, ב. רש"י שם ד"ה אגני. טור ושו"ע סי"ז.

³⁴⁷ גמרא שם. רמב"ם פ"ה הכ"א. לבוש סי"ז.

³⁴⁸ טור ושו"ע שם.

³⁴⁹ רבנו ירוחם נתיב ה ח"ב (מ, ג) בשם הרשב"א. הובא בב"י ד"ה והעריבה.

³⁵⁰ ראה לקמן סעיף נח.

³⁵¹ שו"ת מהר"י ווייל סי' קצג. רמ"א סי"ז.

³⁵² מהר"י ווייל שם. מ"א ס"ק לב.

³⁵³ כל בו סי' מח (י, ב). רמ"א סי"ז.

³⁵⁴ מ"א ס"ק לג.

³⁵⁵ לעיל סמ"ד (וכאן נוהגין לאסור גם בכלי עץ שאי אפשר ללבנו, מטעם דלקמן).

אפשר לנקרם היטב שלא יהיה שום משהו חמץ דבוק בהן בעין³⁵⁶ ואפילו אם רוצה לקלפן ולהחליקן בכלי אומנות ולהגעילן אחר כך³⁵⁷ אין מועיל להם ולא לשאר כל הכלים ששמשו בעיסה כגון עצי מגלגלין וכיוצא בהן³⁵⁸ ואין לשנות המנהג (ואם לא קלפן ויש בהן בקעים וחריצים טוב לטוחם בטיט או למכרם לנכרי קודם הפסח³⁵⁹ כמו שנתבאר בסימן תמ"ב³⁶⁰).

ואם משים סדין בעריבה או על הדף לאחר שהגעיל מותר³⁶¹ להניח מצות חמות³⁶² על הסדין בין שקלפן בין שלא קלפן לפי שהסדין מפסיק בין המצות ובין פירורי החמץ שבתוך הגומות ובקעים אבל מצה צוננת מותר להניח על הסדין דרך עראי ומקרה³⁶³ אפילו קודם שהגעילן אבל אין ללוש ולערוך על הסדין³⁶⁴ כיון שכובד הלישה והעריכה מגיע אל גוף העריבה והדף הרי זה כלש ועורך על העריבה והדף עצמם שיש כאן איסור מעיקר הדין³⁶⁵ אם לא הגעילן ואף אם הגעילן אין להקל בדבר לפי המנהג שנתבאר : מט כל הכלים ששמשו בקמח כל השנה אפילו להגעילן אין צריך

³⁵⁶ כל בו שם. ט"ז ס"ק כ.

³⁵⁷ כדלעיל סמ"ה במדוכה.

³⁵⁸ תרומת הדשן סוסיי קל. לבוש סייז. ח"י ס"ק נ.

³⁵⁹ מ"א ס"ק לג.

³⁶⁰ סעיף לא וש"נ. וראה שם שזה קאי על עריבה מנסרים רבים (שאפשר נשתייר כזית חמץ בכל העריבה), משא"כ עצי מגלגלין (שיכול להטמינם בחדר שאינו רגיל).

³⁶¹ **סמ"ק** סי' רכב (ע' רכז. ולא נזכרה הגעלה). **ב"ח** סט"ו ד"ה הדף (לאחר הגעלה). **מ"א** ס"ק לג. וראה **אליה זוטא** ס"ק יח. לקמן סס"ה. סי' תסא ס"ב (שצריך קרקע עבה אצבע כדי שלא יצטרכו להכשירו).

³⁶² סמ"ק שם. מ"א שם.

³⁶³ ראה לעיל ס"ב. לקמן סנ"א. מ"מ וציונים.

³⁶⁴ **מ"א** שם.

³⁶⁵ כדלעיל סמ"ג.

מעיקר הדין³⁶⁶ כדין כלים שנשתמש בהם חמץ בצונן שמותר להשתמש בהם בפסח אפילו בחמין בלא הגעלה³⁶⁷ ואין צריך לומר שמותר ללוש בהם או להשתמש בהם שאר תשמישי צונן רק שיזהר להדיחם ולשפשפם במים יפה יפה קודם שישתמש בהם ואפילו הנפה שריקדו בה קמח של חמץ כל השנה שאף שהיא כולה מלאה נקבים וחריצים אף על פי כן מותר לרקד בה קמח בפסח בלא הגעלה³⁶⁸ אלא שצריך לדקדק בה מאוד לנקותה מן הקמח של חמץ הדבוק ונסרך בנקבי אריגת הנפה והדבוק בעץ המסבב את האריגה וידיח וישפשף אותם במים יפה יפה³⁶⁹ והוא הדין לשאר כל כלי הקמח וכלי הלישה שהשפשוף בהם עיקר גדול³⁷⁰:

נ וכל זה מעיקר הדין אבל כבר נהגו במדינות אלו שלא להשתמש³⁷¹ בכלי עץ³⁷² שהיה בו קמח תמיד³⁷³ אפילו על ידי הדחה ושפשוף³⁷⁴ והגעלה³⁷⁵ שחוששין שמא נשאר משהו קמח דבוק בכלי.

אבל אם קודם הפסח החזיק בו מים איזה זמן נוהגין להשתמש בו על ידי הגעלה שהמים ששהו בתוכו הדיחו והעבירו כל החמץ הדבוק בו וכן כלי עץ שהיה בו משקה העשוי ממי סובין (שקורין בארשי"ט במדינות רוסי"א) אין משתמשין בו אפילו על ידי הדחה

³⁶⁶ ב"י ד"ה כתב הכל בו. אליה רבא ס"ק לו.

³⁶⁷ כדלעיל סמ"ג.

³⁶⁸ ב"י שם.

³⁶⁹ כל בו סי' מח (י, ב). שו"ע סי"ח.

³⁷⁰ כל בו שם. שו"ע שם.

³⁷¹ מהרי"ל הלי הגעלה (ע' כה). רמ"א סי"ח.

³⁷² ח"י ס"ק נ.

³⁷³ שו"ת מהר"י ווייל רס"י קצג. ט"ז ס"ק כ. ח"י שם. וראה לעיל סי' תמב סל"א, שגם בזה טוב ליתנם לנכרי במתנה.

³⁷⁴ ראה לעיל סי' תמז סל"ד.

³⁷⁵ ח"י ס"ק נ.

ושפשוף והגעלה אלא אם כן החזיקו בו מים איזה זמן³⁷⁶.

אבל אם הוא כלי נחושת או בדיל או שאר מיני מתכות נוהגין להשתמש בהם על ידי הגעלה אף שלא החזיקו בו מים לפי שהוא יכול להעביר החמץ מהם על ידי הדחה ושפשוף³⁷⁷:

נא וכן נוהגין שלא להשתמש בסלים ארוגים שהיה מונח בהם פת³⁷⁸ או שאר חמץ ודאי (אבל אם נשתמש בהם דבר שאין בו אלא חשש חמץ כגון שמלח בהם בשר במלח שלא נבדק מחמץ מועלת להם הגעלה כמו שנתבאר למעלה³⁷⁹) אפילו נשרו במים ימים רבים לפי שחוששין שמא נשאר פירור חמץ בין נקבי האריגה³⁸⁰ ולכך אפילו הגעלה אינה מועלת להם להשתמש בהן בחמין³⁸¹ או אפילו בצונן בלא פריסת סדין בתוכם (אבל אם פרס סדין בתוכם מותר להניח מצה צוננת על הסדין³⁸² קודם הפסח אבל בתוך הפסח טוב שלא להשתמש בהם כלל אלא ימכרם לנכרי או יטוחם בטיט קודם הפסח כמו שנתבאר בסי' תמ"ב³⁸³ ע"ש):

נב וכן כל כיוצא בזה משאר כלים הנקובים כגון הכיס של רחיים או הנפה נוהגין שלא להשתמש בהם אפילו על ידי הדחה ושפשוף והגעלה³⁸⁴.

ואפילו נפה חדשה שהתחילו לנפות בה קמח לפסח ונפל עליה מים

³⁷⁶ ט"ז שם. ח"י שם.

³⁷⁷ ח"י ס"ק נ. פרי"ח סי"ז. וראה לעיל סי' תמב סל"א, לחלק בין עריבה מחתיכה אחת לבין עריבה מנסרים רבים.

³⁷⁸ שו"ת מהר"י ווייל רס"י קצג. רמ"א סי"ח, ובסי' תמב סי"א. מ"א שם ס"ק יח.

³⁷⁹ סעיף לה.

³⁸⁰ כדלקמן סי' תנג סכ"ג-ה ושי"נ.

³⁸¹ אפילו בפריסת סדין (כפי שמועיל לעיל סמ"ח בעריבה).

³⁸² כדלעיל סמ"ח (בעריבה קודם שהגעילן, וכ"ה כאן שאין ההגעלה מועלת).

³⁸³ סעיף לא.

³⁸⁴ רמ"א סי"ח.

אפילו על מקצתה אין לה תקנה להשתמש בה עוד אפילו על ידי הגעלה אלא צריך לקנות נפה אחרת חדשה³⁸⁵ :

נג ואם עבר וריקד קמח לפסח בנפה של חמץ על ידי הדחה ושפשוף בלא הגעלה אפילו ריקדו בתוך הפסח הרי זה מותר אפילו באכילה שבדיעבד מעמידין על עיקר הדין וכן אם הוא שעת הדחק כגון שאי אפשר למצוא נפה חדשה וגם אי אפשר ללוש בלא ריקוד הקמח כגון שאין הרחים טוחנות יפה ואם לא ירקדו הקמח ימצאו בהעיסה חטים שבורות הרי זה כדיעבד ומעמידין על עיקר הדין ומותר לנפות בנפה ישנה על ידי שפשוף והגעלה³⁸⁶ :

נד וכן נוהגין שלא להשתמש במורג חרוץ (שקורין ריב אייזן) אפילו על ידי הדחה והגעלה³⁸⁷ אלא אם כן ליבנו באור ואפילו בדיעבד שהגעילו והשתמש בו בתוך הפסח יש לאסור באכילה מה שנשתמש בו לפי שלפעמים מגררין עליו לחם חמץ ואי אפשר שלא נשתייר פירור משהו בתוך נקביו וגם התמכא (שקורין קריין) שגררו עליו כל השנה נחתך בסכין של חמץ והתמכא הוא דבר חריף עיין סי' תמ"ז³⁸⁸ אבל מה שנשתמש בו קודם הפסח אף אם נתערב בתוכו פירור חמץ הרי הוא מתבטל בתוכו בס'³⁸⁹ (ומותר לאכלו בערב פסח עד הלילה אבל כשהגיע הלילה הרי הפירור

³⁸⁵ מהרי"ל ה"א אפיית מצות (ע"ע עט). מ"א ס"ק לד. ח"י ס"ק נא. וראה גם לקמן סי' תנג סכ"ד (בשקים).

³⁸⁶ ח"י ס"ק נא (בהגעלה). וראה לעיל סמ"ט (דסגי אף בלא הגעלה). שדי חמד מערכת חמץ ומצה סי' יא אות ד.

³⁸⁷ מהרי"ל ה"א הגעלה (ע"ע כה). רמ"א סי"ח.

³⁸⁸ סעיף נט (דין דבר חריף שנחתך בסכין של חמץ). וראה רמ"א יו"ד סי' צו ס"ב שתמכא הוא דבר חריף.

³⁸⁹ מ"א ס"ק לה (והיינו שהוא יבש ביבש מין בשאינו מינו).

חוזר ונייעור ואוסר במשהו³⁹⁰ כמו שיתבאר בסי' תסי"ן[ן]³⁹¹).

דין השקים של קמח יתבאר בסי' תנ"ג³⁹² ע"ש :

נה הרחת (שקורין שובי"ל³⁹³) שמכניסין בה הלחם לתנור ומוציאין בה מן התנור אינה נכשרת על ידי הגעלה³⁹⁴ לפי שהיא בולעת מן החמץ על ידי חוס האור בלבד³⁹⁵ בלי שום משקה ולפיכך צריך ללבנה באור ליבון גמור כדינו כבולעו כך פולטו ואם היא של עץ אין לה תקנה³⁹⁶ וצריך לקנות חדשה³⁹⁷ ואפילו אם רוצה לקלוף הישנה בכלי אומנות ולהגעילה אחר כך אין מועיל כלום³⁹⁸.

אבל אם רוצה להשתמש ברחת של פסח העבר אם ידוע לו שלא נשתמש בה חמץ כל השנה שהצניע אותה במקום מיוחד ונזהר לשמרה לפסח הבא אין צריך אפילו להגעילה³⁹⁹ אם בשעה שגמר להשתמש בה בפסח העבר נזהר לנקרה היטיב שלא יהיה משהו בצק דבוק בה וגם עכשיו בשעה שרוצה להשתמש בה רואה אותה שהיא נקייה ומי שרוצה להחמיר על עצמו ולהגעילה לא טוב הוא עושה מפני הרואים שיראו אותו כשהוא מגעילה ואינן יודעין

³⁹⁰ עיין במנחת יעקב כלל לט ס"ק ג (שאפילו דברים הדקים מאד מקרי יבש). וראה גם לעיל סי' תמב קו"א ס"ק טו. והיינו אפילו לדברי האומרים (לקמן סי' תנג ס"ט) שבקמח בקמח אין אומרים חוזר ונייעור.

³⁹¹ סעיף ט (לענין יבש בלח, משא"כ כאן).

³⁹² סכ"ג-ה.

³⁹³ ט"ז ס"ק כא.

³⁹⁴ שו"ע סי"ט.

³⁹⁵ מ"א ס"ק לז.

³⁹⁶ הגהות מיימוניות (קושטא) פ"ה הכ"ג (קל, א).

³⁹⁷ שו"ע שם.

³⁹⁸ תרומת הדשן סוסי"ק קל. מ"א שם. ח"י ס"ק נד.

³⁹⁹ ט"ז שם. ח"י שם.

שהיא של פסח העבר ויאמרו שהגעלה מועלת לרחת של חמץ⁴⁰⁰ אלא אם רוצה להחמיר על עצמו יקנה לו חדשה ונכון לעשות כן למי שאפשר לו כי יש מחמירין⁴⁰¹ ומי שאי אפשר לו יגעילנה בצנעה :

נו אם הוציא מצה חמה מהתנור ברחת של חמץ אפילו הוא תוך הפסח די בקליפה שיקלוף תחתונת המצה שנגע ברחת⁴⁰² ואף על פי שאם נגע ככר של חמץ בככר של מצה חס צריך ליטול מקום מגעו בעובי כרוחב גודל⁴⁰³ מכל מקום כאן שאין החמץ בעין אלא בלוע בתוך הרחת די בקליפה⁴⁰⁴ לפיכך אם לא היתה הרחת נקיה ומודחת יפה אלא היה בה לכלוך חמץ בעין צריך ליטול בכל תחתונת המצה בעובי כרוחב גודל ואם הוציא ברחת זו עוד מצות מן התנור אין צריך ליטול מהן כרוחב גודל אלא די להם בקליפה לפי שהלכלוך שעל פני הרחת כבר נתקנח במצה הראשונה ואם יש בכללוך זה חשש שמנונית כגון שאפו ברחת זו עוגות של חמץ עם שומן⁴⁰⁵ הרי מצה הראשונה כולה אסורה אף אם יש בעוביה הרבה יותר מרוחב גודל מטעם שנתבאר בסימן תמ"ז⁴⁰⁶ והאחרונים די להם בקליפה⁴⁰⁷.

⁴⁰⁰ ט"ז שם.

⁴⁰¹ מ"א שם. דרכי משה ס"ק יב, בשם מהרי"ב.

⁴⁰² מ"א ס"ק לו.

⁴⁰³ כדלעיל סי' תמז ס"ה.

⁴⁰⁴ ש"ך סי' קה ס"ק כג, ובסי' צד ס"ק לג. וכ"ה לקמן סס"ו. סי' תצד סט"ז. וראה פסקי אדה"ז ע' 155. ולענין מכלי לכלי, ראה לעיל סמ"א שאינו אוסר כלל. ולענין ממאכל שבלוע בו איסור למאכל, ראה לקמן סי' תסא ס"ח, וסי' תסז ס"ב.

⁴⁰⁵ ראה לעיל סי' תמז ס"ה וס"ט, וראה פעמי יעקב לג ע' לה.

⁴⁰⁶ סעיף ו.

⁴⁰⁷ מ"א בסוף דבריו (אפילו נאפו בה עוגות של חמץ עם שומן). וכדלקמן סי' תסז ס"ב שאין הבלוע מפעפע מחתיכה (מכלי) לחתיכה כשאינו שמן מצד עצמו (רק כדי קליפה, כדלעיל בתחלת הסעיף). וראה לקמן סס"ו. הערות לשו"ע אדה"ז. פסקי אדה"ז שם. העו"ב תתנב ע' 75.

ואם נתערבו בהרבה מצות אחרות כשרות הרי הן בטילות ברוב⁴⁰⁸ אם נתערבו בערב פסח⁴⁰⁹ או קודם ורוצה לאכלם קודם כניסת ליל ט"ו (פירוש שרוצה לבשלם קודם שיאכלם שאסור לאכול בערב פסח מצה שאין מבושלת⁴¹⁰) כמו שנתבאר כל זה בסי' תמ"ז⁴¹¹ :

נז מצה שנתחמצה חימוץ גמור והוציאה מן התנור ברכת של פסח הרי נתחמצה הרכת ואסור להוציא בה עוד מצות אחרות⁴¹² ואם עבר והוציאם צריך לקלפם כמו שנתבאר אבל אם המצה לא היתה חמוצה חימוץ גמור אלא שמחמירין לאוסרה כגון מצה נפוחה או שנתכפלה בתנור שיתבאר בסי' תס"א⁴¹³ אף שלכתחלה אין להשתמש בה עוד מכל מקום בדיעבד שעבר והוציא בה עוד מצות מהתנור אין צריך לקלפם⁴¹⁴ וכן אם הוא שעת הדחק שאי אפשר למצוא בקל רחת אחרת חדשה הרי זה כדיעבד ומותר להוציא בה עוד מצות אחרות לכתחלה⁴¹⁵ :

נח השולחנות⁴¹⁶ שאוכלים עליהם כל השנה⁴¹⁷ והתיבות⁴¹⁸ שדרך

⁴⁰⁸ כדלעיל סי' תמז סכ"א, שרק באיסור מחמת עצמו אין ככר שלם מתבטל.

⁴⁰⁹ מ"א שם. וכדלעיל שם.

⁴¹⁰ כדלקמן סי' תעא ס"ד וס"ח. וראה ח"י ס"ק נד.

⁴¹¹ סעיף כג (שגם בטעם חמץ הבלוע ביבש אמרינן חוזר ונייעור בפסח).

⁴¹² הגהות מנהגים הלי ליל הסדר אות פב. של"ה מסכת פסחים נר מצוה ד"ה כתב הב"י (קמא, ב). מ"א ס"ק לו.

⁴¹³ סעיף טז וסכ"ג. והרכת (מרדה) ראה שם סי"א וסכ"ח.

⁴¹⁴ מ"א סוף ס"ק לו. וראה שו"ת צמח צדק או"ח סי' סא, שאף בספק חמץ אין אוסרים.

⁴¹⁵ ח"י ס"ק נד.

⁴¹⁶ ראבי"ה סי' תסד. הגהות מיימוניות סוף הלכות חמץ ומצה. טור ושו"ע ס"כ.

⁴¹⁷ פ"ח ס"כ.

⁴¹⁸ ראבי"ה והגהות מיימוניות שם. טור ושו"ע שם.

להצניע בהן אוכלים כל השנה⁴¹⁹ נהגו⁴²⁰ כל ישראל להגעילן על ידי עירוי מכלי ראשון לפי שלפעמים נשפך עליהם מרק מן הקדירה⁴²¹ וכבולעו כך פולטו וצריך לזוהר בכל משפטי העירוי שנתבאר למעלה⁴²² ועכשיו נוהגין⁴²³ במדינות אלו להגעילן על ידי עירוי עם אבן מלובן לפי שלפעמים מניחים עליהם פשטיד"א חמה⁴²⁴ (פת חמה) אבל סתם תיבות שאין דרך להצניע בהן מאכלין חמין אין צריך להגעילן⁴²⁵:

נט נוהגות הנשים שלא להשתמש בפסח בקדירה שעירו ממנה רותחין תחת האבן⁴²⁶ ויש שנתנו טעם למנהג זה⁴²⁷ לפי מה שנתבאר ביורה דעה סי' ק"ה⁴²⁸ שלכתחלה אסור לערות מכלי כשר שיש בו שומן כשר לתוך נר דולק משומן טריפה לפי שההבל עולה מהתחתון לעליון⁴²⁹ דרך עמוד הנצוק המחרס⁴³⁰ והוא הדין כאן הבל החמץ הנפלט מכלי התחתון הנגעל עולה להעליון דרך עמוד הנצוק המחרס (ולפי טעם זה אין לאסור אלא כשמערה על כלי הנגעל מתוך הקדירה עצמה ולא נפסק הקלוח⁴³¹) ואם עבר

⁴¹⁹ טור ושו"ע שם.

⁴²⁰ ראבי"ה והגהות מיימוניות שם. ב"י ד"ה השולחנות. ואם אי אפשר להגעילם, ראה עצה אחרת לקמן ס"ה.

⁴²¹ ראבי"ה והגהות מיימוניות שם. טור ושו"ע שם.

⁴²² סעיף כח-ט.

⁴²³ ח"י ס"ק לד.

⁴²⁴ שו"ת מהר"י ווייל סי' קצג. ח"י ס"ק נה.

⁴²⁵ בי"ח ס"ט"ו ד"ה השולחנות. מ"א ס"ק לח.

⁴²⁶ ט"ז סוס"י תנב.

⁴²⁷ ח"י ס"ק נה. לפי הטעם שכתב במנחת [יעקב] כלל כג ס"ק יב.

⁴²⁸ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה רמ"א שם ס"ג.

⁴²⁹ ש"ך שם ס"ק יא. מנחת יעקב שם.

⁴³⁰ רמב"ם הלי מאכלות אסורות פי"ב הי"ב. תוספות יום טוב ע"ז פ"ה מ"ז. רא"ש שם סי' כו. ט"ז יו"ד שם ס"ק ו. מנחת יעקב שם.

⁴³¹ ראה לעיל ס"ל שכשמגעיל על ידי אבן סגי בנפסק הקלוח.

והשתמש בפסח באותה קדירה הרי התבשיל מותר אפילו באכילה⁴³²:

ס כל הכלים שנשרה ונכבש בהן חמץ כ"ד שעות רצופים⁴³³ אפילו נכבש במשקה צונן כגון ששרה פתיתי לחם במים צוננים ושהו מעת לעת בתוך הכלי⁴³⁴ הרי זה כאלו נתבשלו בתוכו שכל הכבוש הוא כמבושל⁴³⁵ וצריך להגעילו בתוך כלי ראשון⁴³⁶ (מעיקר הדין אם הוא בן יומו מבליעת האיסור כמו ש[נ]תבאר⁴³⁷ ויש אומרים⁴³⁸ אפילו אינו בן יומו) ואין צריך לומר אם עמד בתוכו משקה של חמץ⁴³⁹ כגון שכר של חטים ושעורים וכיוצא בו שצריך להגעילו בכלי ראשון אם עמד בתוכו כ"ד שעות רצופים (והוא בן יומו או אפילו אינו בן יומו אלא שרוב תשמיש כלי זה כל השנה הוא להשהות משקה חמץ בתוכו מעת לעת או יותר ויש אומרים שאפילו רוב תשמישו אינו כן ואינו בן יומו הדין כן כמו שנתבאר⁴⁴⁰) ואפילו הוא כלי מזופף מתוכו מועלת לו הגעלה⁴⁴¹.

ואם חושש שלא יתרפה הזפת ע"י הרוותחין ורוצה להכשירו בלא

⁴³² רמ"א שם. ח"י שם.

⁴³³ ראה שו"ע יו"ד סי' קלה ס"ב. ט"ז שם ס"ק טו ושו"ך שם ס"ק לא. לקמן סי' תעג סוף סכ"ט.

⁴³⁴ ירושלמי. הגהות מיימוניות סוף ה"ל חמץ ומצה. מ"א ס"ק יז.

⁴³⁵ כדלעיל סי' תמו סכ"ז וש"נ.

⁴³⁶ רשב"א בתורת הבית הקצר בית ה שער ו (סו, א). **טור ושו"ע יו"ד סי' קלה** ס"ט"ו (דלא מהני עירווי מכלי ראשון אפילו כשבליעתה היתה בצונן). וראה דעה הב' – לקמן סוף ס"ד.

⁴³⁷ לעיל סל"א (שבזה לדברי הכל אין הולכים אחר רוב תשמיש, ולא סגי בעירווי מכלי ראשון).

⁴³⁸ דעה הב' דלעיל סכ"ו, שאפילו באינו בן יומו אין הולכים אחר רוב תשמיש.

⁴³⁹ **טור ושו"ע סכ"א**.

⁴⁴⁰ סכ"ו וסל"א (וכדלעיל במוסגר הקודם, אלא שנוסף גם האופן שרוב תשמישו משקה חמץ). וראה לקמן סע"ב.

⁴⁴¹ **טור**. לבוש סכ"א. ט"ז ס"ק כב. **טור ושו"ע יו"ד שם ס"ט"ו**.

הגעלה⁴⁴² יכשירנו על ידי מילוי ועירווי שלש פעמים⁴⁴³ דהיינו שימלאנו מים אפילו צוננן על כל גדותיו וישהו בתוכו כ"ד שעות רצופין או יותר ואח"כ יערה ממנו את המים וימלאנו מים אחרים וישהו בתוכו כ"ד שעות רצופין או יותר ואח"כ יערה אותם ממנו ויחזור וימלאנו מים אחרים וישהו בתוכו כ"ד שעות רצופין או יותר וג' מעת לעת הללו אינם צריכים להיות רצופין אלא אפילו מפוזרין כמו שנתבאר ביורה דעה ס"י קל"ה⁴⁴⁴ עיין שם כל טעמי דין זה:

סא ואפילו הוא כלי חרס מועיל לו מילוי ועירווי⁴⁴⁵ או הגעלה⁴⁴⁶ ולא אמרו⁴⁴⁷ שכלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם אלא כשנבלע בו האיסור על ידי חמין⁴⁴⁸ או על ידי חריפות דהיינו על ידי מליחה או שהוא בית שאור ובית חרוסת⁴⁴⁹ שחריפות המלח או השאור וחרוסת דומה לרותח⁴⁵⁰ וכן שאר כל הכלים שנבלע בהן איסור על

⁴⁴² רוקח ס"י רנח. הגהות מיימוניות סוף ה"ל חמץ ומצה. מרדכי רמז תקסו (לפירוש בגדי ישע שם ס"ק נט). טור (שהגעלה עדיף מעירווי). ב"ח ד"ה ומ"ש רבנו לא שנא.

⁴⁴³ ירושלמי סוף פ"ב. טור ושו"ע סכ"א.

⁴⁴⁴ סימן זה בשו"ע"ר לא הגיע לדינו, וראה שו"ע שם ס"ב.

⁴⁴⁵ רמב"ן במלחמות פ"ב (ט, א). ראבי"ה ס"י קסט (סוף ע' 184). טור ושו"ע סכ"א, וביו"ד ס"י קלה ס"ד, ורמ"א שם ס"ו, וסי' קלח ס"א.

⁴⁴⁶ תורת הבית הקצר בית ה שער ו (סו, א), בשם גדולי המורים. ראבי"ה ס"י קסט וסי' תסד (ע" 80) בשם אביו רבנו יואל. מרדכי רמז תקסו. **טור ושו"ע** שם, וביו"ד ס"י קלה ס"ו. אבל ראה לקמן סע"ג (גבי זכוכית) שחושש לדעת האוסרים גם כשנאסר ע"י כבישה מעת לעת. וראה ש"ך שם ס"ק לג. הערות לשו"ע אדה"ז.

⁴⁴⁷ כדלעיל ס"ו ושי"נ.

⁴⁴⁸ גמרא ל, ב. מרדכי שם. טור וט"ז ס"ק כב.

⁴⁴⁹ טור בשם רבנו האי, לפירוש הב"ח ד"ה ומ"ש ומדברי רבנו. וכדלעיל סמ"ג-ד (שאף לדעת המתירים הגעלה בבית שאור ובית חרוסת, היינו דוקא כשאינו כלי חרס).

⁴⁵⁰ שמואל עו, א. יו"ד ס"י צא ס"ה (לענין מליח). רא"ש פ"ב ס"י ט, בשם הערוך ערך בית שאור (לענין בית שאור).

ידי חמין או על ידי חריפות אין מועיל להם אלא הגעלה וליבון⁴⁵¹ אבל כשנבלע בהן האיסור בצונן על ידי כבישה מעת לעת הוא נפלט גם כן בצונן על ידי מילוי ועירווי ואפילו הוא כלי חרס מועלת לו הגעלה אף אם שהה החמץ בתוכו בצונן ימים ושנים⁴⁵² כגון חבית של שכר.

וכיצד יגעיל את החבית שאינו יכול להכניסה בתוך כלי ראשון ילבן אבנים ויכניסם לתוך החבית וישפוך לתוכה על האבנים מים רותחין⁴⁵³ ועל דרך שנתבאר למעלה⁴⁵⁴ ויגלגל החבית כדי שיגיעו המים על כולה.

וקודם ההגעלה ידיחנה במים יפה יפה⁴⁵⁵ ואם היא של עץ יפתח אחד משוליה כדי לנקר ולהסיר כל הזוהמא שבין נסר לנסר⁴⁵⁶ ועכשיו נהגו להחמיר שלא להשתמש בפסח בחבית של שכר אפילו על ידי מילוי ועירווי והגעלה לפי שאי אפשר לנקר היטיב בין הנסרים שלא ישאר שם משהו זוהמא בעין והוא חמץ גמור⁴⁵⁷.

אבל חבית של מי דבש שנתבשל ביורה שבישלו בה שכר אפילו היתה בת יומה מבישול השכר מכשירין החבית לפסח על ידי

⁴⁵¹ כבי הדעות דלעיל סמ"ד (לענין בית שאור וחרוסת).

⁴⁵² רשב"א ראבי"ה ומרדכי שם (אף במכניסם לקיום). טור (רגילין). ט"ז ס"ק כב (ימים רבים).

⁴⁵³ רוקח ס"י רנו בשם הריב"א. הגהות מיימוניות סוף הל' חמץ ומצה. איסור והיתר כלל נח דין עא. רמ"א סכ"א. ודעה הב' ראה לקמן סס"ד.

⁴⁵⁴ סעיף כז וסמ"ה.

⁴⁵⁵ כדלקמן ס"י תנב ס"ז וש"נ.

⁴⁵⁶ **רוקח** ס"י רסב (להסיר שולי החבית). מהרי"ל הל' הגעלה (ע' כה). דרכי משה ס"ק יד בשם מהרי"י ברין. לבוש סכ"א (כנ"ל, וינקר בין השולים והנסרים; הרי שמיירי בכלי עץ). ט"ז ס"ק כד (כנ"ל, ולהסיר כל הזוהמא בין נסר לנסר). מ"א סוף ס"ק לט. ח"י ס"ק נז (וראה עוד ב"ח ד"ה ומ"ש רבנו לא שנא, וט"ז וח"י שם, שבכלי עץ יש לחשוש לגומות).

⁴⁵⁷ ב"ח שם בשם כמה פוסקים. מ"א ס"ק לט.

הגעלה או מילוי ועירו⁴⁵⁸ שהרי יש מתירין לשתות המי דבש עצמו בפסח לפי שהוא נותן טעם בן נותן טעם כמו שנתבאר בסי' תמ"ז⁴⁵⁹ ע"ש (ולפי מה שנתבאר שם היתה החבית מותרת בלא שום הכשר רק שינקרה היטיב שהרי מה שבלוע בה הוא נותן טעם בן נותן טעם⁴⁶⁰ והוא מותר לדברי הכל כמו שיתבאר בסימן תנ"ב⁴⁶¹ אלא שלפי שיש לחוש שמא פעם אחת היה שכר בחבית זו או שמא נתחמץ מי דבש זה בשמרים של מי דבש שנתחמץ בשמרי שכר או שנתבשל ביורה של יי"ש⁴⁶² עיין סי' תמ"ב⁴⁶³ ותמ"ז⁴⁶⁴ לכך צריך להכשירה):

סב ונהגו שלא להשתמש בפסח בכלים שהיה בהן יי"ש תמיד כגון חביות ונודות שדרך להכניס בהן יי"ש לקיום ואין טעם וריח יי"ש נפלט מהן אפילו על ידי הגעלה בכלי ראשון⁴⁶⁵ וגרועים הם מבית שאור וחרוסת⁴⁶⁶ ומכל מקום אם בישל אותם היטב במים עם אפר עד שנסתלק מהם הריח לגמרי מועלת להם הגעלה אחר כך⁴⁶⁷:

סג וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד ששכח והכניס מי דבש של פסח

⁴⁵⁸ ב"ח ומ"א שם.

⁴⁵⁹ סעיף מה.

⁴⁶⁰ אוצ"ל: נותן טעם בן נותן טעם בן נותן טעם (היינו ג' נ"ט).

⁴⁶¹ סעיף יג.

⁴⁶² ראה הערות לשו"ע אדה"ז.

⁴⁶³ סעיף י (דהוי דבר המעמיד, ונחשב כאילו החמץ הוא בעין במי דבש השניים האלו).

⁴⁶⁴ סמ"ה (שדבר חריף אינו נותר מטעם נ"ט בני"ט) וסמ"ו (שמי דבש שנתבשלו ביורה שבישלו בה יי"ש נאסרו אפילו אינה בת יומה).

⁴⁶⁵ לבוש סכ"א. ט"ז סוף ס"ק כז. מ"א סוף ס"ק לט.

⁴⁶⁶ שבמקום שאי אפשר ללבן מתירים בהגעלה, כדלעיל סמ"ד. משא"כ כאן שנשאר ריח היי"ש.

⁴⁶⁷ ט"ז ס"ק כז. ח"י ס"ק נז. וראה לקמן סי' תנב סכ"ח. שו"ת צמח צדק סי' נב.

לתוך חבית של יי"ש שהגעילה כדינו אפילו הכניסו לתוכה בתוך הפסח ושהה בה כמה ימים מותר לשתותו בפסח⁴⁶⁸ (אם אין מרגישין בו ריח יי"ש⁴⁶⁹ עיין סימן תמ"ג⁴⁷⁰) ומכל מקום מיד שנזכר יערה אותו מחבית זו לחבית אחרת של פסח.

אבל אם הכניסה לתוך חבית של יי"ש שלא הוגעלה כדינה אפילו הכניסו לתוכה קודם הפסח ושהה בתוכה מעת לעת אסור לשתותו אפילו ביום טוב האחרון של גליות אף אם לא היתה החבית בת יומה מבליעת היי"ש שטעם היי"ש אינו נפגם אפילו לאחר כמה ימים והוא נותן טעם לשבח במי דבש⁴⁷¹.

אבל אם הכניסו לתוך חבית של שכר שלא הוגעלה כלל רק שהדיחה היטיב תחלה⁴⁷² מן השמרים הדבוקים בדפנותיה ושוליה⁴⁷³ אפילו שהה בתוכה כמה ימים מותר לשתותו בפסח (אפילו היתה החבית) בת יומה מבליעת השכר⁴⁷⁴ שהרי בשעה זו שהמי דבש בולע טעם השכר מן החבית דהיינו בסוף מעת לעת אחר כניסתו לתוכה אזי ברגע ההוא יש יותר ממעט לעת לבליעת השכר בתוך החבית וכבר נפגם בלוע זה⁴⁷⁵.

ואין צריך לומר אם הכניס יין לחבית של שכר שלא הוגעלה אפילו היא בת יומה שמותר לשתותו בפסח אפילו שהה בתוכה כמה

⁴⁶⁸ ראה מלבושי יום טוב סכ"א. אליה רבה ס"ק מד. פרי מגדים משב"ז ס"ק כז.

⁴⁶⁹ שאף שבדיעבד אין חוששים לריח שנשאר בחבית, מ"מ חוששים לריח שנשאר במי דבש.

⁴⁷⁰ סעיף ג (שאף ריח אסור).

⁴⁷¹ מ"א ס"ק מ. וכדלעיל סי' תמז סמ"ו. וראה שו"ת צמח צדק או"ח סי' נג.

⁴⁷² רמ"א סכ"א.

⁴⁷³ ראה לבוש סכ"א.

⁴⁷⁴ משמעות רמ"א ולבוש שם (שמתירין בסתם). וראה ט"ז ס"ק כב.

⁴⁷⁵ כדלעיל סי' תמז סכ"ח וש"נ.

ימים שכל שכר הוא נותן טעם לפגם בייך⁴⁷⁶.

במה דברים אמורים כשעירה היין או המי דבש מחבית זו לחבית אחרת קודם הפסח⁴⁷⁷ שכל נותן טעם לפגם שנעשה קודם הפסח אינו חוזר וניער בפסח אבל אם לא עירה אותם עד כניסת הפסח אסור לשתותו אפילו ביום טוב האחרון של גליות לפי מנהגנו שאנו אוסרין נותן טעם לפגם בפסח כמו שנתבאר בסימן תמ"ז⁴⁷⁸:

סד במה דברים אמורים כשלא הוגעלה החבית כלל אבל אם הגעילה והדיחה היטב קודם ההגעלה אף על פי שלא פתח אחד משוליה לנקר ולהסיר הזוהמא שבין הנסרים אין זה מעכב בדיעבד לאסור בשביל כך את היין או מי דבש אשר בתוכה⁴⁷⁹.

ואפילו לא הגעילה בתוך כלי ראשון אלא על ידי עירווי מכלי ראשון⁴⁸⁰ בלא אבנים מלובנות יש להתיר בדיעבד (במקום הפסד מרובה או שעת הדחק) שיש לסמוך⁴⁸¹ על האומרים⁴⁸² שאף לכתחלה די לה בעירווי מכלי ראשון⁴⁸³ כיון שבליעתה היתה בצונן⁴⁸⁴ עיין ביורה דעה סי' קל"ה:

סה תנור של בית החורף (פירוש תנור גדול המוקף קכלי"ן סביב שמחממין בו בית החורף) אסור להניח בפסח שום דבר על גביו

⁴⁷⁶ מרדכי רמז תקסז. מ"א שם.

⁴⁷⁷ מ"א שם. ח"י ס"ק נח.

⁴⁷⁸ סעיף ח.

⁴⁷⁹ אליה זוטא ס"ק כב.

⁴⁸⁰ הגהות מיימוניות סוף ה"ל חמץ ומצה, בשם הר"מ. הובא בב"י ד"ה והגהות. ט"ז.

⁴⁸¹ רמ"א ביו"ד סי' ק[ל]ה סט"ו. עיי מ"א ס"ק מט.

⁴⁸² תוסי ע"ז לג, ב ד"ה קינסא בשם ר"ת ור"י (לכל אחד כדאית ליה). רא"ש שם פ"ב סי' כב, ובשו"ת כלל יט ס"ז.

⁴⁸³ ט"ז יו"ד סי' קלה ס"ק יח (שלכל הדעות הנ"ל לא סגי בעירווי מכלי שני).

⁴⁸⁴ רמ"א.

מלמעלה⁴⁸⁵ או בתוך התנור קטן שבתוכו⁴⁸⁶ (פירוש כמו שעושין במקצת תנורי בית החורף שמניחין חלל בין הקכליין ומקיפין אותו בקכליין מגי רוחותיו ועושין כיסוי מלמעלה על אותו חלל ונעשה כתנור קטן⁴⁸⁷) כדין כלי חרס שנשתמש בו חמץ בחמין שנתבאר למעלה⁴⁸⁸ שהרי כל השנה רגילות להניח שם פשטיד"א ושאר חמץ⁴⁸⁹ בשעה שהתנור מתחמם ונבלע שם טעם חמץ על ידי חום האור ואינו יוצא מידי דפיו לעולם⁴⁹⁰ ואפילו אם רוצה להסיק את התנור היסק גדול אף על פי כן אין החמץ נפלט משם על ידי היסק זה שהוא בתוך חלל התנור שהרי אין החמץ נבלע שם דרך חלל התנור אלא דרך גביו וכבולעו כך פולטו⁴⁹¹ כמו שנתבאר למעלה⁴⁹².

ומי שרוצה להשתמש בפסח על גבי התנור מניח עליו חתיכת ברזל⁴⁹³ או שאר דבר שאין משתמשין בו בפסח⁴⁹⁴ ועל גבי זה הדבר המפסיק מותר להניח אפילו מאכלים חמים בשעה שהתנור מתחמם בפסח אבל אם הניח סדין עליו אין להניח על הסדין אלא מאכל צונן בשעה שהתנור צונן כמו שנתבאר למעלה⁴⁹⁵.

⁴⁸⁵ שו"ת מהר"י ווייל סי' קצג. רמ"א סכ"ב.

⁴⁸⁶ מהרי"ל ה' מאכלות אסורות בפסח (ע' קלו). מהר"י ווייל שם. ב"ח סי' תמז ס"ה ד"ה ומ"ש ורש"י. מ"א כאן ס"ק מד. ט"ז ס"ק כח.

⁴⁸⁷ ב"ח וט"ז ומ"א שם.

⁴⁸⁸ סעיף מג.

⁴⁸⁹ מהרי"ל ומהר"י ווייל שם (פשטידא). מ"א שם (קרעפל"ד).

⁴⁹⁰ גמרא ל, ב. מהרי"ל ומהר"י ווייל ומ"א שם.

⁴⁹¹ מ"א שם.

⁴⁹² סעיף ח וסי"א.

⁴⁹³ מהרי"ל שם. מ"א שם. ח"י סי' תסא.

⁴⁹⁴ שלא יהיה דינו כקדרה, שיתבאר דינה לקמן ס"ז-ח בדיעבד.

⁴⁹⁵ סעיף מח (שסדין מועיל למאכל חם רק כשהגעילו) וסנ"א.

אבל בתוך התנור קטן שבתוכו אין להניח תבשיל (רותח⁴⁹⁶) אפילו על גבי חתיכת ברזל ואפילו התנור הוא צונן לפי שאף גגו של תנור קטן זה הוא בלוע מחמץ שהרי כל השנה מניחין בתוכו קדירות רותחות ועולה ההבל מהתבשיל שבקדירות ונבלע בגגו ואף על פי שגג זה לא הזיע זיעה חמה שהיד סולדת בו⁴⁹⁷ ולפיכך אינו אוסר בדיעבד⁴⁹⁸ אם העמיד תחתיו קדירה רותחת שהעמידו תחתיו⁴⁹⁹ בפסח מכל מקום לכתחלה אין להעמידה שם אלא אם כן הטיח בטיט את כל התנור קטן זה מתוכו ואת גגו ואת קירותיו סביב ואת קרקעיתו⁵⁰⁰ ויהא עובי הטיט כרוחב גודל⁵⁰¹ כמו שיתבאר בסימן תס"א⁵⁰² :

סו ואם שכח והניח מצה חמה בתוך תנור קטן זה או על גבי תנור בית החורף בלי שום דבר המפסיק בינתים צריך לקלוף תחתוניות המצה שנגע בגוף התנור⁵⁰³ (דכיון שהאיסור הוא בלוע בתנור אינו אוסר יותר מכדי קליפה⁵⁰⁴ אפילו בתוך הפסח כמו שנתבאר למעלה⁵⁰⁵) אפילו היה התנור צונן⁵⁰⁶ ואם היה התנור חם אף על פי שהמאכל שהניח עליו היה צונן צריך ליטול ממנו כדי קליפה.

⁴⁹⁶ ראה מ"מ וציונים.

⁴⁹⁷ מ"א סוף ס"ק מד. וכדלעיל סמ"א שאז אינו אוסר.

⁴⁹⁸ ט"ז סוף ס"ק כח.

⁴⁹⁹ לכאורה כפל הלשון, וראה מ"מ וציונים.

⁵⁰⁰ מ"א סי' תסא ס"ק ב. ח"י סי' תסא ס"ק ג.

⁵⁰¹ ח"י שם.

⁵⁰² סעיף ב (בכדי אצבע, דהיינו גודל).

⁵⁰³ ט"ז סוף ס"ק כח. מ"א סוף ס"ק מד (שרק כשהוא בקדירה התבשיל מותר בדיעבד).

⁵⁰⁴ מ"א ס"ק לו.

⁵⁰⁵ סעיף נו ושי"נ.

⁵⁰⁶ ראה רמ"א יו"ד סי' קה סוף ס"ג. ש"ך שם ס"ק י. וכאן שהוא איסור בלוע וביבש, לכל הדעות לא נאסר אלא כדי קליפה.

ואם הוא מאכל שמן כולו אסור⁵⁰⁷ ולמנהג מדינות אלו שאין מחלקין בין כחוש לשמן בכל ענין כולו אסור אלא אם כן הוא מאכל שאין שייך בו שמנונית כגון מצה וכיוצא בו כמו שנתבאר בסי' תמ"ז⁵⁰⁸ :

סז אבל אם הניח שם תבשיל בקדירה אפילו היה התנור חם התבשיל מותר אפילו אם מקום מושב הקדירה היה מלוכלך מחמץ בעין אף על פי כן אם אין בו חשש שמנונית אינו אוסר יותר מכדי קליפה ובעובי שולי הקדרה יש יותר מכדי קליפה⁵⁰⁹.

וגם הקדירה יש להתיר אם ברי לו שמקום מושבה היה נקי שלא היה שם משהו חמץ בעין שהאיסור הבלוע בתנור אינו נפלט לקדירה שעליו⁵¹⁰ כמו שנתבאר ביורה דעה סי' צ"ב⁵¹¹ שאין איסור בלוע יוצא מדופן לדופן בלא רוטב עיין שם :

סח וכן אם הניח קדרות רותחות בפסח בתוך התנור של בית החורף לאחר שהוסק כבר אף על פי שלפעמים מניחין שם קדירה של חמץ הרי התבשיל מותר אפילו באכילה וגם הקדירה מותרת אם היה מקום מושבה נקי מחמץ בעין ואף על פי שגג התנור הזיע תחתיו מבפנים מחמת חום התבשיל שתחתיו ובזיעה זו יש טעם חמץ שנפלט לתוכה מגג התנור שנבלע בו טעם חמץ על ידי הזיעה שהזיע כשהיו תחתיו קדירות רותחות⁵¹² מכל מקום כיון שכבר הוסק התנור הרי נתלבן גגו על ידי השלהבת ונשרף כל החמץ

⁵⁰⁷ שמפטם את טעם החמץ שבלוע בו (כדי קליפה), כדלעיל סי' תמו ס"ו, ולקמן סי' תסז סני"א וש"נ. וראה פסקי אדה"ז ע' 157. העו"ב תתנב ע' 72.

⁵⁰⁸ סעיף ז.

⁵⁰⁹ מ"א ס"ק מד. וראה העו"ב רכט ע' ז.

⁵¹⁰ ט"ז ס"ק כח. מ"א ס"ק מד. ח"י ס"ק סג.

⁵¹¹ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה רמ"א שם ס"ח. ט"ז שם ס"ק כט. וראה גם לעיל סמ"א. פסקי אדה"ז ע' 126.

⁵¹² שע"ז נאסרים התבשיל והקדרה (כדלעיל סמ"א) כשהניחם בתנור קודם שהוסק.

הבלוע בו⁵¹³ ואף על פי שכשהסיק את התנור לא נתכוין להכשיר גגו לפסח על ידי היסק זה אין כונה זו מעכבת בדיעבד⁵¹⁴ עיין סימן תס"א⁵¹⁵ :

סט כלי חרס המצופים מתוכם בהיתוך זכוכית שקורין (גיגלייזר"ט) אין דינם ככלי זכוכית שיש מכשירין אותם בלא הגעלה⁵¹⁶ לפי שאינם בולעים כלום אלא הרי הם ככלי חרס⁵¹⁷ שאפילו הגעלה אינה מועלת להם אם נשתמש בהן חמץ בחמין דכיון שהזכוכית הוא מחופה על החרס ונצרף עמו בכבשן הרי הוא בולע כמוהו⁵¹⁸.

ויש מקומות שנהגו שלא להשתמש בפסח בכלי חרס המצופים בתוכם בזכוכית אפילו הם חדשים שלא נשתמש בהן חמץ מעולם⁵¹⁹ לפי שמקצת האומנים עושים פעולת הציפוי על ידי סובין⁵²⁰ והרי יש כאן חמץ בלוע בתוך הציפוי אבל כלי חרס שאינן מצופים אלא שניטף עליו מעט זכוכית מציפוי כלי אחר מותר להשתמש בו אם הוא חדש לפי שאחר כך מכניסין אותו לכבשן או לתנור מלא אש ונשרף הסובין שבו שאין האומן חס עליו לשורפו ולצרפו היטב כיון שאיננו מצופה בזכוכית אינו מתקלקל כלום באש אבל אותו כלי חרס שהוא מצופה בזכוכית חס עליו

⁵¹³ כדלעיל ס"ז, וש"נ.

⁵¹⁴ מ"א סוף ס"ק מד.

⁵¹⁵ שאם רוצה לאפות בו מצות, צריך לכוין להתירו ולהוליך הגחלים על פני כולו.

⁵¹⁶ כדלקמן סעי"ג.

⁵¹⁷ **גמרא דף ל ע"ב**, לפירוש הערוך ערך קניא, ור"ת בתוס' ע"ז לג, סעי"ב. כתובות קז, ב ד"ה הני. שו"ע סכ"ג.

⁵¹⁸ **רא"ש פ"ב ס"י ח**. עולת שבת ס"ק כא. משא"כ כשהזכוכית מחופה על כלי כסף, יתבאר לקמן סעי"ה שיש לה דין כלי זכוכית.

⁵¹⁹ הלכות ומנהגי מהר"ש ס"י שפח. מהרי"ל ה"ל מאכלות אסורות בפסח (ע" קלט-קמ). **רמ"א** סכ"ג.

⁵²⁰ מהר"ש ומהרי"ל שם. **ט"ז** ס"ק כט. מ"א ס"ק מו.

שלא יתקלקל הזכוכית שבו מחמת חום האש ולכך ממהר הוא להוציאו מן האש ולפיכך מחמירין שלא להשתמש בהם בפסח⁵²¹ :

ע ומכל מקום אין להחמיר אלא במקומות שנהגו להחמיר⁵²² וגם באותן מקומות אם ברי לו שכלי חרס זה לא עירב האומן סובין בציפוי יש להקל להשתמש בו בפסח⁵²³ אם אין שם מנהג ידוע להחמיר גם בזה ולפיכך נוהגים בקצת מקומות שלא להשתמש בהן בפסח אפילו הם חדשים אלא אם כן עמד הישראל על גבי האומן לראות שלא יתקן ציפוי⁵²⁴ הבדיל⁵²⁵ והצבע⁵²⁶ על ידי סובין ואין להחמיר בזה אלא במקום המנהג⁵²⁷ שמעיקר הדין אין לחוש לזה שהרי אין הבדיל או הצבע מתדבקין בכלי אלא על ידי ליבון הכלי באש ואזי נשרף כל ממשות הסובין⁵²⁸.

ולא עוד אלא אפילו כלי מתכת ישן שנתבשל בו חמץ כל השנה, ואחר כך חיפהו בבדיל, יש להתיר מעיקר הדין להשתמש בו בפסח בלא הגעלה, לפי שהליבון שמלבנים אותו בשעת ציפוי מפליט האיסור ממנו כמו שאם היה מגעילו, שהרי האש מחממו כל כך מבחוץ⁵²⁹ עד שהבדיל ניתך בתוכו מבפנים, וליבון כזה אינו גרוע

⁵²¹ מהרי"ל שם. מ"א שם.

⁵²² דרכי משה ס"ק יז בשם מהר"י ברונא. רמ"א סכ"ג.

⁵²³ מהרי"י ברונא שם. מ"א ס"ק מו.

⁵²⁴ מ"א שם (לענין המצופים זכוכית). וראה הערות לשו"ע אדה"ז שכנראה חסר כאן איזה תיבות (אוצ"ל: שלא יערב סובין בציפוי וכן בכלים הצבועים או מחופים בדיל יעמוד על האומן לראות שלא יתקן ציפוי כו').

⁵²⁵ דרכי משה שם בשם מהר"י ברונא, שגם בבדיל יש אותו חשש. רמ"א סכ"ד. ובבאר היטב ס"ק נב שנוהגין לעמוד על גביו בשעת מלאכה.

⁵²⁶ עולת [שבת] ס"ק כב. לבוש סכ"ד. דרכי משה ס"ק יח בשם מהר"י ברונא, שלא להשתמש בכלים צבועים אפילו חדשים. רמ"א שם.

⁵²⁷ רמ"א שם.

⁵²⁸ עולת שבת סכ"ב לבוש סכ"ד. (לענין בדיל. ובעולת שבת סכ"א ולבוש סכ"ג, התירו אף בהיתוך זכוכית מטעם שהוסק בכבשן).

⁵²⁹ היינו שגם ליבון קל מבחוץ מועיל להכשיר מהטעם שנבלע מבפנים. וראה לעיל (הערה 60).

מהגעלה, כיון שהיד סולדת בו משני עבריו מבית ומחוץ בכל שטח הכלי⁵³⁰.

אלא לפי שלפעמים עושים זה הציפוי במהירות ואינו עולה בכל שטח הכלי לפי שלא הרתיחו אותו יפה וזה מצוי מאוד⁵³¹ לפיכך נכון להורות שיגעילו אותם אחר הציפוי⁵³² (ואם האומן שציפהו הוא נכרי צריך להטבילו⁵³³ בלא ברכה⁵³⁴ אחר הציפוי קודם⁵³⁵ ההגעלה כמו שנתבאר ביורה דעה סימן ק"כ⁵³⁶).

אבל כלי חרס ישן המחופה בבדיל או עופרת אפילו הגעלה וליבון אין מועילין לו להכשירו כדין כלי חרס⁵³⁷ שאינו נכשר על ידי הגעלה וליבון ואף על פי שחיפהו כשהיה חדש שעדיין לא נשתמש בו ולא נבלע כלום בהחרס עד לאחר שחיפהו בעופרת ואז עופרת הוא מפסיק בין החרס ובין החמץ שנשתמש בתוכו אין זה מועיל כלום להיות נדון ככלי מתכות הנכשרים על ידי הגעלה לפי כשנשתמש בו חמץ בחמין נבלע החמץ בכל עובי הכלי ונבלע גם בחרס שתחת העופרת⁵³⁸ ושוב אינו נפלט ממנו לעולם :

⁵³⁰ שו"ת רא"ם ח"א סי' מג. מ"א ס"ק כז. וכדלעיל ס"י ושי"נ. וראה קובץ דברי תורה יב ע' מה.

⁵³¹ פ"ח סוף ס"ה. וראה לעיל סל"ט שהתכת הבדיל מועלת לשריפת ממשות האיסור שתחתיו, והליבון שבשעת הציפוי מועילה למה שבלוע באותו מקום בכלי.

⁵³² (שיירי) כנסת הגדולה הגה"ט. פ"ח שם.

⁵³³ שו"ת הרא"ם שם. (שיירי) כנסת הגדולה שם. מ"א סוף ס"ק כז.

⁵³⁴ כנסת הגדולה שם. ח"י ס"ק מא.

⁵³⁵ בקונטרס השלחן הגיה: אפילו קודם. וראה קובץ כינוס תורה ט ע' לג.

⁵³⁶ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה רמ"א שם סעיף א (בכלי חרס המצופים באבר, שספק אם ציפוי האבר מצריכו טבילה).

⁵³⁷ גמרא ל, ב. לפירוש רש"י ד"ה קונייא. רמב"ם פ"ה הכ"ה. רשב"א (ראה תורת הבית הארוך בית ה שער ו סא, א). ר"ן שם (ח, סע"ב). ב"י ביו"ד סי' קלה ובשו"ע שם ס"ו. טור (כאן). פ"ח סכ"ג. ח"י ס"ק סד בשם רוב האחרונים.

⁵³⁸ פ"ח שם.

עא כלי עץ המצופים בסממנים דינם ככלי חרס שאין הגעלה מועלת להם אם נשתמש בהם חמץ⁵³⁹ בחמין⁵⁴⁰ שהסממנים מעכבים על מי ההגעלה שלא יפליטו מה שבלוע בתוך העץ שתחתיהם⁵⁴¹ (אבל אם לא נשתמש בהם חמץ אינם אסורים בפסח אלא במקום שנהגו להחמיר⁵⁴² כמו שנתבאר למעלה⁵⁴³):

עב כל כלי השתיה בין כוסות בין צלוחיות בין קנקנים⁵⁴⁴ אפילו הם של חרס⁵⁴⁵ כיון שתשמישן בצונן כל השנה הרי לא נבלע בהם כלום ולפיכך אין צריך להגעילן כלל אלא די להם בשטיפה מעיקר הדין (אבל המנהג הוא שלא להשתמש בפסח כלל בכלי חרס ישנים כמו שנתבאר למעלה⁵⁴⁶) דהיינו שידיחם וישפשפם היטב במים כדי להסיר ולמרק האיסור הדבוק בהם בעין ואחר כך חוזר ושוטפן במים בלי שפשוף⁵⁴⁷ כמו שיתבאר ביורה דעה סי' קכ"א ומותר להשתמש בהן אחר כך אפילו בחמין.

ואף על פי שלפעמים מניחין אותם אצל האש לחמם בהן יין ונותנים פתיתי לחם חמץ ביין החם שבתוכן⁵⁴⁸ וגם כוסות של עץ לפעמים מערין לתוכם שכר חם עם שכר צונן⁵⁴⁹ ולפעמים שוהה

⁵³⁹ רא"ש פ"ב סוס"י ח, בשם רבנו האי. **טור ושו"ע** סכ"ד.

⁵⁴⁰ ארחות חיים סי' צח. ב"י ד"ה כתב רבנו האי.

⁵⁴¹ לבוש. וצ"ע בסעיף לח (הגהת מהרי"ל).

⁵⁴² רמ"א סכ"ד.

⁵⁴³ סוף סס"ט וריש ס"ע. וראה לקמן סי' תסז סכ"ג.

⁵⁴⁴ ע"ז עה, ב. **טור ושו"ע** סכ"ה.

⁵⁴⁵ טור ושו"ע שם.

⁵⁴⁶ סעיף מג.

⁵⁴⁷ ח"י ס"ק לג. **טור ושו"ע** יו"ד סי' קכא ס"א. וראה לעיל ס"א (בכלים שאינו רוצה להגעילם), וסי' תמז ס"ג.

⁵⁴⁸ שו"ת הרשב"א ח"א סי' שעב וסי' תתיז. שו"ע שם.

⁵⁴⁹ רבנו ירוחם נתיב ה ח"ב (מ, א). ב"י ד"ה וכל כלי. ח"י.

בתוכם מעת לעת ונעשה כבוש כמבושל⁵⁵⁰ כמו שנתבאר למעלה⁵⁵¹ מכל מקום כיון שרוב תשמישן כל השנה הוא בצונן פחות ממתת לעת לא החמירו בהן חכמים להגעילם⁵⁵² אם אינו בן יומו מבליעת החמץ⁵⁵³ שנבלע בהן על ידי חמין או על ידי כבישה מעת לעת.

אבל כלים שרוב תשמישן כל השנה הוא להשהות משקה חמץ בתוכם מעת לעת או יותר כגון חבית וכדים של שכר צריך להכשירם על ידי מילוי ועירווי או על ידי הגעלה בכלי ראשון אף אם אינם בני יומן⁵⁵⁴.

ולדברי האומרים⁵⁵⁵ שאין הולכים בהגעלת כלים אחר רוב תשמישן אף כוסות וצלוחית צריך להכשיר על ידי מילוי ועירווי או על ידי הגעלה בכלי ראשון וכן המנהג פשוט במדינות אלו⁵⁵⁶ ואין לשנות אבל אם עבר ולא הכשירם כלל רק שהדיחם ושפשפם היטב והשתמש בהן בפסח אפילו בחמין הרי חמין הללו מותרין לפי שבדיעבד סומכין על סברא הראשונה⁵⁵⁷:

עג כל כלי זכוכית אפילו נשתמש בהן חמץ בחמין כל השנה ואפילו אותם ששהה משקה חמץ בתוכם כמה ימים ושנים כגון צלוחיות שפיהם צר שדרך להכניס בהם שכר לקיום אין צריכים שום הכשר לפסח אלא די להם בשטיפה כדינה לפי שהם חלקים

⁵⁵⁰ מרדכי סוף רמז תקעד, בשם רבנו יחיאל. הובא בב"י ד"ה ולענין כלי זכוכית.

⁵⁵¹ סעיף ס. וראה לעיל סי' תמז סכ"ז וש"נ.

⁵⁵² רשב"א שם. שו"ע שם.

⁵⁵³ רשב"א שם. ב"י שם. וכדלעיל סל"א.

⁵⁵⁴ כדלעיל ס"ס (במוסגר).

⁵⁵⁵ לעיל סכ"ו.

⁵⁵⁶ רשב"א שם. רמ"א ס"ו וסכ"ה. וראה גם לעיל סכ"ז.

⁵⁵⁷ ח"י ס"ק לב. וכדלעיל סכ"ח.

וקשים ואינן בולעים כלום⁵⁵⁸.

ויש אומרים⁵⁵⁹ שאפילו הגעלה אינה מועלת לכלי זכוכית שנשתמש בהן חמץ בחמין או על ידי כבישה מעת לעת⁵⁶⁰ דכיון שתחלת ברייתן הוא מן החול הרי הן ככלי חרס וכן המנהג פשוט במדינות אלו⁵⁶¹.

לפיכך נוהגין שלא להשתמש בפסח בשום כלי זכוכית שיש לחוש בו שמא עירו לתוכו משקה חמץ חס או שמא נשתהה בתוכו משקה חמץ מעת לעת אבל אם עבר והשתמש בו בפסח⁵⁶² אפילו בחמין בלא שום הכשר הרי חמין הללו מותרין אם רוב תשמיש כלי זה כל השנה הוא בצונן פחות מעת לעת⁵⁶³ אבל אם רוב תשמישו כל השנה הוא בחמין או אפילו בצונן אלא שרוב הפעמים דרך להשהות משקה חמץ בתוכו מעת לעת⁵⁶⁴ או יותר כגון צלוחיות שפיהם צר שדרך להכניס בהן יי"ש⁵⁶⁵ לקיום אף בדיעבד אסורין החמין שנשתמשו בו או המשקה שעמד בו מעת לעת אלא אם כן הכשירו קודם שנשתמש בו על ידי הגעלה⁵⁶⁶ או על ידי

⁵⁵⁸ ראבי"ה סי' תסד (ע' 91). שו"ת רשב"א ח"א סי' רלג. ר"ן פ"ב (ט), א סוף דיבור הראשון). שו"ע סכ"ו. וראה מ"מ וציונים.

⁵⁵⁹ מרדכי רמז תקעד, ואגור סי' תשלז, בשם רבנו יחיאל מפרי"ש. רמ"א סכ"ו. סמ"ג ל"ת עח (ל, ב). הובא בב"י ד"ה ולענין כלי זכוכית.

⁵⁶⁰ ראה לעיל סס"א, שבזה מועלת הגעלה או מילוי ועירו אפילו בחרס, וכאן בזכוכית חושש לדעת האוסרים. וראה שו"ת צמח צדק או"ח סי' קה. יגדיל תורה (נ.י.) יב ע' לא. הערות לשו"ע אדה"ז. הוספות למנחת פתים או"ח סי' תנא סכ"ו. אמרי יושר ח"ב סי' קמד. מ"מ וציונים. העו"ב תשנ ע' 120.

⁵⁶¹ אגור סי' תשלו. רמ"א סכ"ו. וראה לעיל סי' פז קו"א ס"ק א.

⁵⁶² דרכי משה ס"ק יט. ט"ז ס"ק ל. מ"א ס"ק מט.

⁵⁶³ שבזה מותר לדעה האי' דלעיל סע"ב. וראה מ"מ וציונים.

⁵⁶⁴ שבפחות מזה אינו מפליט בכלי גם היי"ש החרף. ראה מ"מ וציונים. העו"ב תתמט ע' 55.

⁵⁶⁵ ראה לעיל סס"ב-ג (אם מועלת הגעלה בכלים של יי"ש שאינם של חרס). מ"מ וציונים. פסקי הרב ע' מח.

⁵⁶⁶ מ"א שם. חיי ס"ק סח.

מילוי ועירווי⁵⁶⁷:

עה⁵⁶⁸ כלי כסף המצויירים בצד הפנימית שלהם בהיתוך זכוכית⁵⁶⁹ (שקורין גישמעלצ"ט) אין להשתמש בו בפסח לכתחלה אפילו על ידי הגעלה לפי מנהג מדינתנו שמחמירין כהאומרים⁵⁷⁰ שאין הגעלה מועלת לזכוכית אבל אם הוא בצד החיצון של הכלי מותר להשתמש בו בפסח על ידי הגעלה⁵⁷¹ או על ידי מילוי ועירווי⁵⁷² שהרי ההיתוך זכוכית שמבחוץ לא בלע כלום מהחמץ שנשתמש בו מבפנים⁵⁷³.

ואף שלפעמים עירו לתוכו חמץ רותח וכלי מתכות שחם מקצתו חם כולו ונתחמם גם צד החיצון של הכלי ונבלע שם טעם החמץ בזכוכית הקבוע שם (כמ"ש למעלה⁵⁷⁴ שיש סוברין כן) מכל מקום כשישתמש בו בפסח לא יהיה נפלט כלום מהזכוכית למשקה שבתוכו אף אם יהיה משקה רותח ועל ידי כן יתחמם גם צד החיצון של הכלי שכלי מתכות שחם מקצתו חם כולו מכל מקום מקצת חום זה שאינו חם אלא מחמת חום מקצת השני אין לו כח להפליט גיעול הבלוע שם ולהוליכו למקצת השני כמו שנתבאר

⁵⁶⁷ שמועיל כשנאסר ע"י כבישה מעת לעת, כדלעיל ס"ס-סא (ומותר כאן בדיעבד, אפילו להאוסרים מילוי ועירווי בכלי זכוכית). וראה אמרי יושר שם.

⁵⁶⁸ סימון סעיף עד חסר בכל הדפוסים.

⁵⁶⁹ משא"כ כלי חרס המצופים בתוכם בהיתוך זכוכית, יש לה דין כלי חרס לכל הדעות, כדלעיל ס"ס"ט.

⁵⁷⁰ **מרדכי** רמז תקעד, בשם רבנו יחיאל. וכדלעיל סעי"ג.

⁵⁷¹ תרומת הדשן סי' קלב. רמ"א סכ"ו.

⁵⁷² שמועיל בכלים שנשרה בהם חמץ בצונן, כדלעיל ס"ס. וראה מ"מ וציונים.

⁵⁷³ תרומת הדשן שם (אף כשעירו בתוכו חמץ רותח, כדעה הב' דלעיל סכ"ב. ומכ"ש בשריה בצונן).

⁵⁷⁴ סעיף כב (אלא ששם נפלט ע"י הגעלה, משא"כ כאן שלא מועיל הגעלה בכלי זכוכית). וראה הערות לשו"ע אדה"ז (כאן ושם). פסקי אדמו"ר הזקן ע' 141. קובץ דברי תורה יח ע' צו ואילך.

ביו"ד סי' צ"ד⁵⁷⁵ (ואין חוששין שמא ירתיח בו משקה אצל האש בתוך הפסח ויתחמם צד החיצון של הכלי חום גדול מחמת האש ויפלוט טעם החמץ הבלוע בהיתוך זכוכית הקבועה בו לפי שאין דרך כלל להרתיח אצל האש כלי כסף חשובים המצויירים⁵⁷⁶):

עו עופות שנצלו בפסח בשפוד ישן שכל השנה צלו בו⁵⁷⁷ בשר מלוח במלח שלא נבדק מפירורי חמץ שדרכם להמצא בין המלח הרי עופות הללו מותרין⁵⁷⁸ כיון שאין בשפוד חמץ ודאי אלא חשש ספק פירורי חמץ שבין המלח ומספק אין לאסור בדיעבד⁵⁷⁹ כי אין מחזיקין איסור מספק⁵⁸⁰ אבל אם פעם אחת צלו בשפוד זה מולייתא או שאר חמץ אפילו משהו ובפסח צלו בו בשר בלא הכשר⁵⁸¹ בינתיים הרי בשר זה אסור אפילו בהנאה⁵⁸² (אם השפוד הוא בן יומו⁵⁸³ ולמנהגנו⁵⁸⁴ אפילו אינו בן יומו) שמהו חמץ שנבלע בשפוד קודם הפסח לא נתבטל בתוכו בס'⁵⁸⁵ מטעם שנתבאר ביו"ד סימן צ"ט⁵⁸⁶ ע"ש :

⁵⁷⁵ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה דעה הא' בשו"ע שם סי"א (שמשערים רק במה שנתחב בקדירה), שהיא עיקר (ראה ש"ך שם סי"ק ג), לפירוש המ"א כאן סי"ק כד.

⁵⁷⁶ תרומת הדשן שם. וראה פס"ד צמח צדק (קעו, א).

⁵⁷⁷ ראה יו"ד סי' עו סי"ד אם השפוד נאסר מחמת דם הבשר שצלו בו.

⁵⁷⁸ סימני סי' התרומה סי' נה (שמתיר לצלות בו אף לכתחלה). **מרדכי** רמז תקנה (להתיר בדיעבד כשנצלו). שו"ע סכ"ז.

⁵⁷⁹ **רמ"א** סכ"ז.

⁵⁸⁰ בדק הבית בסוף הסימן. **מ"א** סי"ק נא. **פרי"ח** סכ"ז. וראה גם לעיל סי' תכט סי"ט ושי"נ.

⁵⁸¹ ראה לעיל סי"ג מהו ההכשר לשפוד.

⁵⁸² מ"א שם. ח"י סי"ק סט.

⁵⁸³ **פרי"ח** שם.

⁵⁸⁴ דלעיל סי' תמוז סי"ח.

⁵⁸⁵ בי"ח סי"י ד"ה סלים. מ"א סי"ק כ וסי"ק נא. וראה העו"ב תמו ע' 44.

⁵⁸⁶ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה לעיל סל"ה ושי"נ.

עז נוהגין להדיח הברזות שבחביות של יין⁵⁸⁷ שמסתפקין מהן כל השנה ורוצה להסתפק מהן בפסח לפי שכל השנה משתמשין בברזות בידים המלוכלכות מחמץ⁵⁸⁸:

עח העצים שתוחבים בהם כלי שתיה⁵⁸⁹ של שכר⁵⁹⁰ בודאי נתלכלך העץ מלכלוכית השכר שבתוך הכלי כיון שהעץ נתחב לתוך חלל הכלי⁵⁹¹ ולפיכך אין לתחוב בו כלים בפסח אלא אם כן הדיחו יפה:

תנב סדר זמן הגעלת כלים ובו ל' סעיפים:

א סדר הגעלה לוקח יורה ומרתח בה מים ומכניס לתוכה כל כלים⁵⁹² הצריכים הגעלה בכלי ראשון⁵⁹³.

וכלי גדול שאינו נכנס כלל לתוכה יעשה שפה⁵⁹⁴ של טיט⁵⁹⁵ סביב לפיו כדי שיקבל מים רבים ויעברו המים על כל שפתו ואחר כך ימלאנו מים על כל שפתו וירתחם בתוכו אצל האש ונמצא שגם שפת הכלי הוגעל על ידי הרתחים שעברו על גביו ואף על פי שהרתחין אינן מתעכבין הרבה על שפת הכלי⁵⁹⁶ שמיד הן זבין ויורדים משם דרך הטיט⁵⁹⁷ מכל מקום הרי גם כל השנה לא נתעכב החמץ על גבי שפת הכלי ולא נבלע בו החמץ אלא על ידי

⁵⁸⁷ מהרי"ל ה"ל ל' יום קודם הפסח (ע"י יא). רמ"א סכ"ז.

⁵⁸⁸ מהרי"ל שם. מ"א ס"ק נב.

⁵⁸⁹ שו"ת מהרי"ל ווייל סי' קצג. רמ"א סכ"ז.

⁵⁹⁰ מהרי"ל ווייל שם. מ"א ס"ק נג.

⁵⁹¹ ח"י ס"ק עא.

⁵⁹² ע"ז עו, סע"א. טור ולבוש ס"א.

⁵⁹³ שנתבארו לעיל סי' תנא סכ"ה.

⁵⁹⁴ גמרא ע"ז דף עו, רע"ב. טור ושו"ע ס"ו.

⁵⁹⁵ ר"ף פסחים פ"ב (ח, ב). רא"ש שם פ"ב סי' ז. טור ושו"ע שם.

⁵⁹⁶ פר"ח ס"ו.

⁵⁹⁷ מ"א ס"ק יא.

ניצוצות⁵⁹⁸ הניתזים מהתבשיל לשפת הכלי⁵⁹⁹ ומכל מקום אם לא יעשה שפה לפיו כדי שיעברו הרותחין על שפתו אין הגעלה עולה לשפתו ע"י ניצוצות הניתזין על גביו מהרותחין שבתוכו לפי שיש לחוש שמא עכשיו בשעת הגעלה זו לא יעלה ניצוצות על (כל) שפתו משא"כ האיסור שנתבשל בתוכו פעמים הרבה אי אפשר שלא העלה ניצוצות על (כל) שפתו פעם אחת⁶⁰⁰.

ואם אינו רוצה לעשות לו שפה ימלאנו מים היטב וירתחם בתוכו אצל האש ויקח אבן רותח או לפיד אש וישליכנו לתוך הרותחין ומתוך כך ירתיחו יותר ויגברו ויעלו על כל שפתו⁶⁰¹:

ב (ולאחר שהגעילו על ידי שפה או על ידי אבן ולפיד ישפוך הרותחין מתוכו וישטפנו במים קרים ויחזור וימלאנו מים וירתחם בתוכו ויגעילנו כמשפט הראשון על ידי שפה או אבן ולפיד אש אם הוא מגעיל בערב פסח משעה חמישית ואילך והכלי הוא בן יומו⁶⁰² כמו שיתבאר⁶⁰³).

וכל זה בכלי שלא נשתמש בו חמץ אלא מתוכו כדרך תשמיש כל הכלים ולכך הוא נכשר על ידי הגעלת הרותחין שבתוכו דכבולעו כך פולטו אבל כלי שנשתמש חמץ גם בצד החיצון שלו כגון כלי ששואבין בו רותחין מכלי ראשון⁶⁰⁴ וכן קערה שמכסין האלפס בצד החיצון שלה⁶⁰⁵ אינן נכשרין על ידי הגעלת הרותחין

⁵⁹⁸ גמרא שם. ט"ז ס"ק יא. מ"א שם.

⁵⁹⁹ רש"י שם ד"ה מה בולעו. ט"ז שם.

⁶⁰⁰ רש"י שם ד"ה כך. ט"ז שם.

⁶⁰¹ ראבי"ה ס"י תסד (ע' 84) בשם אביו רבנו יואל. רא"ש שם. טור ושו"ע שם.

⁶⁰² תוס' חולין ק, ב סוף דיבור הראשון. רא"ש פ"ז דחולין סוסי"י לח (שמועיל להסוברים שאין אומרים חתיכה נעשית נבלה בשאר איסורים).

⁶⁰³ סעיף כב (במוסגר), ושי"נ. וראה מ"מ וציונים.

⁶⁰⁴ מהרי"ל ה' הגעלה (ע' יח). מ"א ס"ק יא. פרי"ח ס"ו.

⁶⁰⁵ מ"א שם. ח"י ס"ק כ. וכדלעיל ס"י תנא סכ"ו (שרגילין כך לפעמים) וסמ"א (שנאסר ע"י הזיעה).

שמתוכן⁶⁰⁶ אלא צריך להכניסן כולם לתוך יורה גדולה כדי שיעלה הרותחים על צד החיצון שלהם :

ג וכשמכניס הכלים ליורה צריך ליוהר שיהיו המים מעלין רתיחה⁶⁰⁷ דהיינו אבעבועות⁶⁰⁸ בשעת כניסת הכלים לתוכם שהגעלה אינה אלא ברותחין שמעלין אבעבועות אבל לא בחמין אף על פי שהיד סולדת בו⁶⁰⁹.

ואם מכניס ליורה כלים הרבה זה אחר זה ורגילות כשמכניסין כלי אחד לתוך הרותחין מיד נחים מרתיחתם צריך להמתין שלא יכניס כלי השנייה עד ישובו המים ויעלו אבעבועות וכן ימתין בהכנסת כל כלי וכלי⁶¹⁰.

ומאוד צריך להזהר בזה שאם לא נזהר בזה הרי הפסיד ההגעלה לגמרי אבל העולם אינן נזהרין בזה ויש שלימדו עליהם זכות⁶¹¹ לפי שאין דרך להגעיל רק כפות שרוב תשמישן הוא בכלי שני⁶¹² וקערות שרוב תשמישן הוא על ידי עירווי מכלי ראשון⁶¹³ וכוסות שרוב תשמישן הוא בצונן⁶¹⁴ וכלים הללו וכיוצא בהם אין צריך להגעילן ברותחין אלא די להם בחמין שהיד סולדת בו⁶¹⁵ אבל כלים שרוב תשמישן הוא על ידי חום כלי ראשון אפילו בדיעבד אוסרין את החמין שנשתמשו בהם אם הגעילן בחמין שלא העלו

⁶⁰⁶ ראה גם לעיל סי' תנא ס"ח (במוסגר).

⁶⁰⁷ הגהת סמ"ק סי' ריג (ע' רטו אות ד). תרומת הדשן סי' קלא. ב"י ד"ה ומ"ש בתשובות. [רמ"א ס"א.

⁶⁰⁸ אגור סי' תשמב. אליה זוטא ס"ק א. ח"י ס"ק ז.

⁶⁰⁹ תרומת הדשן שם.

⁶¹⁰ אגור ותרומת הדשן ואליה זוטא וח"י שם.

⁶¹¹ אליה זוטא שם. ח"י שם.

⁶¹² כדלעיל סי' תנא ס"יב (לדעה האי' שם).

⁶¹³ כדלעיל שם סכ"ו (לדעה האי' שם).

⁶¹⁴ כדלעיל שם סע"ב (לדעה האי' שם).

⁶¹⁵ משמעות תרומת הדשן שם.

רתיחה⁶¹⁶ :

ד יש מצריכין להשהות הכלים בתוך הרותחין⁶¹⁷ באומד הדעת⁶¹⁸ בכדי שיפליטו כל גיעולם ולא נהגו כן⁶¹⁹ ומנהגן של ישראל תורה הוא⁶²⁰ כי מי יודע לשער מתי יפליט הכלי כל גיעולו שאם באנו לומר שישהה אותו כל כך ברותחין כדרך ששהה בו האיסור כשנבלע בו לא היתה הגעלה אחת מועלת לו כלל שהרי נשתמש בו איסור זה כמה ימים והאיך יפלוט כולו בהגעלה אחת אלא ודאי כך קיבלו חכמים שבהגעלה אחת הוא פולט את הכל ואם כן אין חילוק בין אם ישהה הרבה ברותחין או אם יוציאנו מיד⁶²¹.

ומכל מקום טוב להשהותו מעט מזעיר בכדי שיהיה פנאי להרותחין ליכנס לתוך עובי הכלי ולהפליט הגיעול משם שאף שהפליטה נעשית כרגע מכל מקום צריך קצת שהייה כדי כניסת הרותחין לתוך עובי הכלי וכדי יציאת הגיעול לחוץ⁶²² :

ה ולאחר הגעלת כל כלי וכלי נהגו⁶²³ כל ישראל לשוטפו תיכף ומיד במים קרים כדי שלא יבלע מלכלוך מים רותחים שעל גביו שגיעול פליטת הכלי נתערב ברותחין⁶²⁴ ואף שכבר נתבטל בתוכם בס⁶²⁵

⁶¹⁶ אליה זוטא שם. ח"י שם. וראה לעיל סי' תנא סכ"ה. ולענין סכינים ראה לעיל שם סי"ד.

⁶¹⁷ ראבי"ה סי' תסד (ע' 86) בשם תשובת הגאונים. רי"ף פ"ב (ח, ב). רמב"ם פ"ה הכ"ד.

⁶¹⁸ שו"ת רשב"א ח"א סי' תעט. ר"ן פ"ב (ח, ב) ד"ה וכך.

⁶¹⁹ ראבי"ה שם. מרדכי רמז תקעט. טור ולבוש סי"ב.

⁶²⁰ פ"ח סוף סי'ו. וכדלעיל סי' תלב סי"א וש"נ.

⁶²¹ טיו"ד סי' קכא.

⁶²² כל בו סי' מח (י, ג). ט"ז סי"ק ב. ח"י סי"ק ה.

⁶²³ ראה זבחים צו, ב שמדינא אין צריך אלא בקדשים.

⁶²⁴ תוסי' ע"ז עו, א ד"ה מכאן. רא"ש שם פ"ה סי' לו. טור בשם תשובות רש"י (סי' רנט), ורב האי (מאה שערים למהרי"ץ גיאת ח"ב ע' פח). שו"ע סי"ז.

⁶²⁵ רא"ש שם. טור.

אף על פי כן נוהגין לכתחלה⁶²⁶ להעבירו מעל גבי הכלי על ידי שטיפה בצונן:

ו ולאחר גמר הגעלת הכלים ישפוך הרותחין שביורה החוצה שאסור להנות מהם לכתחלה⁶²⁷ לפי שגיעול פליטת הכלים מעורב בהם ואף על פי שנתבטל בתוכם בס' מכל מקום כיון שהמגעיל מכניס הכלי בידיים לתוך הרותחים כדי להפליט האיסור מן הכלי לתוך הרותחין הרי זה כמבטל איסור בתוך ההיתר בידיים⁶²⁸ אם יהנה מהרותחין שהאיסור נתבטל בהם⁶²⁹ אבל אם לא יהנה מהם אינו כמבטל איסור בידיים כיון שאין כוונתו רק להפליט האיסור מן הכלי ולא להנות מהמים שהאיסור נפלט לתוכם⁶³⁰ (ואפילו אם הכלים הנגעלים לא היו בני יומן⁶³¹ שהגיעול הנפלט מהם הוא נותן טעם לפגם אף על פי כן אין להתיר ליהנות לכתחילה מן המים שביורה שלא התירו נותן טעם לפגם אלא כשעבר ובישל בקדירה שאינה בת יומה שהתבשיל מותר באכילה⁶³² אבל לכתחלה אסור לבשל בקדירה שאינה בת יומה⁶³³ וזה שמכניס

⁶²⁶ איסור והיתר כלל נח דין עד. פרי"ח ס"ו. ח"י ס"ק כא.

⁶²⁷ **איסור והיתר** כלל נח דין עה (אפילו לרחיצה). ח"י ס"ק יח. **רמ"א ביו"ד סי' קכ"א** ס"ב (להשתמש). וראה גם שם סי' קלה ס"ב (לענין מילוי ועירוי). קובץ דברי תורה ו' ע' א. וכ"ה לקמן סכ"ג. ואם הגעיל קודם שעה ה' בכלי בן יומו ופחות מס', כדלקמן ס"ג, אזי אסורים המים מדינא, לדעת האוסרים נותן טעם בן נותן טעם בפסח, כדלעיל סי' תמז סוף סמ"ה. לקמן סי' תסז סמ"ו.

⁶²⁸ ביצה ד, ב (שאסור לבטל). וראה לעיל סי' תמב ס"ה, דהיינו אפילו קודם הפסח לאכלו בפסח.

⁶²⁹ איסור והיתר שם. ח"י שם.

⁶³⁰ סמ"ג ל"ת עח (ל, א). ר"ן ע"ז פ"ב (יב, ב) ד"ה איבעיא. ט"ז סוף ס"ק ה. פרי"ח ס"א ד"ה ואכתי. וראה גם לעיל שם וש"נ.

⁶³¹ ראבי"ה סי' תסד (ע' 86). **משמעות רמ"א שם** (דקאי על מ"ש לפני זה שם, שאין להגעיל כל זמן שהוא בן יומו). וראה מ"מ וציונים.

⁶³² כמבואר ביו"ד סי' קג ס"ה.

⁶³³ כמבואר ביו"ד סי' קכב ס"ב. וראה לעיל סי' תמז סמ"ז דהיינו אפילו לבשל קודם הפסח לשם הפסח.

הכלי בידים לתוך המים כדי להפליט האיסור הפגום מן הכלי לתוך המים הרי זה כמבשל בקדירה שאינה בת יומה אם יהנה מן המים שהאיסור הפגום נפלט לתוכם):

ז וכל הכלים אפילו שולחנות ותיבות הצריכין הגעלה יש ליזהר להדיחם ולשפשפם יפה קודם ההגעלה כדי שלא יהיה דבוק בהם שום משהו איסור בעין⁶³⁴ (אבל מעיקר הדין סתם כלים נקיים הם כמ"ש ביו"ד סי' צ"ה⁶³⁵) ואח"כ ינגבם יפה ממי ההדחה שעל גביהם שהם צוננים שלא יצננו מעט את מי ההגעלה⁶³⁶:

ח המגעיל כלים הבלועים מחמץ לאחר שהגיע זמן איסור אכילתו דהיינו בערב פסח מתחלת שעה ה'⁶³⁷ ואילך צריך להגעיל מתחלה את היורה שמגעיל בה את הכלים⁶³⁸ וישפוך את מי ההגעלה לחוץ וישטפנה בצונן⁶³⁹ וירתח בה מים אחרים ויכניס בתוכה את הכלים שאם לא יגעיל היורה מתחלה הרי המים שביורה נאסרין מחמת היורה שאין במים ששים כנגד כל עובי דופני היורה ושוליה⁶⁴⁰ וחוזרין המים הנאסרים ואוסרין את הכלים הנגעלין בתוכו שפליטת היורה שבתוך המים נבלע בכלים⁶⁴¹:

⁶³⁴ כדלעיל סי' תנא ס"ז, שאין הגעלה מועלת למה שעומד בעין.

⁶³⁵ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה ש"ך שם ס"ק א. לעיל סי' תמו סני"ו וש"נ.

⁶³⁶ מהרי"ל ה"ל הגעלה ע' כ. מ"א ס"ק ט.

⁶³⁷ ראה מ"א ס"ק ו. ח"י ס"ק א.

⁶³⁸ רא"ש פ"ב סי' ז, בשם הגאונים (שערי תשובה ר"פ) ובשם רש"י (מחזור ויטרי ה"ל פסח סי' ג). טור ושו"ע ס"א. וראה לעיל ס"ב, ולקמן סכ"ב, שהגעלה זו בלבדה אינה מספקת ליורה עצמה (וצריך להגעילה אח"כ פעם נוספת).

⁶³⁹ גאונים ורש"י שם, וכדלעיל ס"ה.

⁶⁴⁰ ראה פסקי אדה"ז ע' 48.

⁶⁴¹ טור ולבוש ס"ג.

ט וצריך שיהיה במים שביורה ס'⁶⁴² כנגד כל הכלים⁶⁴³ הנגעלים בתוכם שאם אין במים ס' כנגד הכלים הרי המים נאסרין מחמת פליטת הכלים וחוזרין ואוסרין את הכלים שפליטת הכלים שבתוך המים חוזרת ונבלעת בהם ואוסרתן כיון שלא נתבטלה בששים בתוך המים⁶⁴⁴ :

י ואפילו אם אינו מגעיל כל הכלים בבת אחת אלא מגעילן זה אחר זה לא די שיהא במים ס' כנגד כל כלי וכלי בלבדו אלא צריך שיהא בהם ס' כנגד כולם ביחד לפי שגיעול הנפלט מכלי הב' או הג' הרי גם גיעול הראשון חוזר וניער ומצטרף עם גיעול הב' וג' ואוסרין את המים שאין בהם ס' כנגדן⁶⁴⁵ כמו שנתבאר ביו"ד סי' צ"ט⁶⁴⁶ ע"ש :

יא במה דברים אמורים כשהכלים בשעה שמגעילן הם בני יומן מבליעת האיסור אבל אם אינן בני יומן אין צריך שיהיה במים ס'⁶⁴⁷ אפילו כנגד כלי אחד מהם שהגיעול הנפלט מהכלים הוא פגום ואף אם חוזר ונבלע בהם הרי הוא נותן טעם לפגם ומותר כשנעשה קודם הפסח כמו שנתבאר בסי' תמ"ז⁶⁴⁸ ואף על פי שקודם שנפלט הגיעול מן הכלים היה גם כן פגום ואף על פי כן צריך להגעילו ולהפליטו מן הכלי מדברי סופרים גזירה משום כלי בן יומו ואם כן עכשיו שהגיעול חזר ונבלע בהם מה הועיל כלום בהגעלתו מכל מקום כיון שהגיעול בעצמו הפגום מותר גמור הוא אפילו מדברי סופרים הרי יש נותן טעם בן נותן טעם של היתר

⁶⁴² תוס' חולין קח, ב ד"ה שנפל, וע"ז עו, א ד"ה מכאן. רא"ש פ"ב סי' ז. טור ורמ"א ס"א.

⁶⁴³ שו"ת הרשב"א ח"א סי' רסב.

⁶⁴⁴ רא"ש ורשב"א שם.

⁶⁴⁵ שו"ת רשב"א ח"א סי' רסב. הובא בב"י ד"ה כתב הרשב"א, ודרכי משה ס"ק ב. ש"ך יו"ד סי' קכא ס"ק כ. מ"א כאן ס"ק ו. ט"ז ס"ק ה. פר"ח ס"ב.

⁶⁴⁶ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה רמ"א שם ס"ו (בחתיכה).

⁶⁴⁷ רא"ש פ"ב סי' ז. ח"י ס"ק יא.

⁶⁴⁸ סעיף יח (אפילו בערב פסח).

דהיינו טעם פגום שהיה בלוע בכלי קודם ההגעלה הוא נותן טעם אחד של היתר וממנו נפלט הגיעול הפגום לתוך המים הרי נותן טעם ב' של היתר⁶⁴⁹ וכן המים חזרו ונבלעו בכלים הרי נותן טעם ג' של היתר והוא מותר גמור אף באיסורי תורה כמו שנתבאר ביו"ד סימן צ"ה⁶⁵⁰:

יב וכן אם היורה אינה בת יומה אין צריך להגעילה קודם הגעלת הכלים בתוכה⁶⁵¹ לפי שיש כאן ג' נותני טעם של היתר מן החמץ ליורה ומן היורה למים שבתוכה ומן המים לכלים הנגעלים והכל של היתר כיון שהגיעול הוא פגום:

יג וכל זה כשמגעיל בערב פסח משעה ה' ואילך וכן אפילו בכל ימות השנה אם מגעיל כלי הבלוע משאר איסורי תורה או איסורי דברי סופרים צריך לזוהר שלא יהיה בן יומו או שיהא במים ס' כנגדו⁶⁵² ואז מותר להגעיל אפילו אם מגעיל כלים הבלועים מאיסור עם כלים כשרים הבלועים מחמץ ואפילו אם מכניס ליורה כלי הבלוע מאיסור קודם שמכניס כלים הכשרים או שמכניסן ביחד בבת אחת⁶⁵³.

אבל אם מגעיל כלי החמץ קודם שעה ה' אף אם היורה הוא בן יומו אין צריך להגעילו תחלה⁶⁵⁴ וכן אין צריך שיהיה במים ס' כנגד הכלים אף אם הם בני יומן⁶⁵⁵ דכיון שהחמץ הוא מותר עדיין

⁶⁴⁹ רא"ש שם.

⁶⁵⁰ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה רמ"א שם ס"ב (שלכתחלה מחמירים כהאוסרים נותן טעם הב'). נקודת הכסף יו"ד סי' קג לט"ז ס"ק ו (שגם בנותן טעם לפגם לא התירו בבישול אלא בנותן טעם הגי'). לקמן סי"ג בהג"ה וש"י (שנותן טעם הגי' בכלי מותר לדברי הכל).

⁶⁵¹ רא"ש שם. מ"א ס"ק ו.

⁶⁵² טור ולבוש ס"ג.

⁶⁵³ שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' תכט. הגהות מיימוניות סוף הל' חמץ ומצה. ח"י ס"ק יג.

⁶⁵⁴ טור ושו"ע ס"א.

⁶⁵⁵ רא"ש פ"ב סי' ז. טור ושו"ע שם.

באכילה הרי יש כאן ג' נותני טעם של היתר קודם שיבא לכלל איסור דהיינו קודם שיגיע זמן איסורו⁶⁵⁶ ולפיכך אינו חוזר ונאסר אף כשיגיע זמן איסורו כמו שנתבאר בסימן תמ"ז⁶⁵⁷ * :

[* ועיין שם שאף האוסרים בבי' נותני טעם מודים בגי' נותני טעם⁶⁵⁸ מטעם המבואר שם ואין הדבר דומה לדגים שנתבשלו בקדירה של בשר שיש אוסרים לאכלם בחלב אף על פי שיש גי' נותני טעם מן הבשר לקדירה ומהקדירה להרוטב של דגים שבתוכה ומהרוטב לדגים⁶⁵⁹ לפי שטעם קלוש של בשר המובלע בדגים יש בו חשיבות טעם קצת כי נבלע אוכל באוכל שהדגים ראויין לאכילה והבשר נתן בהם טעם לשבח לכך אסור לאכלו בחלב אם נתבשלו בקדירה של בשר אבל טעם קלוש של חמץ שנפלט מן הכלים או מן היורה וחוזר ונבלע בכלים אינו חשוב טעם כלל כשיחזור ויפלוט בפסח לתוך התבשיל⁶⁶⁰].

יד במה דברים אמורים⁶⁶¹ כשמגעיל כלי חלב לבדם או כלי בשר לבדם אבל אם מגעילים ביחד⁶⁶² דהיינו שתוחב אותם ביורה בבת אחת ממש⁶⁶³ צריך ליזהר שיהיה במים ששים כנגד אחד מהם⁶⁶⁴ או שיהיה אחד מהם אינו בן יומו שאם שניהן הן בני יומן ואין במים ששים כנגד אחד מהם הרי נאסרו המים מחמת פליטת

⁶⁵⁶ תוס' חולין קח, ב סד"ה שנפל. שבלי הלקט סי' רז (פב, א). מ"א ס"ק א (ובסי' תנא סוף ס"ק לט). ח"י ס"ק ב.

⁶⁵⁷ סעיף מה.

⁶⁵⁸ תוס' ע"ז עו, א סד"ה בת. שבלי הלקט שם. מ"א שם. ח"י שם. ש"ך יו"ד סי' צד ס"ק טו בשם כמה פוסקים.

⁶⁵⁹ ס' התרומה רס"י סא. רא"ש חולין פ"ח סי' ל (שמטעם זה אוסרים נ"ט בר נ"ט בצליה ומתירים בבישול). רמ"א יו"ד סי' צה ס"ב (שהמנהג להחמיר לכתחלה כהאוסרים אף בבישול).

⁶⁶⁰ רא"ש פ"ב סי' ז. פר"ח ס"א ד"ה ומ"ש כדי. וראה פסקי אדה"ז ע' 160.

⁶⁶¹ זה שקודם שעה ה' הותר להגעיל כמה כלים יחד.

⁶⁶² הגהת סמ"ק סוס"י רכב (ע רלב ד"ה פי). הגהות מיימוניות (קושטא) פ"ה הכ"ג (קכט, סע"ב). שו"ע ס"ב. רמ"א יו"ד סי' צה ס"ג.

⁶⁶³ רמ"א שם. מ"א ס"ק ח.

⁶⁶⁴ ראה שערי יו"ד ע' שח.

הבשר ופליטת החלב המעורבת בהם וחוזרין ואוסרין את הכלים ואת היורה⁶⁶⁵ אבל כשאינו מגעילן ביחד אף על פי שמגעילן ביורה אחת אלא שמכניסן זה אחר זה לא נאסרו המים כלל לפי שיש כאן נותן טעם בן נותן טעם של היתר⁶⁶⁶ קודם שיבוא לכלל איסור דהיינו מן הבשר או החלב לכלי ומן הכלי להמים שביורה ועדיין הכל היתר כיון שעדיין לא נפלט לתוך המים אלא טעם חלב לבדו או טעם בשר לבדו⁶⁶⁷:

טו וכל זה מעיקר הדין אבל כבר נהגו במדינות אלו להחמיר להגעיל היורה תחלה אף אם אינה בת יומה ומגעיל בתוכה קודם שעה ה'⁶⁶⁸.

וכן נהגו שלא להגעיל שום כלי⁶⁶⁹ כשהוא בן יומו⁶⁷⁰ אף שהוא יחידי⁶⁷¹ ויש במים יותר מסי' כנגדו⁶⁷² ואפילו רוצה להגעילו קודם שעה ה'⁶⁷³ לא יגעילנו כשהוא בן יומו גזירה שמא יטעו להגעיל כלי הבלוע משאר איסורי תורה כשהוא בן יומו⁶⁷⁴ ולא ידקדקו אם יש במים סי' כנגדו ויחזרו המים ויבלעו בכלי ויאסרו אותם אם אין בהם סי' כנגדו שהרי אין כאן נותן טעם בן נותן טעם של היתר אלא של איסור הבלוע בכלי:

⁶⁶⁵ תוס' חולין קיב, א סד"ה הראשון. סי' התרומה סי' סא. הגהת סמ"ק והגהות מיימוניות שם.

⁶⁶⁶ אף שכאן אין גי' נותני טעם של היתר (כדלעיל סי"ג).

⁶⁶⁷ איסור והיתר כלל לד דין יז. דרכי משה שם ס"ק ג (דבדיעבד שרי). רמ"א שם. וראה מ"מ וציונים. פסקי אדה"ז ע' 164.

⁶⁶⁸ ב"ח בסוף הסימן. מ"א סוף ס"ק ו. פרי"ח ס"א ד"ה סוף דבר.

⁶⁶⁹ אולי לאפוקי שלחנות, כדלעיל ס"ז (ראה ח"י ס"ק יד).

⁶⁷⁰ הגהת סמ"ק סוס"י רכב (עי' רלב ד"ה פיו). רמ"א ס"ב.

⁶⁷¹ ט"ז ס"ק ח.

⁶⁷² ח"י ס"ק יד.

⁶⁷³ מ"א ס"ק ט. ח"י שם.

⁶⁷⁴ מ"א שם.

טז ויש חולקין על כל זה⁶⁷⁵ ואומרים אף כשמגעיל משעה ה' ואילך אין צריך להגעיל היורה תחילה אף שהיא בת יומה וכן אין צריך שיהא במים ס' כנגד הכלים אף אם הם בני יומן לפי שכל זמן שהכלים טרודים לפלוט הגיעול הבלוע בהם אינן בולעים כלום מהגיעול הנפלט מהם ולא הן מהגיעול הנפלט מן היורה שמחמת טרדתם לפלוט אין בהם כח לבלוע רק שצריך הוא להזהר שלא ישהה הכלים בתוך היורה יותר מדאי⁶⁷⁶ אלא ישהה אותם שם באומד הדעת⁶⁷⁷ בכדי שיפליטו כל גיעולם ויוציאם מיד שאם ישהה אותם שם לאחר שהפליטו כל גיעולם הרי הם חוזרין ובולעין מגיעול הנפלט מהם כבר או מן גיעול הנפלט מן היורה דכיון שאינם טרודין עוד לפלוט הרי הם חוזרין ובולעין ונאסרין אם הם בני יומן ואין במים ס' כנגדן או אם היורה היא בת יומה אף על פי שיש במים ס' כנגדן⁶⁷⁸:

יז וכן צריך ליזהר שלא להגעיל ביחד כלים שנבלע בהם איסור מרובה עם כלים שנבלע בהם איסור מועט⁶⁷⁹ כגון כפות⁶⁸⁰ שרוב תשמישן בכלי שני⁶⁸¹ ואין צריך לומר כוסות שרוב תשמישן בצונן⁶⁸² לא יגעילנו בבת אחת עם קערות שרוב תשמישן על ידי

⁶⁷⁵ **ראבי"ה** סי' תסד (ע' 85). **רא"ש** פ"ב ס"י ז. טור (סוף הסימן). ולמדוהו מדין בשר שנפל בחלב שבגמרא חולין קח, ב (כי נייח הדר פליט), לפירוש רשב"ם בתוס' שם ד"ה שנפל (דנייח מבליעתו). ורוקח ס"י רנ למד כן מגמרא שם ח, ב (לגבי סימנים).

⁶⁷⁶ **ראבי"ה** שם (סוף ע' 83). **טור** ושו"ע ס"א (כפירוש הגר"א שם). איסור והיתר כלל נח דין סד.

⁶⁷⁷ כדלעיל ס"ד.

⁶⁷⁸ שמ"מ אין בהם ס' כנגד היורה, כדלעיל ס"ח.

⁶⁷⁹ **ראבי"ה** הלי הגעלה (ע' 83). שו"ת רשב"א ח"א ס"י רסג (לדעה זו). **טור** ס"י **תנא**. מרדכי רמז תקעז (שרק קודם זמן איסורו מותר). שו"ע שם ס"ט וכאן ס"א.

⁶⁸⁰ **מ"א** ס"ק ב.

⁶⁸¹ כדלעיל ס"י תנא ס"ב.

⁶⁸² כדלעיל שם סע"ב.

עירו מכלי ראשון ואין צריך לומר עם קדירות של מתכות או עם כפות שמגיסין בהם הקדירה⁶⁸³ (אלא מתחלה יכניס ליורה הכלים שבליעתן מועטת ואח"כ יכניס הכלים שבליעתן מרובה⁶⁸⁴) שממהרין לפלוט גיעול הבלוע מהם ולאחר שפלטו כל גיעולם שאינם טרודין עוד לפלוט הרי הם חוזרין ובולעין גיעול הנפלט מכלי שבליעתן מרובה.

וכן צריך ליזהר שלא להגעיל מקצת כלי אחד ב' פעמים כגון כשמגעיל כלים גדולים שאי אפשר להכניס כל הכלי בתוך היורה בבת אחת לא יגלגלו ביד סביב במים שלא יחזור ויכניס במים ממקצת שכבר הוגעל פעם אחת ופלט כבר כל גיעולו ועכשיו כשחוזר ומכניסו במים הוא חוזר ובולע גיעול שפלט כבר או גיעול שנפלט משאר כלים שהוגעלו כבר או גיעול שנפלט מהיורה כיון שעכשיו אינו טרוד עוד לפלוט אלא כיצד יעשה יכניס במים חצי הכלי או שלישיתו ויוציאנו לאחר שפלט גיעולו ויחזור ויכניס צד השני ויצמצם כפי יכולתו שלא יכניס מקצת אחד פעמיים⁶⁸⁵:

יח ויש אומרים⁶⁸⁶ שאין צריך ליזהר בכל זה אף על פי שמגעיל משעה ה' ואילך והכלים הם בני יומן ואין במים ס' כנגדן והיורה היא גם כן בת יומה ואין חוששין שמא יחזרו ויבלעו מהגיעול שפלטו או מהגיעול שנפלט מהיורה לפי שאמרו חז"ל⁶⁸⁷ שטבע הרותחין לבלוע ולא לפלוט מה שבלעו כמו שנתבאר ביו"ד סי'

⁶⁸³ ראה מה שהגיה בקונטרס השלחן (ועל פי הוספת סימני המוסגר אין צריך להגיה).

⁶⁸⁴ מ"א ס"ק ו.

⁶⁸⁵ ראבי"ה ס"י תסד (ע"י 89). והגהות מיימוניות סוף הל' חמץ ומצה. מהרי"ל הל' הגעלה (ע"י יז). רמ"א ס"י תנא ס"ט (שרק קודם זמן איסור אין לחשוש לזה). הובא בט"ז כאן ס"ק ה. טור (שאחר זמן פליטתן יש לחוש שיבלעו).

⁶⁸⁶ ארחות חיים הל' חמץ ומצה סוס"י פח. כל בו ס"י מח (ט, ד). רמב"ן חולין קח, ב. הובא בר"ן חולין שם (מד, א). פר"ח ס"א.

⁶⁸⁷ חולין שם, לפירוש הרמב"ן שם. וראה מ"מ וציונים. פסקי אדה"ז ע' 112.

צ"ב⁶⁸⁸ וכן אלו הרוותחין שביורה בולעין הגיעול הנפלט מהכלים ומן היורה ואינן פולטין את הגיעול שבלעו דהיינו שאינן מבליעין אותו בתוך הכלים כל זמן שהן רוותחין⁶⁸⁹ דהיינו שמעלין רתיחה ואבעבועות⁶⁹⁰ ולפיכך אם קדם והוציא את הכלים מן היורה בעוד שהרוותחין מעלין רתיחה הרי לא נבלע בהכלים שום גיעול אבל אם הוציא לאחר שנחו מרתיחתן אף על פי שהיד סולדת בו הרי חזרו הכלים ובלעו גיעול שנפלט מהם או מהיורה לכך צריך לחזור ולהרתיח המים ויגעיל הכלים פעם שנית ויוציאם טרם שינוחו המים מרתיחתן⁶⁹¹:

יט ולפי ב' סברות אלו האחרונות מותר להגעיל כלים אף בתוך הפסח (פירוש בחולו של מועד אבל ביו"ט אין להכשיר כלים⁶⁹² אלא על דרך שיתבאר בסימן תק"ט⁶⁹³ ע"ש) אבל לפי סברא הראשונה⁶⁹⁴ כיון שאין תקנה להגעלה אלא על ידי ביטול בס' או על ידי היתר נותן טעם לפגם אם כן מליל ט"ו שהחמץ אסור במשהו וגם נותן טעם לפגם⁶⁹⁵ אסור לפי מנהגנו⁶⁹⁶ אין להכשיר

⁶⁸⁸ סימן זה בשוע"ר לא הגיע לידינו, וראה שו"ע שם ס"א.

⁶⁸⁹ רש"י חולין שם ד"ה והכא במאי עסקינן (לגבי חתיכה), ובמחזור ויטרי ע' 255 (לענין הגעלה). ראבי"ה הלי הגעלה (ע' 84).

⁶⁹⁰ כדלעיל ס"ג.

⁶⁹¹ ראבי"ה שם. עולת שבת ס"ק א. ט"ז ס"ק ג.

⁶⁹² ט"ז ס"ק ד.

⁶⁹³ סעיף י ואילך.

⁶⁹⁴ **תוס'** חולין קח, ב ד"ה שנפל (ששולל ב' הסברות האחרונות; אף שהם בשינוי קצת). **פר"ח** ס"א (שכל הפוסקים חלוקים על סברה הראשונה בהגעלה).

⁶⁹⁵ ראה **כל בו** סי' מח (י, א), לפירוש **ח"י ס"ק א** (שזה תלוי בזמן שנאסר במשהו ונותן טעם לפגם). וראה לעיל סי' תמז ס"ח (דקיי"ל שלא נאסרו אלא מליל ט"ו).

⁶⁹⁶ כדלעיל סי' תמז ס"ח.

שום כלי⁶⁹⁷ אלא ע"י ליבון באור⁶⁹⁸ שאז האיסור נשרף ונכלה לגמרי⁶⁹⁹ ואין לחוש בו שמא יחזור ויבלע בכלי :

כ ולענין פסק הלכה העיקר כסברא הראשונה⁷⁰⁰ שרתיחת המים אינה מעכבת את הכלים מבלוע וגם טרדת פליטת הכלים אינה מעכבתן מבלוע⁷⁰¹ (את הגיעול שהוא רך ונסרך ונדבק ונבלע בכלי שהרי הוא דומה לציר שהוא נבלע בבשר אף כשהבשר טרוד לפלוט את דמו⁷⁰² כמ"ש ביורה דעה סי' ע"ג⁷⁰³) ועוד⁷⁰⁴ שפליטת הכלים נגמרת במהרה מיד שמכניסן למים כמו שנתבאר⁷⁰⁵ ואם משהה אותם במים מעט יותר יש לחוש שמא חזרו ובלעו מה שפלטו או מה שפלטה היורה⁷⁰⁶ ועוד שכשמוציא הכלים מהיורה והן מלוכלכין במים חמין יש לחוש שמא ברגע זו בלעו ממים הללו שעל גביהן⁷⁰⁷ (שברגע זו אינן טרודין לפלוט) לפיכך אין הגעלה מועלת משעה ה' ואילך אלא א"כ יש במים ס' כנגד הכלים אם הם בני יומן ואם היורה היא בת יומה צריך להגעילה תחלה כמו

⁶⁹⁷ שו"ת הרשב"א ח"א סי' רסב. רמ"א סוף ס"א.

⁶⁹⁸ דרכי משה ס"ק ב. רמ"א שם.

⁶⁹⁹ כדלעיל סי' תנא ס"ז, וש"נ.

⁷⁰⁰ רמ"א סוף ס"א (מזה שאסר להגעיל בפסח. וכן הוכיח הפרי מגדים מש"ז ס"ק ב). פרי"ח ס"א.

⁷⁰¹ תוס' חולין קח, ב ד"ה שנפל (ששולל ב' הסברות האחרונות; אף שהם בשינוי קצת).

⁷⁰² הרשב"א בתורת הבית בית ד שער א (ב, ב). שבציר אין אומרים אידי כו' דמסרך סריכיל, ובשו"ת ח"א סי' תנו (ששאר איסורין דומים לציר ולא לדם). וראה פסקי אדה"ז ע' 60.

⁷⁰³ סימן זה בשו"ע"ר לא הגיע לידינו, וראה שו"ע שם ס"ג.

⁷⁰⁴ תוס' גמרא.

⁷⁰⁵ סעיף ד.

⁷⁰⁶ ראבי"ה סי' תסד (סוף ע' 83). טור.

⁷⁰⁷ כדלעיל ס"ה וש"נ.

שנתבאר⁷⁰⁸ לפי סברא הראשונה :

כא ומכל מקום יש להחמיר ולחוש גם לסברות האחרונות ולפיכך אף אם היורה והכלים אינן בני יומן וגם יש במים ס' כנגד הכלים יזהר בכל מה שצריך ליזהר לפי סברא השניה ובמה שצריך ליזהר לפי סברא שלישית⁷⁰⁹.

דהיינו⁷¹⁰ שיזהר שלא להגעיל כלים שבליעתם מועטת עם כלים שבליעתם מרובה⁷¹¹ ושלא להגעיל מקצת כלי שתי פעמים⁷¹² ושלא להשהות הכלים יותר מדאי שלא יחזרו ויבלעו הגיעול שפלטו⁷¹³ ואף על פי שזה הגיעול הוא נותן טעם לפגם וגם יש במים ס' כנגדו מכל מקום אם לא יזהר בדברים הללו הרי זה כמבליע הגיעול בידיים בתוך הכלים לפי סברא השניה (שכל זמן שהכלים טרודים לפלוט אינן בולעים כלום ומחמת שאינו נזהר יבלעו) ולכתחלה בודאי אין להבליעו בתוך הכלים⁷¹⁴ שהרי המים שביורה אסורין להנות מהם לכתחלה מחמת שהגיעול בלוע בהם כמו שנתבאר⁷¹⁵ וכלים הללו שהוא רוצה להנות מהם ולהשתמש בהם איך יבליע בהם את הגיעול.

וכן יזהר שלא להשהות הכלים עד שינוחו המים מרתיחתם שכשמשחה אותן במים חמים שאינן רותחין הרי זה כמבליע בהם

⁷⁰⁸ סוף סט"ז.

⁷⁰⁹ מ"א ס"ק ו (להחמיר בכל החומרות אפילו קודם שעה ה', ומכ"ש אחר ה' כשיש ס' ואינם בני יומם). משמעות רמ"א סוף ס"א (ליזהר בכל הדברים הנזכרים אחר שש). וראה מ"מ וציונים.

⁷¹⁰ שו"ע ס"א.

⁷¹¹ כדלעיל סי"ז.

⁷¹² כדלעיל שם בסוף הסעיף.

⁷¹³ כדלעיל סט"ז.

⁷¹⁴ ראה מ"מ וציונים.

⁷¹⁵ סעיף ו.

הגיעול בידים לפי סברא השלישית⁷¹⁶ ומטעם זה צריך ליזהר לכתחלה שלא להכניס הכלים עד שהמים יעלו רתיחה⁷¹⁷ שכשמכניסים קודם לכן יש לחוש שיפליטו ויחזרו ויבליעו⁷¹⁸ ואף שאין הדבר ברור⁷¹⁹ שיבליעו מה שיפליטו ואפשר שלא יספיקו לפלוט ולבלוע קודם שירתיחו המים מכל מקום כיון שלכתחלה אין להבליע בהם הגיעול אף שהוא נותן טעם לפגם ויש במים ס' כנגדו א"כ כל מה שאפשר לו לתקן שלא יבליע כלום צריך הוא לתקן וכיון שלפי סברא השלישית אם יזהר להכניס הכלים ליורה כשהמים רותחין כבר ולהוציאם מהיורה בעוד שהמים הם רותחין בודאי לא יבליעו כלום ואם לא יזהר בכך אפשר שיבלעו צריך הוא ליזהר לכתחלה ולהגעיל בענין שבודאי לא יבלעו כלום ואף על פי שאף אם יבלעו קודם רתיחת המים יפליטו אחר כך כשירתיחו המים⁷²⁰ ושוב לא יבלעו כשיזהר להוציאם מהיורה טרם שינוחו המים מרתיחתם מכל מקום לכתחלה צריך לתקן בענין שלא יבליעו כלל שאין להבליע איסור לכתחלה על דעת שיגעילו ויפליטו אחר כך.

וכיון שצריך להזהר בכל דברים הללו כשמגעיל משעה ה' ואילך לפיכך טוב לו לאדם שיזהר להגעיל קודם שעה ה' כדי שלא יצטרך ליזהר ולדקדק בכל דברים הללו⁷²¹ ויש (מהמדקדקים) שנוהגין להגעיל ג' ימים קודם הפסח⁷²²:

כב ואם רוצה להשתמש בפסח ביורה זו שהגעיל בה הכלים קודם שעה ה' או אפילו אחר שעה ה' אלא שלא היו הכלים בני יומן או

⁷¹⁶ כדלעיל סי"ח.

⁷¹⁷ כל בו סי' מח (י, א). שו"ע סי"א.

⁷¹⁸ מ"א סי"ק ד.

⁷¹⁹ ראה ט"ז סי"ק ז.

⁷²⁰ **עולת שבת** סי"ק א, וכדלעיל סוף סי"ח.

⁷²¹ **שו"ע** סי"א. לבוש סי"ג.

⁷²² מנהגים (קלויזנר) סי' צא. מהרי"ל ה"י הגעלה (ע' יד). מטה משה סי' תקמו. **מ"א** סי"ק ט. **ח"י** סי"ק יד.

אפילו היו בני יומן אלא שהיה במים ס' כנגדן אינו צריך לחזור ולהגעיל את היורה אחר הגעלת הכלים בתוכה אם הגעילה כבר קודם הגעלת הכלים⁷²³ שהרי הגיעול שנבלע בה מפליטת הכלים כבר נתבטל במים בס' או שהוא נותן טעם בן נותן טעם של היתר כמו שנתבאר.

ומכל מקום אם בשעה שהגעיל את היורה בתחלה היתה בת יומה והגעילה משעה ה' ואילך⁷²⁴ צריך לחזור ולהגעילה פעם שנית אף אם לא היו הכלים בני יומן והיה במים ס' כנגדן (ואף אם אינו רוצה כלל להגעיל בתוכה כלים צריך להגעילה ב' פעמים⁷²⁵) להכשירה להשתמש בה בפסח לפי שכשהגעילה בתחלה חזרו המים ונבלעו בה ואסרוה שהרי הגיעול שנפלט מן היורה לא נתבטל במים בס' כמו שנתבאר למעלה⁷²⁶ וגם אינו נותן טעם בן נותן טעם של היתר כיון שהוא בן יומו וכבר הגיע זמן איסור החמץ בשעת הגעלה אלא לפי שהמים הללו שחזרו ונבלעו ביורה אין כל גופן ממשות איסור ואין בהם איסור אלא לפי חשבון דהיינו לפי ערך גיעול פליטת כל גוף היורה נגד כל המים שביורה כגון אם יש בכל המים שביורה עשר פעמים כמו כל גוף היורה יש גם כן במים הללו שחזרו ונבלעו ביורה עשר חלקים של מים המותרים שהיו ביורה וחלק אחד עשר הוא הגיעול שנפלט מהיורה למים לפיכך כשחוזר ומגעיל היורה פעם ב' הרי חוזר ונפלט ממנה הגיעול שחזר ונבלע בתוכה בהגעלה ראשונה ועכשיו הוא מתבטל במים שביורה ביותר מס'⁷²⁷ ואף שחוזר ונבלע ביורה

⁷²³ משמעות המ"א ס"ק ה' וס"ק ו'.

⁷²⁴ כדלעיל ס"ח, שהגעלה זו מועלת עכ"פ כדי להגעיל הכלים בתוכה.

⁷²⁵ תוס' חולין ק, ב סוף דיבור הראשון. רא"ש פ"ז דחולין סוס"י לח (שמועיל להסוברים שאין אומרים חתיכה נעשית נבלה בשאר איסורים). וראה פס"ד צמח צדק לג, א. דברי נחמיה סט, א. הערות לשו"ע אדה"ז. הוספות למנחת פתים או"ח סי' תנב ס"ב. יגדיל תורה (ני.י) ה' ע' פב. מ"מ וציונים. פסקי אדה"ז ע' 117.

⁷²⁶ סעיף ח.

⁷²⁷ רא"ש פ"ז דחולין שם.

גם בהגעלה זו מכל מקום אינו אוסר את היורה כיון שכבר נתבטל בס'.

ולפי טעם זה כשמגעילה ב' פעמים קודם הגעלת הכלים בתוכה די בכך אבל נהגו להחמיר ולחזור ולהגעיל היורה אחר הגעלת הכלים בתוכה כדי להשתמש בה בפסח אף אם לא היו הכלים בני יומן והגעילים בתוכה קודם שעה ה' וגם היורה לא היתה בת יומה בשעת הגעלתה⁷²⁸:

כג ומכל מקום אם היו במים ס' כנגד הכלים אין מחמירין לחזור ולהגעיל היורה לפיכך מותר להגעיל כלי הבלוע מאיסור בתוך קדירה כשרה מלאה רותחין אם יש בהם ס' כנגד הכלי שמגעיל⁷²⁹ (רק שיזהר לשפוך הרותחין שבקדירה שאסור ליהנות מהם⁷³⁰ כמו שנתבאר⁷³¹):

כד ואף אם לא היו במים שביורה ס' כנגד הכלים אין צריך לשפוך המים החוצה ולחזור ולמלאותה מים אחרים להגעילה אלא בעוד מים רותחין הללו בתוכה לאחר גמר הגעלת הכלים מכניס לתוך המים אבן מלובן או לפיד בוער ומתוך כך ירתיחו המים ביותר ויגברו ויעלו על שפת היורה וזו היא הגעלתה⁷³² כמו שנתבאר למעלה⁷³³:

כה לא יניח כלים הרבה לתוך סל אחד מנוקב⁷³⁴ או לתוך שבכה

⁷²⁸ ב"ח סוף הסימן. מ"א ס"ק ו.

⁷²⁹ משמעות הט"ז ס"ק ה. וראה פס"ד צמח צדק לג, א. מ"מ וציונים.

⁷³⁰ אליה רבה ס"ק ד.

⁷³¹ סעיף ו.

⁷³² ראבי"ה ה' הגעלה (סוף ע' 83, לדעה דלעיל ט"ז שאינן אוסרות היורה כשהיא טרודה לפלוט). איסור והיתר כלל נח דין ס. ב"ח סוף הסימן. עולת שבת סוף הסימן. וראה מ"מ וציונים.

⁷³³ סעיף א.

⁷³⁴ רוקח ס"י רנב. מרדכי רמז תקפ. שו"ע ס"ג.

אחת⁷³⁵ ויגעילם יחד אלא אם כן הם מונחים שם בריוח שאינם נוגעין זה בזה⁷³⁶ לפי שבמקום נגיעתם אין הגעלה עולה שם ואף על פי שהמים מגיעים שם שהרי לענין טבילה אין נגיעה זו חשובה חציצה⁷³⁷ מכל מקום לענין הגעלה צריך שרתיחת המים יגיעו בכל שטח הכלי⁷³⁸ ובמקום נגיעתם אין הרתיחה עולה יפה⁷³⁹.

(אבל בתוך כלי שאינו מנוקב לא יגעיל אפילו כלי אחד אף על פי שהוא צף בתוכו ואין נוגעין זה בזה אלא אם כן משהה אותם בתוך היורה כשיעור שנתבאר בסימן תנ"א⁷⁴⁰ ע"ש):

כו אם אוחוז את הכלי בתוך הרותחין על ידי צבת צריך לגלגל מעט את הכלי דהיינו שיפתח את הצבת בתוך הרותחין ויאחוז הכלי במקום אחר כדי שיעלו הרותחין על מקום אחיזת הצבת⁷⁴¹ ולפיכך יותר טוב להגעיל בשכבה או בסל מנוקב⁷⁴²:

כז חמי טבריא דינם כחמי האור להחמיר כגון לענין בליעה שאם נשתמש איסור בכלי ע"י חמי טבריא נאסר הכלי⁷⁴³ אבל אין מגעילין בתוכם כלים שנאסרו על ידי חמי האור אפילו לא נאסרו אלא ע"י חום כלי שני⁷⁴⁴ לפי שחמי טבריא אינן תולדות האור

⁷³⁵ לבוש ס"ב.

⁷³⁶ רמ"א ס"ג.

⁷³⁷ רוקח ומרדכי שם. לבוש שם. ח"י ס"ק טו. וכמבואר ביו"ד סי' קכ ס"ב, וסי' רא ס"ט.

⁷³⁸ לבוש שם.

⁷³⁹ ט"ז ס"ק ט.

⁷⁴⁰ סעיף כח. וראה מ"א ס"ק ט.

⁷⁴¹ אגודה סי' כז (שמטעם זה לא יגעילם בצבת). אגור סי' תשמב (שירחיב הצבת). שו"ע ס"ד. לבוש ס"ה.

⁷⁴² איסור והיתר כלל נח דין סג. ח"י ס"ק טז.

⁷⁴³ ארחות חיים ה"ל חמץ ומצה סי' צב. ב"י סוף הסימן. וראה לעיל סי' שיח ס"ח.

⁷⁴⁴ ראה מ"מ וציונים.

וכבר אמרו⁷⁴⁵ כבולעו כך פולטו מה בולעו ע"י תולדות האור אף פולטו ע"י תולדות האור⁷⁴⁶ אבל אם לא נאסרו רק ע"י חמי טבריא יכול להגעילם על ידם⁷⁴⁷ וכל שכן על ידי חמי האור⁷⁴⁸:

כח אין מגעילין בשום משקה רק במים⁷⁴⁹ לפי שיש אומרים⁷⁵⁰ ששאר משקים אין בהם כח להפליט כל הגיעול כמו המים ומים המעורבים עם אפר (שקורין לו"ג) דינם כשאר משקים⁷⁵¹ שהאפר מבטל כח המים ובדיעבד שעבר והגעיל בהם⁷⁵² או בשאר משקין⁷⁵³ עלתה להם הגעלה:

כט אם הגעיל הרבה כלים ביורה עד שמרוב פליטת הכלים נעשו המים כציר אין להגעיל עוד באותן המים⁷⁵⁴:

ל ולפי שרבו מאד הדקדוקים בהלכות הגעלה ואין הכל בקיאות בהם לפיכך ראוי ונכון שבעל תורה הבקי בהלכות הגעלה הוא יגעיל את הכלים⁷⁵⁵ ולא כמו שנוהגין עכשיו⁷⁵⁶:

⁷⁴⁵ גמרא ל, ב.

⁷⁴⁶ ארחות חיים שם. שו"ע ס"ה.

⁷⁴⁷ ב"י שם. רמ"א ס"ה.

⁷⁴⁸ ארחות חיים שם. ב"י שם. פר"ח ס"ה.

⁷⁴⁹ רמ"א ס"ה.

⁷⁵⁰ רמב"ן חולין קח, ב. הובא בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תקג, ובר"ן חולין פ"ח (מד, א). ארחות חיים ה"ל חמץ ומצה סי' צב.

⁷⁵¹ ארחות חיים שם. ב"י סוף הסימן. מ"א ס"ק י. וראה לעיל סי' תנא ס"ב שמועיל עכ"פ לבטל הריח מקנקנים שהיה בהם י"ש. וראה פסקי אדה"ז ע"י 177.

⁷⁵² שיירי כנסת הגדולה הגב"י את יג. וראה פר"ח ס"ה, וביו"ד סי' צה ס"ק יט. וראה אליה רבה ס"ק ח.

⁷⁵³ ארחות חיים שם. רמ"א שם.

⁷⁵⁴ ר"ן חולין פ"ח (מד, א). רמ"א ס"ה.

⁷⁵⁵ ספר חסידים סי' תשל"א. מ"א ס"ק ט. ח"י ס"ק ז.

⁷⁵⁶ ראה ח"י שם.

תסא דיני אפיית המצה ובאיזה מצה יוצא ידי חובתו ובו כ"ט סעיפים:

א תנור שאפו בו חמץ כשרוצה לאפות בו מצה צריך להכשירו על ידי ליבון באור כדין כלי חרס⁷⁵⁷ שאין לו הכשר אלא על ידי ליבון⁷⁵⁸ לפיכך צריך להסיקו כל כך עד שיהיו ניצוצות ניתזין ממנה⁷⁵⁹ שבפחות מכן אינו נקרא ליבון גמור⁷⁶⁰ כמו שנתבאר בסי' תנ"א⁷⁶¹.

וצריך ליזהר שילכו הגחלים על פני כולו (כדי להכשיר את כולו) ואין די לו (להכשירו) בלהבה בלבד לפי שכמו שבכל השנה כשנאפה חמץ בתוכו בולע ממש על ידי גחלים (שמפזרים אותם על גבי התנור קודם האפייה) כך הוא פולטו על ידי גחלים לפיכך אפילו אם הסיקהו כמה פעמים קודם הפסח אינו מספיק להתיר לאפות בו מצה לכתחלה אלא אם כן כיון להתירו לצורך הפסח כי שמא לא הלכו הגחלים על פני כולו כל זמן שלא נתכוין לכך⁷⁶².

אבל בדיעבד שעבר ואפה בו מצות יש להתירם באכילה דכיון שהוסק כמה פעמים קרוב הדבר שהיו גחלים על פני כולו פעם במקצת זה ופעם במקצת זה אבל אם לא הוסק אלא פעם אחת ולא כיון להתירו לצורך הפסח על ידי היסק זה וספק לנו אם הלכו

⁷⁵⁷ מ"א ס"ק א. וראה לעיל סי' תנא ס"ב (אימתי יש ללבנים שנבנה מהם התנור דין כלי חרס) וסי"ג (בכלי מתכות שנשתמש ע"י האור, שמבשר לחלב סגי בהגעלה, או ליבון קל, ובחמץ - רק בהפסד מרובה). לקמן סי' תצד ס"ז (גם לענין מבשר לחלב).

⁷⁵⁸ **לבוש** סי' תנא סוף ס"ב (שגם בתנור של חרס מועיל היסק מבפנים). וראה מ"א שם ס"ק ד. אליה זוטא שם ס"ק כו. ח"י שם ס"ק סט וכאן ס"ק א. לעיל שם ס"ח. מ"מ וציונים.

⁷⁵⁹ ירושלמי סוף ע"ז (בסכין). **הרב** [רבנו] יונה (בתנור), הובא בטור. שו"ע ס"א.

⁷⁶⁰ רק ליבון קל (שמועיל בכלי מתכות כמו הגעלה), כדלעיל שם ס"י.

⁷⁶¹ סעיף ז.

⁷⁶² רבנו יונה. הובא בטור ושו"ע שם. וכ"ה לקמן סי' תצד ס"ז. וראה שאלו ציון ח"ב סי' יט אות ד.

הגחלים על פני כולו יש לאסור אפילו בדיעבד⁷⁶³:

ב יש נוהגין להטיל בתנור קרקע חדשה כדי שלא יצטרכו להכשירו ע"י היסק⁷⁶⁴ שהחמץ הבלוע בגגו ובקירותיו הוא נפלט על ידי ליבון השלהבת כשמסיקין אותו לאפות בו המצות⁷⁶⁵ ומנהג יפה הוא⁷⁶⁶ ובלבד שיטילו בו קרקע עבה בכדי אצבע⁷⁶⁷ או יותר על פני כולו אבל הטחה מועטת אינה מועלת כלום שאינה מפסקת בפני גיעול חמץ הבלוע בקרקעיתו הישנה שלא יצא לחוץ⁷⁶⁸:

ג כשמכשירו על ידי היסק טוב וישר הוא לגורפו ולנקותו היטב אחר ההיסק⁷⁶⁹ ולהמתין עד שיצטנן קצת⁷⁷⁰ ואחר כך יחזור ויסיקוהו שנית לאפות בו המצות שאם לא יסיקוהו שנית אלא יאפה בו מיד לאחר שגרף הגחלים אחר ההיסק הראשון וכן אם לא ימתין בין היסק להיסק עד שיצטנן קצת יש לחוש שמא לא יסיקנו היטב כל כך בהיסק הראשון שמסיקו להכשירו לפי שיתירא שלא ישרפו המצות שיאפה בו אחר היסק הראשון או אחר היסק השני⁷⁷¹:

⁷⁶³ מ"א שם. ח"י ס"ק ב.

⁷⁶⁴ טור ושוי"ע ס"א.

⁷⁶⁵ מ"א ס"ק ב.

⁷⁶⁶ טור ושוי"ע שם.

⁷⁶⁷ לבוש ס"א. מ"א שם. וראה גם לעיל סי' תנא סמ"ח סני"א וסס"ה (שבלא הכשר לא סגי בהפסק סדין למצות חמות). ושם סוף סס"ה, דהיינו רוחב גודל.

⁷⁶⁸ לבוש שם.

⁷⁶⁹ דרכי משה ס"ק א, בשם מהר"י [ברונא]. רמ"א ס"א (לחזור ולהסיק). לבוש ס"א (לגורפו ולנקותו כו').

⁷⁷⁰ מ"א ס"ק ג. ח"י ס"ק ה.

⁷⁷¹ מ"א שם.

תקט כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב ובו ט"ז סעיפים :

י כלי הצריך הגעלה או ליבון אסור להגעילו⁷⁷² או ללבנו⁷⁷³ ביו"ט מפני שהוא מתקן כלי ביו"ט⁷⁷⁴ ואפילו אם רוצה להשתמש בו ביום לצורך אוכל נפש מכל מקום אם היה אפשר להכשירו מערב יו"ט אלא ששכח⁷⁷⁵ אסור להכשירו ביו"ט כדין מכשירין שאפשר לעשותם מערב יו"ט ואם לא היה אפשר להכשירו מערב יו"ט מותר להכשירו ביו"ט⁷⁷⁶ אלא שאין מורין כן⁷⁷⁷ כדין מכשירים שאי אפשר לעשותם מערב יו"ט⁷⁷⁸ :

יא מותר ללבן ביו"ט כלי ברזל שאפו בו מאכל של גבינה כדי לאפות בו ביום מאכל של בשר⁷⁷⁹ אע"פ שהיה אפשר ללבנו מערב יו"ט⁷⁸⁰ לפי שאינו ניכר שמתקן כלי אלא הוא מחממו כדי לאפות בו⁷⁸¹ ובלבד שמיד שיעבירו מן האש יתן בו המאכל של בשר⁷⁸² אבל אם יצטנן הכלי ואח"כ ילבנו שנית כדי לאפות בו א"כ הרי ליבון הראשון לא היה רק להכשירו⁷⁸³ ונמצא עשה הבערה כדי לתקן כלי ביו"ט⁷⁸⁴ :

⁷⁷² הגהת סמ"ק סי' קצד (ע' קסד). הגהות מיימוניות פ"א אות ה. מרדכי ע"ז רמז תתסא. רמ"א ס"ה.

⁷⁷³ הגהת סמ"ק והגהות מיימוניות ומרדכי שם. שו"ע ס"ה.

⁷⁷⁴ לבוש סוף ס"ה.

⁷⁷⁵ ראה מ"א סי' תקט ס"ק ב. לעיל ס"א.

⁷⁷⁶ ראה אור זרוע ה"י יו"ט סי' שמה. הגהות אשרי פ"ב סי' יב. דרכי משה ס"ק ב. מ"א סק"א.

⁷⁷⁷ הגהת סמ"ק שם.

⁷⁷⁸ כדלעיל ס"ב.

⁷⁷⁹ סמ"ג ל"ת עה (כה, א), בשם הר"י בתשובה. סמ"ק סי' קצד (ע' קסג). מרדכי רמז תרפא. הגהות מיימוניות פ"א אות ה. שו"ע ס"ה.

⁷⁸⁰ דרכי משה ס"ק ב. מ"א סק"א.

⁷⁸¹ סמ"ג וסמ"ק ומרדכי והגהות מיימוניות שם.

⁷⁸² הגהת סמ"ק שם (ע' קסד). הגהות מיימוניות שם. מרדכי ע"ז רמז תתסא. שו"ע שם.

⁷⁸³ מרדכי ביצה שם וע"ז שם.

⁷⁸⁴ ראה מ"מ וציונים.

יב וכל זה כשמלבן מחלב לבשר או מבשר לחלב דכיון שאין צריך ללבנו היטב עד שיהא נצוצות נתזים ממנו אלא די לו בליבון קל כמ"ש בסי' תנ"א⁷⁸⁵ וביו"ד בסי' קכ"א⁷⁸⁶ אינו ניכר שמתקן כלי⁷⁸⁷ אלא הוא מחממו כדי לאפות בו⁷⁸⁸.

אבל אסור ללבן ביו"ט כלי ברזל הבלוע מאיסור⁷⁸⁹ אם היה אפשר ללבנו מערב יו"ט⁷⁹⁰ אפילו רוצה לאפות מאכל של היתר⁷⁹¹ מיד שיעבירונו מן האש דכיון שצריך ללבנו עד שיהיו נצוצות נתזים הימנו הרי ניכר שמתכוין להכשירו ולתקן כלי ביו"ט⁷⁹²:

יג וכל זה בכלי שמן הדין צריך הגעלה או ליבון אבל אם אינו צריך אלא מחמת חומרא בעלמא כגון שפוד שצלו בו בשר שאינו מלוח ורוצה לחזור ולצלות בו ביו"ט מותר ללבנו תחלה⁷⁹³ אע"פ שהיה אפשר ללבנו מערב יו"ט⁷⁹⁴ דכיון שמן הדין אינן צריך כלל ליבון ולא הגעלה⁷⁹⁵ הרי אינו מתקן כלום⁷⁹⁶:

⁷⁸⁵ ס"י (שבמקום שמועלת הגעלה מועיל ליבון קל), וסי"ג (לדעה הב', אף לענין חמץ בפסח מועלת הגעלה במקום ליבון. ובהגהה שם, לענין בשר בחלב לכל הדעות מועלת הגעלה), ושי"נ.

⁷⁸⁶ סימן זה בשו"ע לא הגיע לידינו, וראה רמ"א שם ס"ד. ש"ך סק"א.

⁷⁸⁷ הגהת סמ"ק והגהות מיימוניות שם. לבוש ס"ה. מ"א שם.

⁷⁸⁸ והיינו שגם ליבון קל שעל ידי ההיסק מבחוץ מועיל להכשיר מהטעם שנבלע מבפנים. וראה לעיל (הערה 60).

⁷⁸⁹ הגהת סמ"ק והגהות מיימוניות שם. שו"ע ס"ה.

⁷⁹⁰ אור זרוע שם. הגהות אשרי שם. מ"א שם.

⁷⁹¹ שו"ע סוף ס"ה.

⁷⁹² ראה לעיל ס"י. מ"מ וציונים.

⁷⁹³ דרכי משה ס"ק ב בשם הר"א מפראג. רמ"א ס"ה.

⁷⁹⁴ מ"א סק"ב.

⁷⁹⁵ כמבואר ביו"ד סי' עו ס"ד. ראה שו"ע ורמ"א שם. ט"ז שם ס"ק י. ש"ך שם ס"ק כג.

⁷⁹⁶ הר"א מפראג שם. מ"א שם.